

SVOBODNA BESEDA

april 2017

cena 3 eur

Letnik III

ISSN 2463-8218

9 712463 821805

18 / REVIJA ZZB ZA VREDNOTE NOB SLOVENIJE /

Spomin na tiskarni Trilof in Donas

Bralcem čestitamo ob 1. maju, prazniku dela in 9. maju, dnevu zmaga nad fašizmom in nacizmom.

Ob postavitvi obeležja partizanskima tiskarnama Trilof in Donas v dolini Ločnice pri Medvodah

Jezik nas ohranja kot slovenski narod

V vojnah naroda ne osvobajajo poklicni vojaki, generali in politiki, osvobajajo ga navadni ljudje, takšni kot so bili tiskarji, ki so v teh skritih votlinah pripravljali natis Prešernove Zdravljice in dekleta, o katerih smo slišali, da so v nahrbtnikih nosila material, in seveda številni anonimni posamezniki. Veličina NOB je v prispevku ljudi, enotnost kulture in političnega boja med drugo svetovno vojno pri nas je edinstvena, prav je, da se teh ljudi, ki so pripomogli tudi k temu, da smo končno prišli do svoje države, večkrat spomnimo in morda bomo potem pozabili tudi na zdrahe.

// BESEDILO IN FOTO: Jožica Hribar

V tem duhu je **Tone Peršak**, minister za kulturo kot slavnostni govornik zaključil prireditev v dolini Ločnice pri Medvodah ob postavitvi obeležja partizanskima tiskarnama Trilof in Donas in obletnici natisa Prešernove Zdravljice leta 1944.

Prisrčno prireditev na travniku pri stavbi Krajevne skupnosti Trnovec pri Medvodah je zasnovala in vodila Silvana Knok, obogatila pa množica nastopajočih, članov medvoških kulturnih društev in ustanov, glasbene šole Franca Šturma, baletne šole Stevens, pričevalci in številni medvoški ustvarjalci: literati, skladatelji, likovniki in glasbeniki. Slovesnost pod naslovom Koder sonce hodi so pripravili Občina Medvode, ZZB za vrednote NOB Medvode in Javni zavod Sotočje Medvode, povod zanjo in za odkritje spominskih plošč pa je bilo dejstvo, da so v tiskarni Trilof leta 1944 ob 100-letnici prve izdaje, v nemogočih razmerah in ob pomanjkanju tehničnih sredstev ponatisnili Prešernovo Zdravljico. Ta je bila ob slovesnosti tudi na ogled v domu KS.

Zdravljico je izdal Pokrajinski odbor OF za Gorenjsko, ki ga je vodil Bogdan Osolnik, opremila sta jo arhitekt Marjan Šorli – Viher, ki je izrezal vinjete in besedilo, in slikar Janez Vidic, ki je izdelal celostranske linoreze. Knjižico velikega, svečanega formata je tribarvno – črno, rdeče in zlato – natisnila partizanska tehnika Trilof v Davči pod Blegošem v 1500 oštevilčenih izvodih in nekaj iztisov v posebni albumski obliki.

Minister Tone Peršak (foto: Iztok Pipan)

Danes bi lahko rekli: mali čudež v zgodovini slovenske knjižne literature, kakršnega najbrž ni dalo nobeno odporiško gibanje okupirane Evrope

»Narod lahko uničiš na različne načine – najprej pa mu vzameš jezik. Jezik je tisti, ki nas ohranja kot slovenski narod, ne žica,« pa so bile besede Silvane Knok, ki so prevevale prireditev. Tako kot zavezt, da je Prešernova Zdravljica brezčasna, brezprostorska, za vse prilike in vse svetovne nazore. Slovesnost je izzvenela kot medgeneracijsko sožitje in sotočje

Spomenik Edu Bregarju Donu pred stavbo Donita v Medvodah

različnih praks umetniškega izražanja in poustvarjanja, s poudarkom na slovenski besedi. Zato so medvoški avtorji Gregor Rozman, Agata Trojar, Cvetka Sokolov, Jurij Marissig in Urban Vovk napisali priložnostne literarne bisere, katerih glavni moto je bil – koder sonce hodi...

Prireditev, ki je bila obogatena z izjemnimi video projekcijam in nastopi, je žal potekala v izredno hladnem, skoraj zimskem vremenu, kljub temu so obiskovalci vztrajali, med njimi tudi župan Občine Medvode Nejc Smole, ki je skupaj s Vladimирjem Bertoncлjem, predsednikom ZZB NOB Medvode, nekaj dni prej slovesno odkril spominski plošč obema tiskarnama, ki se nahajata v precej oddaljenem, težko dostopnem gozdu.

V vsebino slovesnosti je bilo z video gradivom vtakano medvojno dogajanje na medvoškem, od streljanja prvih talcev v tamkajšnji Gramozni jami, preko izseljevanja družin iz Goričan, do odpora domačinov in postavitve tiskarn. Pogosto je bilo omenjeno ime Eda Bregarja Dona in njegova neprecenljiva vloga pri nastanku tiskarn in pripravah na tiskanje Zdravljice ter natisa cele vrste letakov in med drugim tudi prve številke časopisa Gorenjski glas 24. avgusta 1944. ●

Nekoč smo bili enotni

// PIŠE: : **Tit Turnšek**, predsednik ZZZB za vrednote NOB Slovenije

Sedemindvajseti april, dan, ko se je rodila Osvobodila fronta, je postal simbol odpora, simbol boja za obstanek, simbol nastanka slovenskega naroda in države.

V tistih za slovenski narod usodnih trenutkih leta 1941 smo se zavedli, da gre za obstoj naroda, da smo obsojeni, da kot narod izginemo ali pa postanemo hlapci. Ali kot je mnogo pred tem zapisal France Prešeren: »Manj strašna noč je v črne zemlje krili, kot so pod svetlim soncem sužnjevi dnevi.«

Ko gre za obstanek naroda, postanejo politična, verska in ideološka razhajanja nepomembna. Tudi mi smo se tedaj odločili za neizprosni boj s fašističnimi in nacističnimi silami. In smo se uprli, kot poje pesem: »Mi pa nismo se uklonili njih podivjani sili in smo pričeli z njimi boj.«

Uprli smo se v trenutkih, ko so sile tretjega rajha podjarmile 13 evropskih držav, ko vojne na vzhodu še ni bilo, Hitler in Stalin pa sta si razdelila Poljsko. Tudi zavezniške koalicije še ni bilo nikjer. Jugoslovanska kraljeva vojska je klavrno propadla, Slovenija je bila razkosana od treh okupatorjev.

V tistih temačnih dneh se je majhen slovenski narod uprl nacifašizmu. Narod, v katerem sta se prebudila razžaljen ponos in uporniški duh!

Čeprav majhen, je slovenski narod zmogel moč za upor. Upor je bil spontan, nastala je vseljenska vstaja. Šli smo v neizprosni boj za obstanek naroda. Osvobodilna fronta, v kateri so se združile vse protifašistične skupine, je postala slovenski narod. Ta organizacija je prevzela odgovornost za obstoj naroda, OF je postala prva slovenska oblast. Narod je popejljal v organiziran boj proti okupatorjem.

Organizirala je partizansko vojsko, ki je predstavljala oboroženo ljudstvo. Zavest o smrtni obsodbi naroda je rodila reakcijo samoobrambe. V temeljnih točkah OF se je vzpostavil zelo jasen program prihodnje slovenske države. Znova je oživel program Zedinjene Slovenije, ki se je rodil že v 19. stoletju.

Iz prvih partizanskih čet in enot so zrastle odredi, bataljoni, brigade. Zrasla je slovenska narodnoosvobodilna vojska. V narodnoosvobodilni vojni se je rodila slovenska država. K matični domovini sta bila pozneje priključena velik del Primorske in Prekmurje.

Le v Ljubljani se je skupina klerikalnih politikov, nekdanjih oblastnikov, zbrana okoli škofa Rožmana, hlapčevsko klanjala okupatorjem. Izdajstvo in kolaborantstvo škofa Rožmana je brez primere v Evropi. Danes pa ima oltarček za zidovi ljubljanske nadškofije. Kolaboranti si nikjer v svetu ne zaslužijo drugega kot samo prezir.

A danes poskuša del politikov prikrili sramoto izdajstva in zločine kolaborantov tako, da skušajo naprtiti odgovornost za njihovo početje narodnoosvobodilnemu boju. Ta naj bi bil kriv tudi za pobite talce, požgane vasi, pomrle v taboriščih. Toda ne pozabimo: narod, ki se ni pripravljen bojevati za svoj obstoj in zanj tudi umirati, ni vreden, da obstaja. To so pač hlapci. Gospodar se menja, hlapec pa ostane.

Ob osvoboditvi pred 72 leti smo mislili, da je klerofašizem za vedno premagan. Pa ni! Danes klerofašizem znova vstaja in postaja vse agresivnejši. Prepoznamo ga v širjenju laži o naši preteklosti, v sovražnem govoru in različnih oblikah nasilja. Skrb pa vzbuja to, da večina politikov in vrh naše države – molčita! ●

SVOBODNA BESEDA

6 – 7: Kolumni

Jože Poglajen: Kaj, če predsednik laže

Martin Premk: Spet potrebujemo dan OF

9 – 11: Aktualno

Čebine: obletnica ustanovnega kongresa KPS
Pekel v Mislinjski dolini

12 – 13: Aktualno

Zora Konjajev in Franc Sever Franta,
dobitnika listine ZZZB

14 – 16: Naš pogovor

Marija Metlika Pavček

17 – 21: V metežu zgodovine

Ambulanta E preko 4G na Pokljuki

Pred 70 leti je bila podpisana

Pariška mirovna pogodba

23: Mladi in vrednote

Raziskovalna naloga o borcu Stanetu Terčaku

30 – 31: Pisma, odmevi

39: Reportaža

Buchenwald, spomin na 11. april 1945

Fotografija na naslovnici:

Slovesnost ob predstavitvi partizanskih tiskar
Trilof in Donas. (foto: Aleš Nanut, montaža: Iztok Pipan)

SVOBODNA BESEDA je revija ZZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZZB za vrednote NOB Slovenije

Zanj: Tit Turnšek, predsednik

Uredniški odbor: Janez Alič (predsednik), dr. Maca Jogan, Božo Kovač, Mitja Meršol, Franc Štibernik.

Odgovorna urednica: Jožica Hribar
telefon: (01) 434-46-17

elektronski naslov: svobodna.beseda@gmail.com

Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročnin:

ZZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

Cena: 3 €

letna naročnina: 36 evrov,
trimesečna naročnina: 9 evrov
ISSN 2463-8218.

Transakcijski račun: SI56 0201 0001 8541 225

Davčna številka: SI 84151714

Tisk: Schwarz print, d. o. o. Ljubljana

Priznanje Bojanu Česniku

Na redni letni skupščini Združenja protifašistov Bujštine so 17. marca v Umagu podelili listino Zveze protifašističnih borcev in protifašistov Republike Hrvaške za izredne zasluge pri razvoju in ohranjanju protifašistov v tej državi Bojanu Česniku, predsedniku Združenja borcev za vrednote NOB občine Piran. Listi-

no sta mu podelila predsednik Združenja protifašistov Bujštine Anton Kosmina in član predsedstva Protifašistov Hrvaške Edo Jerman. Združenje borcev ZZB občine Piran, predsednik Bojan Česnik in drugi člani združenja že vrsto let dobro sodelujejo z Združenja protifašistov Bujštine kot tudi z župani Buj, Umaga in Novega Grada pri ohranjanju vrednot, pridobljenih v času NOB.
Foto: Marjeta Česnik

Muzej druge svetovne vojne v Gdansku

Konec marca so v Gdansku na Poljskem, nedaleč stran od starega mestnega jedra, kjer se je 1. septembra leta 1939 začela največja tragedija v zgodovini človeštva, odprli muzej druge svetovne vojne, ki se razteza na več kot 5000 kvadratnih me-

trih. Projekt je poljska konservativna vlada dalj časa kritizirala in ga ovirala na različne načine, vendar je na koncu sodišče odločilo v prid muzeju in tako dovolilo ministrstvu, da nadaljuje svoje načrte. Graditev muzeja je med drugimi podpiral tudi nekdanji poljski premier in zdajšnji predsednik Evropskega sveta, Donald Tusk, rojen v Gdansku. Kot pravi ustanovitelj muzeja Pawel Machcewicz, razstava prikazuje poljsko izkušnjo v vojni ter jo postavlja v evropski in svetovni kontekst. Zdajšnja poljska vlada muzeja, ki je sicer v evropski javnosti požel veliko zanimanje, še vedno ne podpira, zato je kulturno ministrstvo muzeju že zmanjšalo sredstva za njegovo delovanje.
M. T.

Spomenik Borisu Pahorju

V ljubljanskem parku Tivoli so sredi aprila odkrili kip Borisu Pahorju, tržaškemu pisatelju, enemu največjih sodobnih inte-

lektualcev in nekdanjemu internirancu v nemških koncentracijskih taboriščih. Spomenik, ki je delo kiparja Mirsada Begića in je visok dobra dva metra, stoji v bližini spomenika Edvardu Kocbeku, velikemu Pahorjevemu prijatelju in vzorniku. Na slovesnosti ob odkritju je spregovoril minister za kulturo Tone Peršak, 103-letni Pahor pa je besede namenil svojemu prijatelju Kocbeku in ga imenoval »globoki in pogumni humanist ter veliki Slovenec«. Edvard Kocbek je po Pahorjevem mnenju v usodnem času dojel, da slovenski narod brez enotnosti ne bo preživel druge svetovne vojne, zato se je tudi sam, četudi krščanski socialist, odločil za narodnoosvobodilni boj, čeprav so bili na isti strani tudi komunisti. Slavljenc se svoje upodobitve, ki jo je financirala Mladinska knjiga, pri kateri je pisatelj izdal večino svojih del, ni dotaknil, je pa znova opozoril na usodno razklanost slovenske družbe. »Žal smo v 20. stoletju zagrešili usodni in najhujši antihumanizem, ko je brat položil roko na brata in je zaradi žrtev narod še bolj razdeljen, dialog pa spet in spet v resnici mrtev.«

Istega dne dopoldne pa je v Mladinska knjiga v sodelovanju s SAZU organizirala simpozij z naslovom *Moč povezav*, ki je bil posvečen tržaški reviji Zaliv, ta je izhajala v letih od 1966 do 1990 in si je s kritičnimi zapisi Borisa Pahorja in številnih drugih zamejskih intelektualcev prizadevala za demokratizacijo družbe in za suverenost Slovenije v Jugoslaviji. Leta 1974, ob Kocbekovi sedemdesetletnici, je revija izdala posebno brošuro z naslovom *Edvard Kocbek, pričevalec našega časa*, v njej pa je izšel Pahorjev intervju s Kocbekom, ki je prvič javno spregovoril o poboju domobrancev po drugi svetovni vojni ter močno razburil javnost in tedanjo aktualno oblast v Sloveniji in Jugoslaviji.

Foto: Jožica Hribar

Obletnica rojstva Franca Rozmana - Staneta

V Pirničah pri Medvodah so se pred rojstno hišo Franca Rozmana - Staneta, partizanskega komandanta, poveljnika glavnega štaba NOV in POS in narodnega heroja, ob 105. oble-

tnici njegovega rojstva zbrali člani ZZB Medvode in počastili spomin nanj. V rojstni hiši, ki je urejena v muzej, so ohranjene družinske fotografije in njegove fotografije iz druge svetovne vojne, pred hišo pa stoji njegov doprni kip. Do muzeja vodijo lepo označeni kažipot, zanj pa skrbi družina Rozman, Stanetovi sorodniki. Hiša je stara skoraj 200 let in je potrebna temeljite prenovе, saj jo načenja vlaga, na kar opozarjajo tudi v ZZB za vrednote NOB Medvode. V hiši se je 27. marca 1912 rodil Franc Rozman, ki je postal eden najbolj priljubljenih in najuspešnejših partizanskih komandantov. Smrtno se je ponesrečil pri preizkušanju novega minometa v Lokvah pri Črnomlju 7. novembra 1944.

J. H. / foto: Dušan Prešeren

Obletnica rojstva generala Rudolfa Maistra

Ob letošnjem rojstnem dnevu generala Rudolfa Maistra - Vojanova, pesnika in borca za severno mejo, je pred njegovim spomenikom na trgu OF v Ljubljani potekala prisrčna prireditev,

ki so jo pripravili in izvedli učenci ljubljanskih osnovnih šol in je izzvenela kot pozdrav pomladi in domovini ter v spomin zavednemu generalu. Rudolf Maister se je rodil 29. marca 1874 v Kamniku.

V programu so s pesmimi in recitacijami Maistrovih pesmi nastopili učenci Osnovnih šol Prule in Dravlje ter Osnovne šole Miško Kranjec in dijaki Gimnazije Poljane in Srednje upravne in administrativne šole Ljubljana. Prireditve so se udeležili predstavniki Društev generala Maistra, ki so k spomeniku položili cvetje, ter predstavniki drugih domoljubnih in veteranskih organizacij. Prisotna sta bila tudi obrambna ministrica Andreja Katič in predsednik države Borut Pahor, ki je tudi položil venec.

Zvečer je osrednja slovesnost ob obletnici Maistrovega rojstva potekala v Kamniku, kjer je bila poleg župana Marjana Šarca osrednja govornica obrambna ministrica Andreja Katič.

Foto: Jožica Hribar

Spomini in nauki 105-letnega Franca Peniča

Ob 105. rojstnem dnevu, ki ga je Franc Penič praznoval 15. marca, sta ga v Špesovem domu v Vojniku obiskala Andrej Kocuvan in Janez Benkič, predstavnika krajevne organizacije ZB NOB Ivan Zagernik - Joco iz Maribora. Franc Penič, najstarejši član ZZB za vrednote NOB, je še do lani v Mariboru živel sam, zdaj pa začetek svojega drugega stoletja preživlja v dobri družbi, kot pravi.

Slavljenec je bil vesel obiska in čestitk, še posebej tiste, ki mu jo je poslala »somladdenka« dr. Zora Konjajev, zdravnica, akti-

vistka in partizanka, ki je dopolnila 95 let, in tudi čestitk nekdanjega mariborskega župana Vitje Rodeta ter svojih tovarišev iz krajevne organizacije ZB NOB Ivan Zagernik - Joco.

Za svojo starost je izjemno čil, čeprav je izgubil kar precej telesne teže, duhovna moč in humorna žilica pa ostajata trdni, čeprav mu je pri hoji v oporo hojca in seveda redno obiskuje fizioterapijo. V živahnem pogovoru, ki se je precej zavlekel, je obujal spomine, največ na svoje delo s konji, ki jih ima nadvse rad, ni pa skoparil z življenjskimi nauki. »Če otroci ne ubogajo staršev in učiteljev, je na svetu hudo narobe,« je dejal. Ne zagovarja pretepanja otrok, kazni pa so potrebne, meni. Sprašuje se, kam, drvi današnji svet, ko se stvari tako hitro razvijajo in spreminjajo. Sicer pa komaj čaka toplejših dni, da bo lahko spet hodil na sprehode. Na fotografiji: Franca Peniča (v sredi) sta obiskala Andrej Kocuvan (levo) in Janez Benkič ter mu zaželela še veliko lepega.

A. Š.

Obisk delegacije ANPI - VZPI dežele Veneto

Konec marca sva s Katjušo Žigon, novo predsednico OZB NOB Nova Gorica, sprejela na pogovor delegacijo ANPI-VZPI iz občine San Vendemiano (Dežela Veneto). Omenjena organizacija je že več let pobratena z organizacijo ZZB NOB mesta Nova Gorica. Namen tokratnega obiska je bil dogovor o programu letošnjih srečanj ter o izmenjavi mnenj o političnih in drugih aktualnih vprašanjih, ki so v središču zanimanja ANPI - VZPI in ZZB NOB Slovenije.

V zvezi s programi letošnjih proslav in drugih dogodkov, na katerih bodo potekala naša že tradicionalna srečanja, smo določili termine dogodkov, ki se jih bodo udeležili predstavniki ZB Nova Gorica, ter dogodkov, na katerih bodo prisotni njihovi predstavniki. Ob tem je bil izražen tudi njihov interes za spoznavanje krajev in dogodkov zunaj goriškega območja, ki so zaznamovali zgodovino NOB na Slovenskem (in Hrvaškem). Pri tem sva sogovornikoma obljubila tudi našo pomoč. Na srečanju je stekel pogovor tudi o aktualnih vprašanjih in dogodkih: o možnostih, da EU prebrodi sedanjo krizo; o naraščanju različnih oblik neofašizma; o potvarjanju zgodovine, kar je še posebno prišlo do izraza ob letošnjem proslavljanju dneva spomina na fojbe in eksodus (10. februar!).

Štefan Cigoj

**SVOBODNA
B E S E D A**

www.svobodnabeseda.si

Jože Poglajen

Kaj, če predsednik laže?

Volitve predsednika republike bodo verjetno 12. ali 19. novembra. Zato je po svoje zelo čudno, da se do zdaj še ni pojavil junak, ki bi se upal resno soočiti s Pahorjem – ta je že napovedal svojo vnovično kandidaturo. Za zdaj so le ugibanja o takšnih ali drugačnih »krjavljih«, ki seveda nima jo nobenih možnosti za zmago, bodo pa izkoristili možnost, da se nekaj tednov sončijo v soju televizijskih kamer.

Vse kaže, da etabrirane stranke še kar spijo predvolilno spanje. Tako lahko le ugibamo, ali bo SDS zaradi domnevno demokratičnega videza žrtvovala evropsko poslanko Romano Tomc. Nekaj podobnega so Janševi pred tremi leti storili s poslancem Zverom. In naprej, ali bo NSi v vnaprej izgubljeni boj poslala predsednico Ljudmilo Novak. Še več megle je na drugi strani strankarskega odra. Židanovi socialdemokrati se bodo očitno »šleparili« na Pahorja, v Cerarjevi stranki nekaj mencajo, in četudi bi se odločili za resnega kandidata, je že (pre) pozno. Kandidata, ki bi imel proti Pahorju kaj možnosti za zmago, namreč ni mogoče narediti čez noč. Ostaneta še DESuS in Združena levica. Pri prvem je jasno samo to, da se njihov multipraktik Erjavec noče odpraviti v tekmo za predsednika republike. Bo pa morda o tem razmislil na volitvah leta 2022, ko Pahor ne bo smel več kandidirati. Kar je škoda – edini, ki bi lahko spravil na kolena Pahorja, je namreč prav Erjavec. Dvoboji dveh, ki vsak na svoj način iz rokava stresata preprostemu ljudstvu vsečrne domislice, bi v duhamorno kampanjo vnesli vsaj nekaj zabave. Poleg tega Erjavec sploh ne more izgubiti. Lahko da Pahorja ne bi premagal, bi pa to bil pomemben vložek za prihodnje predsedniške volitve, še bolj pa vložek za DeSUS na prihajajočih parlamentarnih volitvah, ki bodo, če ne prej, pozno spomladi prihodnje leto. Nobenega večjega zanimanja za te volitve ne kažejo tudi združeni levičarji. Za povrh so v resnici bolj razdruženi in bo njihov največji uspeh, če jim bo do parlamentarnih volitev uspelo obdržati precej popularno strankarsko znamko ZL.

Kot že rečeno, so to le ugibanja. Zdi se celo, da so te volitve vsem strankam nekaj odvečnega, da bi se kar strinjale s tem, da Pahor še naprej ostane predsednik. Da nobene med njimi ne motijo njegovo

nastopaštvo in prazne puhlice, še več, da jim takšen predsednik celo ustreza. Zakaj bi se torej sploh trudili strmoglaviti ga? Vedo, da je v zganjanju populizma nepremagljiv, zato se ga s te strani nima smisla lotevati. A to ne pomeni, da nima ranljivih točk. Ena od priložnosti, kako se ga vsaj poskusiti znebiti, je parlament, bolj natančno Hanžkova komisija, ki skuša ugotoviti politično ozadje tega, čemur minister Gregor (Golobič) pravi »patria Pahorjeve vlade«.

Pustimo ob strani, da je izvirni greh oziroma temeljna politična odgovornost za finančni rop v TEŠ 6 pri prvi Janševi vladi, katere gospodarski minister Vizjak je projekt iz koristoljubja požegnal in je Janševa druga (kratkotrajna) vlada za povrh sprejela tudi odločitev o državnem poroštvu za več kot 400-milijonsko posojilo Evropske investicijske banke za omenjeno finančno in tudi okoljevarstveno zelo sporno elektrarno. V zvezi s Pahorjem je pomembno drugo dejstvo: to, da bi ta projekt z malo truda lahko brez večje škode zausstavila vlada, na čelu katere je bil Pahor. Kar je seveda glavni Janšev argument za zavračanje kakršne koli odgovornosti njegove vlade. Posredno je sume potrdil sam Pahor, ki je bil na zaslišanju daleč od njegove (v glavnem zaigrane) samozavesti.

Tako nervoznega, bledega in neprepričljivega ga še nismo videli. A to še ni bilo vse. Naslednjega je Hanžek zaslišal že omenjenega Golobiča. Ta je povedal, da se Pahor glede odgovornosti za to, da je cena TEŠ 6 s predvidenih 650 milijonov skrivnostno poskočila na 1428 milijonov, ne le spreneveda, ampak preiskovalni komisiji in javnosti laže. Recimo o tem, da projekta ni bilo mogoče ustaviti.

Milo rečeno, razlik v pričanju med takratnim predsednikom vlade Pahorjem in ministrom za znanost Golobičem – slednji je dokumentirano nasprotoval izpeljavi projekta TEŠ 6 in zaradi nestrinjanja tudi izstopil iz vlade, njegova Zares pa ni več prišla v parlament – je bilo še veliko. Veliko je torej razlogov, da Hanžek oba pričevalca soočil. In če bi se izkazalo, da ima Golobič prav, da je torej Pahor eden glavnih akterjev zelo verjetno kriminalnega ravnanja z državnim denarjem, potem imajo poslanci lep nastavek, da sprožijo razpravo o odpoklicu Pahorja s položaja predsednika države. Saj ne, da bi to res dosegli. Uspeh bi bil že to, da bi se volivci kljub ljudstvu vsečrni Pahorjevi podobi ob tem morda le vprašali, ali je nekdo, ki laže preiskovalni komisiji, res primeren za predsednika države.

Martin Premk

Spet potrebujemo dan Osvobodilne fronte

Kar je danes dan upora proti okupatorju, je bil včasih dan Osvobodilne fronte. Ustanovljena je bila 26. oziroma 27. aprila 1941, ko so trije okupatorji razkosali Slovence. Njena cilja sta bila osvoboditev in boljše življenje za vse Slovence. Po nekaterih pričevanjih se je sprva imenovala tudi Protiimperialistična fronta, vsekakor se je tudi ime Osvobodilna fronta uporabljalo od samega začetka. Svoje cilje je Osvobodilna fronta določila kmalu, najpomembnejši cilji so bili neizprosni boj proti okupatorju ter osvoboditev in združitve vseh Slovencev. Zapisali so jih v točkah in geslih OF. Večino ciljev, določenih v svojih temeljnih točkah in geslih, je Osvobodilna fronta med štiriletnim bojem tudi dosegla, in po njeni zaslugi in zaslugi njene partizanske vojske so bili Slovenci osvobojeni izpod nacizma in združeni v eni republiki skupaj z morjem in Primorsko.

Te pridobitve imamo še danes in se nam zdijo samoumevne. Vse bolj in bolj oziroma spet pa ostajata nedosežena dva druga cilja, ki si ju je Osvobodilna fronta naložila ob začetku boja in ne govorita o boju proti okupatorju ter o združitvi in samostojnosti Slovencev: osvoboditev izpod imperializma (ter boj proti lastni izdajalski kapitalistični gospodi) in preoblikovanje slovenskega narodnega značaja s prebujenjem in osvobodilnim delovanjem slovenskih množic. Omemba boja proti imperializmu je danes sicer eden od očitkov Osvobodilni fronti, a v drugi svetovni vojni je bilo to še kako pomembno.

Druga svetovna vojna je sicer bila boj proti fašizmu in nacizmu, a imperializem je bil njun pomembni temeljni del. Nemčija je drugo svetovno v določeni meri tudi začela kot nadaljevanje (ali maščevanje) povsem imperialistične prve svetovne vojne. Za Italijo in Japonsko pa je imel vstop v drugo svetovno vojno izključno imperialistične vzroke. Dosleden boj proti nacizmu in fašizmu je med drugo svetovno vojno potekal predvsem na vzhodu, kjer je poleg osvajalne potekala tudi rasna vojna. Na zahodu, kjer so drugo svetovno vojno bojevale predvsem kolonialna velesila Velika Britanija in kolonialne Združene države Amerike (danes predstavljene kot takratne »zahodne demo-

kracije«), fašizem in nacizem nista bila toliko moteča kot osvajalne težnje Nemčije in njenih zaveznic. Na zahodu so tudi po vojni mirno dopuščali španski in druge fašizme in sodelovali z njimi. Imperializem pa je še danes osnovni način delovanja »zahodnih demokracij«, ki ga že desetletja gledamo na Bližnjem vzhodu ali drugje po svetu.

Pod izgovorom »demokracije« se z lažnimi povodi rušijo in plenijo države in ropajo njihove dobrine. Žrtev sodobnega imperializma smo tudi mi, saj so nam evropske velesile namenile vlogo poceni delovne sile in vira poceni surovin, ki so pri nas še na voljo. Naša družba je spet dobila svojo »izdajalsko kapitalistično gospodo«, ki brez sramu deluje v korist tujcev in skrbi za to, da so ljudje vedno bolj siromašni.

Vsi voditelji kar tekmujejo, kdo bo bolj hlapčevski do novih gopodarjev iz tujine, in za nekaj malega denarja so s prodajo premoženja pripravljene delovati proti lastnemu narodu. »Vzorčni primer« takšnega delovanja naše »izdajalske kapitalistične gospode« je dogajanje ob šoštanjski termoelektrarni TEŠ 6. Tu se je vsa naša strankarska vrhuška ne glede na strankarske barve povezala v »španovijo«, ki temelji samo na pridobitništvu in ki škoduje vsem nam. Seveda naša trenutna »izdajalska kapitalistična gospoda« dela tudi vse, da se »slovenske množice« ne bi prebudile in začele »osvobodilnega delovanja«.

Ljudem so v današnji druž-

bi namenjeni neizobraženost in nekulturnost ter ukvarjanje z obrobni težavami, ki jim misli odvrtačajo od spoznanja, da so vsak dan bolj siromašni in zaslužnjeni. Boj proti »lastni izdajalski kapitalistični gospodi« in »osvobodilno delovanje množic« sta tako tudi danes dve točki iz načrtov Osvobodilne fronte, za kateri se je še treba bojevati. Seveda ne z orožjem, ampak na vse druge mogoče načine in nenehoma. Ker nismo »uradno« okupirani, se nam ni treba upirati okupatorju, zato bi dan upora proti okupatorju morali spet zamenjati z dnevom Osvobodilne fronte. Ker tudi če nismo okupirani, še ne pomeni, da smo povsem svobodni.

Boj proti »lastni izdajalski kapitalistični gospodi« in »osvobodilno delovanje množic« sta tako tudi danes dve točki iz načrtov Osvobodilne fronte, za kateri se je še treba bojevati. Seveda ne z orožjem, ampak na vse druge mogoče načine in nenehoma. Ker nismo »uradno« okupirani, se nam ni treba upirati okupatorju, zato bi dan upora proti okupatorju morali spet zamenjati z dnevom Osvobodilne fronte.

KOMENTAR

Slovenija na krizo ni bila pripravljena

dr. France Križanič

Gospodarska rast poteka v ciklih. Po industrijski revoluciji so se pojavili značilni dolgoročni valovi hitrejših in počasnejših gospodarskih rasti s tipičnimi strukturnimi krizami na koncu in začetku vsakega nihaja. Evolucijska šola ekonomske misli (navdihuje se pri avstrijsko-ameriškem ekonomistu Jozefu Schumpetru) jih je poimenovala tehnokonomске paradigme. Vsaka ima specifičen način gospodarjenja v podjetjih, specifičen institucionalni okvir in specifično vlogo države. Danes smo v paradigmi informacijske tehnologije, ki se je začela po dveh »naftnih šokih« v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Zanj so značilni fleksibilno gospodarjenje, temelječe na informacijskih in komunikacijskih tehnologijah, velik pomen »človeškega kapitala« (znanja) in aktivna vloga države pri uravnavanju makroekonomskega ravnotežja, organizaciji kvartarnega sektorja (šolstvo, kultura, znanost, zdravstvo, varnost), ki kreira in vzdržuje »človeški kapital«, ter pri spodbujanju uvajanja novih tehnologij, novih poslovnih pristopov in novih podjetij (»razvojna politika«, tudi »industrijska politika«).

Za sodobno gospodarjenje so značilne asimetrične krize. Nastajajo v glavnem zaradi napak ekonomske in razvojne politike na finančnem ali energetskem področju. Takšna je bila tudi finančna kriza, ki je septembra leta 2008 sledila bankrotu banke Lehman Brothers. To je bila tako imenovana sistemska banka z močno vpetostjo v svetovne kapitalske tokove, pasivnost države (ZDA) pri njenem propadu pa je privedla do panike na kapitalskem trgu z verzišnim učinkom na krčenje kreditov in na padec vrednosti delniških tečajev po vsem svetu. To je vplivalo na zniževanje izvoza, na upad povpraševanja in na recesijo. Tam kjer se je država pravočasno in dovolj močno odzvala z ekspanzivno politiko (primer Kitajske), je bila kriza komaj opazna, drugod so jo odpravljali postopoma. Slovenija je v krizo stopila nepripravljena in zelo ranljiva.

Od leta 1995 do 2004 se je slovenski bruto domači produkt (BDP) realno povečeval povprečno po štiri odstotke na leto, a je bila rast ekstenzivna, saj smo za raziskave in razvoj namenili poprečno le slabega 1,4 odstotka BDP. Plače, obresti in devizni tečaj so se prilagajali inflaciji. Prehod na vodenje podobne ekonomske in razvojne politike kot v razvitih državah bi zahteval precejšnje spremembe. Vendar je med letoma 2005 in 2008 sledila spodbuda še bolj ekstenzivni gospodarski rasti kot v desetletju pred tem. Ustvarila je takšna strukturna neskladja, da bi v Sloveniji povzročila recesijo tudi brez svetovne finančne krize.

Gospodarsko neravnovesje, nastalo med letoma 2005 in 2008, kažejo:

Prezadolženost. Slovenski bruto zunanji dolg se je od leta 2004 do 2008 povečal s 15 milijard evrov ali 57 odstotkov BDP na 39 milijard evrov oziroma 106 odstotkov BDP. Če upoštevamo še posojila tujini (neto dolg), smo zdrsnili z neto upnika do tujine za 3 odstotke našega BDP v letu 2004 do neto dolžnika tujine za 27 odstotkov

našega BDP v letu 2008. Neto dolg poslovnih bank do tujine se je od leta 2004 do 2008 povečal za 2,7 na 8,8 milijarde evrov, razmerje med depoziti in posojili pa se je poslabšalo s stabilnih 1 : 1 na visoko tveganih 1 : 1,6. Vlada je v obdobju 2004–2008 vodila projekt umika države iz gospodarstva, kar je celo vrsto direktorjev spodbudilo, da so najeli dostopna in navidezno ugodna posojila (težava je bila njihova kratkoročnost) ter začeli odkupovati državne deleže podjetij, ki so jih vodili. Tako je v okviru dolžniške krize v Sloveniji nastala še »tajkunska kriza«.

Javnofinančno neravnotežje. Slovenija je odpravila dva najvišja dohodninska razreda, znižala stopnjo davka na dobiček s 25 odstotkov na 20 odstotkov ter ukinila davek na izplačane plače s skupnim učinkom 911 milijonov evrov ali za 2,6 odstotka BDP zmanjšanja potencialnih javnofinančnih prilivov. Virantova plačna reforma je v letu 2009 vplivala na povečanje plač javnim uslužbencem za šest odstotkov z učinkom približno 180 milijonov evrov ali 0,5 odstotka BDP dodatnega javnofinančnega primanjkljaja.

Slovenija je bila ob ekonomski politiki v letih od 2005 do 2008 na poti, da postane strukturno odvisna regija – potencialna gospodarska bolnica (podobno kot Grčija).

Inflacija. Ob rastočem, s krediti in zniževanjem davčnih stopenj spodbujenem domačem povpraševanju je slovenski BDP v letih od 2005 do 2008 realno naraščal povprečno po pet odstotkov na leto, inflacija pa se je do leta 2008 povečala na približno šest odstotkov. Razlika v povečanju cen od leta 2004 do 2008 med Slovenijo in Nemčijo je bila, na primer, kar dobrih sedem odstotkov.

Poslabšanje pokritosti uvoza z izvozom. V letu 2004 je bil slovenski izvoz blaga in storitev za 400 milijonov evrov manjši od uvoza, do leta 2008 pa se je to razmerje poslabšalo za 83 odstotkov, na 731 milijonov evrov primanjkljaja.

Slovenija je bila ob ekonomski politiki v letih 2005 do 2008 na poti, da postane strukturno odvisna regija – potencialna gospodarska bolnica (podobno kot Grčija). Z začetkom finančne krize so te slabosti prišle tudi od izraza. Naš izvoz je v letu 2009 upadel za 17 odstotkov (za 4,4 milijarde evrov), BDP pa realno za osem odstotkov. Med članicami EU je bilo slabše le na Finskem (povezano z zatonom Nokie) in v vseh treh baltskih državah, ki so s svojo gospodarsko politiko pred krizo nosilec slovenske ekonomske politike v letih od 2005 do 2008 predstavljale vzor.

Čebine: obletnica ustanovnega kongresa Komunistične partije Slovenije

Nikoli ne sklonimo pogleda

»Zato med temi množicami in med vsemi drugimi demokratičnimi silami slovenskega naroda ne more in ne sme biti nobenih pregrad in zaprek, ki bi ovirale bratsko združitev vsega svobodoljubnega slovenskega ljudstva v boju proti skupnemu sovražniku, skupnemu zatiranju in skupnemu izkoriščanju.« Citat, ki zveni presenetljivo aktualno, je del manifesta ustanovnega kongresa KP Slovenije, ki je potekal na Čebinah v noči na 18. april 1937. Pred 80 leti.

// BESEDILO IN FOTO: Jožica Hribar

Na aktualnost Manifesta, ki so ga sprejeli na ustanovnem kongresu, je na tokratni slovesnosti opozoril tudi slavnostni govornik **Andrej Marinc**, član sveta ZZB NOB Slovenije: »Največje presenečenje za nas, sodobne bralce dokumenta, pa je dejstvo, da več kot dve tretjini vsebine manifesta govori o tragični zgodovini slovenskega naroda in opozarja na nevarnost oziroma ogroženost zaradi razmaha evropskega in slovenskega nacifašizma.«

nje na Barličevem domovanju.« Tako je razmere na tisti zgodovinski večer v brošurici *50 let Čebin leta 1987* opisala zgodovinarica Nevenka Troha.

Ustanovni kongres Komunistične partije Slovenije je bil izjemno pomemben dogodek v zgodovini slovenskega delavskega gibanja in socialistične revolucije. Njegovi udeleženci so bili Edvard Kardelj, Jože Butinar, Franc Leskošek, Pepca Maček, Miha Marinko, Janez Marentič, Vencelj Perko, Franc Salamon, Ivan Tominec, Ignac Tratar,

Alenka Vipotnik, hči Albina Vipotnika, enega izmed članov ustanovnega kongresa, je prišla na Čebine prvič, »a nikakor zadnjič,« je zagotovila.

Zvezo borcev in drugimi občinskimi organizacijami in KS Klek na predvečer zgodovinskega dogodka tradicionalno organizira pohod z baklami do domačije, kjer pripravijo priložnostni program. Ob letošnjem jubileju se je zbrala zavidanja vredna množica, ki sta se ji pridružila tudi poslanca Združene levice Luka Mesec in Violeta Tomič. Oba sta tudi nagovorila zbrane. **Luka Mesec** je potegnil vzporednice med časom pred 80 leti in današnjim razraščanjem nestrpnosti in sovražnosti in poudaril, da je zato takratni dogodek treba gledati kot upanje, da »lahko enajst odločnih ljudi ustanovi neko gibanje, čez štiri leta so ustanovili OF in čez osem let izbojevali svobodo«. **Violeta Tomič** pa je ob recitaciji pesmi Kladio in nakovalo Svetlane Makarovič dejala: »Nikoli ne sklonimo pogleda, ker vemo, zakaj smo se in so se borili.«

Jasna Gabrič, županja Trbovelj, pa je poudarila, da je tukajšnji dogodek del naše skupne preteklosti in pomemben politični mejnik, del naše zgodovine. Prijetno razpoloženje so popestrili člani

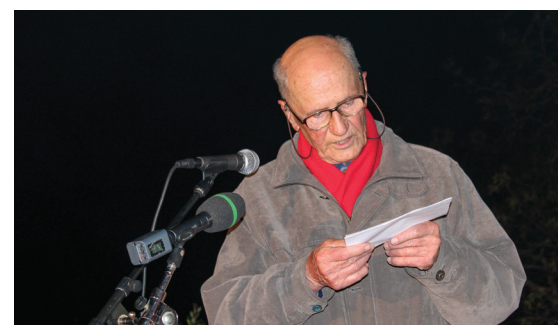

Na pohodu z baklami: Iztok Majhenič, sekretar TRS, poslanca ZL Violeta Tomič in Luka Mesec, Primož Siter, podpredsednik ZB Trbovlje, in trboveljska županja Jasna Gabrič

»Gorska vasica Čebine leži na več kot 700 metrih visoko v hribovju nad Zagorjem in Trbovljami. Zaradi svoje osrednje lege so bile Čebine pred 80 leti najlažje dostopne za delegate iz raznih krajev Slovenije. Kongres so prvotno nameravali pripraviti v bližnji cerkvi, katere ključar je bil Anton Barlič, simpatizer partije in gospodar kmetije na Čebinah, sicer pa rudar v zagorskem rudniku. Zaradi poznega prihoda nekaterih delegatov so se odločili za zaseda-

Albin Vipotnik, Franc Farčnik in Alojz Hohkraut.

Barličeva domačija še vedno stoji. Je obnovljena in povečana, v pritličju so urejene spominske sobe, v mansardi stanuje že tretji Barličev rod, živi še sin Antona Barliča, ki je imel tedaj le nekaj let. Muzej sicer spada pod okrilje pokrajinskega muzeja Trbovlje, njegova oskrbnica na domačiji pa je Marija Kuder. Turistično društvo Trbovlje pa v sodelovanju z Občino Trbovlje ter

Andrej Marinc

pevskega zbora Zarja Trbovlje, prireditev je povezovala **Marija Juraja**, predsednica Turističnega društva. ●

Umik okupatorjevih in kvizlinških enot iz Jugoslavije

Pekel v Mislinjski dolini

Veliki skupini hrvaških ustašev, črnogorskih četnikov in nemške 104. divizije se je uspelo prebiti proti zahodni meji, z njimi je bilo tudi več kot 4000 beguncev s Hrvaškega. Pri Dravogradu so jim prečkanje Drave z odločno obrambo preprečili vojvodinski partizani in bolgarski vojaki domovinske fronte. Celotna skupina je bila tako prisiljena umikati se čez Ravne proti Pliberku, kjer so ji pot preprečili slovenski partizani Tomšičeve in komaj prispelle Šlandrove brigade skupaj z borci 51. vojvodinske divizije na Poljani.

// PIŠE: Milan Gorjanc

VMislinjsko dolino so skozi Vitanje in Dolič prodrli predvsem ustaši in z oporo na obronkih Pohorja in Graške gore zaustavili prodiranje partizanov, še posebno ko je glavnina 16. vojvodinske divizije odšla z vozili skozi Ljubljano in čez Jezersko na Koroško.

17. vzhodnobosanska divizija je 11. maja 1945 zvečer prispela na širše območje Slovenske Bistrice, kjer je oblikovala rezervo 3. armade JA. Ker je vrhovni poveljnik Tito ukoril poveljstvo 3. armade zaradi prepočasnega prodiranja proti avstrijski meji, je 12. maja poveljnik 3. armade Kosta Nadj napotil 17. divizijo proti Mislinjski dolini, da zaustavi in razbije skupino približno 20.000 ustašev in kozakov

brigado vrgli z ugodnih položajev. Ustaši so silovito napadali in ponudili pogajanja. Ves dan so se vrstili napadi in protinapadi obeh strani. Ustašem ni bilo mar žrtev v njihovih vrstah, saj jih je tega dne padlo po poročilu 17. divizije 210, ranjenih je bilo 368, zajetih pa 640. Ranjenci so zvečine ostali na bojišču. Tudi med partizani je bilo precej izgub, 15. majeviška je izgubila 42 borcev, ranjenih pa je bilo 86 borcev.

Zadnji boji

Naslednji dan je v boj vstopila 6. proletarska brigada skupaj z 2. krajinsko in do poldneva sta povsem obkrožili glavno skupino, osvobodili Slovenj Gradec in se pri Dravogradu srečali z borci 51.

V Mislinjsko dolino so skozi Vitanje in Dolič prodrli predvsem ustaši in z oporo na obronkih Pohorja in Graške gore zaustavili prodiranje partizanov, še posebno ko je glavnina 16. vojvodinske divizije odšla z vozili skozi Ljubljano in čez Jezersko na Koroško.

pred Dravogradom in v Mislinjski dolini. Pozno popoldne so prispeli na območje Doliča in naleteli na močno in organizirano obrambo ustašev. Takoj po pohodu so napadli, vendar z omejenim uspehom, saj je 2. krajinska brigada zavzela samo vas Turjak, medtem ko je bila 15. majeviška brigada zaustavljena z znatnimi izgubami. 13. maja so ustaši ob 2. uri zjutraj izvedli napad in potisnili 2. krajinska brigado iz Turjaka, hkrati pa so 15. majeviško

vojvodinske divizije. Med ustaši je padlo 642 mož. Skupne izgube ustašev v boju v teh dneh so bile skoraj tisoč mož. Ta skupina v Mislinjski dolini se dejansko ni predala. V manjših skupinah se je hotela prebiti čez mejo. Brigade 17. vzhodnobosanske divizije so čistile območje vse do 17. maja. Samo 15. maja so zajele 2460 ustašev, največ 6. proletarska – 1550. Od zajetih hrvaških domobranov jih je bilo v vrste 2. krajinske brigade sprejetih 225.

Kaj se je dogajalo z zajetimi ustaši, v poročilih ni nič, saj v zbornikih poročila po 15. maju niso javno objavljena in so v Beogradu. Zagotovo ne sme nihče izključiti skupinskega, še manj pa osebnega maščevanja borcev in poveljnikov 17. vzhodnobosanske divizije. Prekaljena v bojih od Podgrmečja, vzhodne Bosne, Srbije, Slavonije vse do Mislinjske doline 2. krajinska brigada, ki so jo sestavljali borci Kozare, ki so se prebili iz obroča po ofenzivi na Kozari, borci Podgrmečja, iz krajev, kjer so po nemških podatkih ustaši v prvih dveh letih

vstaje zverinsko pobili ali odvedli v Jasenovac več kot 50.000 Srbov. Na bojni poti je padlo 1565 borcev, med njimi tudi 51 žensk. Največje žrtve je brigada imela v štirih mesecih in pol v letu 1945, ko je padlo 402 borcev, ranjenih pa je bilo 1.172.

V sestavi divizije je bila tudi 6. proletarska brigada, ki so jo na začetku ses-

tavljali borci z Majevice, Romanije in širšega območja Zenice in Vlasenice. V vzhodni Bosni so bili zločini ustašev prav tako množični in grozoviti takoj po prevzemu oblasti nad območjem. Težki zločini so se dogajali konec julija in ves avgust leta 1941, kar je izzvalo obo- rožen odpor Srbov. Komunistov je bilo malo, tako da je bil partizanski odpor omejen na planino Majevico in Birač.

Na območju Vlasenice, Srebrenice in Bratunca oziroma Podrinja je bilo zelo močno četniško gibanje. Četniki so zgo- daj začeli sodelovati tako z Nemci kot z ustaši in četniki iz Srbije. V letu 1942 pa do aprila 1943 se je brigada bojevala na območju med rekama Bosno in Dri- no ter planinama Romanijo in Majevi- co. Sodelovala je tudi v bitki na Sutjeski in se vrnila na matično območje, kjer je bila uvrščena v 17. vzhodnobosansko

Oni so tu. Tvoja brigada je močnejša kot kadar koli – vrnila bo krvavi dolg ... Nikoli več ne bo noga izdajalca teptala tvoje izmučene zemlje.»

Maščevanje

Zakaj maščevanje 17. vzhodnobo- sanske divizije nad zajetimi ustaši? V vzhodni Bosni so bili v ustaških vrstah predvsem domači Bošnjaki (Muslimani), ki so na začetku storili precej zločinov nad Srbi in Judi. Na območju Birča, Vlasenice in Srebrenice so bili Bošnjaki večinsko prebivalstvo, Hrvatov je bilo komaj en odstotek. Ob prevzemu oblasti so ustaši v vzhodno Bosno na- potili ustaše – Hrvate iz Sarajeva, ki so storili grozovite zločine nad uglednimi Srbi okoli Vlasenice in Srebrenice. Toda k ustašem so takoj pristopili domači

ga sarajevskega cigana in zločinca, Mušana Mutevelića, da so z ubijanjem, pretepanjem, ropanjem in posilstvi žensk in na druge nači- ne pregnali Srbe v gozdove in jih prisilili, da v obupu vzamejo puške v roke.»

Jeseni leta 1943 so ustaške oblas- ti hotele organizirati nekakšno legijo, sestavljeno iz Bošnjakov. Za Srebreni- co državni tajnik v ministrstvu za not- ranje zadeve v Zagrebu navaja: »Vsi, ki so sposobni za orožje, so že pod orožjem ali kot ustaši ali domobrani ali kot pripadniki SS-enote (13. SS-divizija 'Handžar', op. a.). Zaradi terorja četnikov nad Bošnjaki je pojenjal ustaški teror, saj so se sara- jevski ustaši spet umaknili v Sarajevo. Od januarja leta 1942 pa vse do aprila je na območju vzhodne Bosne delo- vala zloglasna ustaška Črna legija pod poveljstvom največjega ustaškega krv- nika, Jure Francetića. Samo aprila leta 1942 je Črna legija v okraju Vlasenica pobila, zaklala ali žive sežgala več kot tisoč Srbov – starcev, žensk in otrok (odrasli moški so bili ali v partizanih ali med četniki, op. a.). Med majeviškimi partizani ni bilo borca, ki ne bi imel v družini žrtve ustaškega divjanja.

Kako ogorčeni in krvavi boji so bili v porečju Drave od Varaždina pa do Dravograda, priča tudi podatek iz po- ročila 3. armade generalštabu JA od 8. do 23. maja, ki navaja izgube sov- ražnika: ubitih je bilo 25.000, ranjenih 4.000, zajetih več kot 105.000 njegovih pripadnikov. Hkrati pa 3. armada v de- peši generalštabu JA 15. maja sporoča: »Pred fronto armade je prenehal sleherni organiziran odpor in do nog je premagana Paveličeva živa sila jakosti 70.000 mož, od katerih je mrtvih 10.000, a zajetih 60.000.« V tej depeši niso vštete pri Pliberku za- jete sile, saj v drugi depeši piše o zajet- ju približno 30.000 ustašev in četnikov in o osvoboditvi 20.000 civilistov, ki so jih ustaši na silo odgnali s seboj. Prav tako je 18. maja 3. armada ukazala 17. vzhodnobosanski diviziji, da takoj na- poti eno brigado (15. majeviško, op. a.) v Maribor, kjer bo na voljo šefu OZNE 3. armade, druge sile divizije pa osta- nejo v Savinjski in Šaleški dolini ter na južnem delu Pohorja za čiščenje ob- močja od razbitih sovražnikovih sku- pin. Pri tem je zanimivo, da sta 1. in 2. armada podredili svoji OZNI po eno brigado iz krajev, kjer so ustaši storili največje zločine nad Srbi – 2. armado 5. krajiško (kozarsko) iz 11. krajiške di- vizije in 3. armado 15. majeviško iz 17. vzhodnobosanske divizije. Iz teh dej- stev je mogoče skleniti, da je množič- no maščevanje na Štajerskem potekalo tudi po 15. maju 1945. ●

V Doliču pod Mislinjskim klancem je postavljen pano z nekaj osnovnimi podatki v slovenskem in angleškem jeziku in fotografijami iz zadnjih bojev, maja leta 1945. Razstavo je postavil Koroški pokrajinski muzej, njen avtor pa je dr. Marjan Linasi.

divizijo. V časopisu 15. majeviške briga- de je 20. januarja 1945 borec novinar zapisal o Majevici, ko se je brigada po osvoboditvi Srbije vrnila na to območje: »Globoke so tvoje rane, to tvoji otroci vedo.

Bošnjaki. Predstojnik okraja v Vlasenici je pisal 7. avgusta 1941 velikemu župa- nu v Tuzlo: »Predvsem obtožujem tukajšnje ustaše, še posebej nekdanjega logornika (okrajni ustaški vodja, op. a.) sicer navadne-

Zora Konjajev, dobitnica listine ZZB za vrednote NOB Slovenije

Pionirka pri skrbi za zdravje nedonošenčkov

Zdravnica dr. Zora Konjajev je letošnja dobitnica listine ZZB za vrednote NOB Slovenije, ki je najvišje priznanje organizacije. Kot so zapisali v obrazložitvi, je to »najvišje priznanje za njena dejanja človečnosti in vere v zgodovinsko pravičnost slovenskega narodnoosvobodilnega boja, za njeno vztrajno in nepopustljivo javno nastopanje v tem duhu, ko kot intelektualka in zdravnica humanitarka, pa tudi kot dejavna priča in vseživljenjska zdravnica znanstvenica kljub visokim letom novim rodovom nenehno dopoveduje, naj bodo ponosni na našo partizansko generacijo in na vrednote, za katere se je bojevala.«

// PIŠE: Živa Vidmar // FOTO: Iztok Pipan

Zora Konjajev je svoj odnos do družbe in soljudi pokazala že v času vojne, o tem je veliko značnega in napisanega, pozneje pa je kot pedagoginja etična načela dosledno prenašala na študente medicine. Za to je dobila visoko državno odlikovanje, srebrni častni znak svobode Republike Slovenije leta 2001, in postala častna meščanka Ljubljane. Že v zgodnji mladosti se je odločila, da bo zdravnica, zato je svojo odločitev trmasto zagovarjala pred starši, in uspelo ji je. Njen študij medicine so prekinili druga svetovna vojna, poroka, rojstvo otroka in domobranska izdaja. Odšla je na partizansko ozemlje, v Beli krajini se je z lahkoto vključila v dogajanje, ki je rojevalo svobodo. Po vojni je nadaljevala študij in ga ob drugem možu in drugi hčeri leta 1948 dokončala. Bila je vpeta v aktivistično reševanje medicinskih povojnih problemov in leta 1954 je dokončala specializacijo iz pediatrije. Od tedaj je bil njen vsakdan posvečen otrokom. Izpopolnjevala se je v Parizu in Zürichu, pozneje tudi v Moskvi in na Češkem na področju nedonošenčkov in bolnih novorojencev.

Zaposlena je bila na Pediatrični kliniki v Ljubljani. Bila je vodja centra za nedonošenčke v Jugoslaviji, ki ga je opremil Unicef. Leta 1956 je bil na predlog predstavnice WHO dr. Mary Cross v Ljubljani ustanovljen demonstracijski center za izobraževanje zdravstvenih delavcev v neonatologiji za celotno Jugoslavijo. Na oddelku je moralo osebje, ki za to

ni bilo nagrajevano, vzgajati zdravnike, pediatre, porodničarje, specializante in medicinske sestre iz drugih republik, ki, denimo niso nič vedeli o hospitalni higieni. V Sloveniji pa je bil hkrati to tudi center, ki je negoval vse nedonošenčke in zdravil bolne novorojence iz vseh porodnišnic razen ljubljanske.

Zora Konjajev je najprej z dosledno strogimi higienskimi zahtevami, pri katerih je bilo temeljno umivanje rok, na oddelku dosegla asepticnost. K skrbi za otroke je pritegnila starše, saj se je zavedala, da otročički v inkubatorju brez človeške toplote, kot je mamino naročje, ne bodo premagali nevarnosti. K temu je spadalo tudi dojenje, ki ga je spodbujala na vseh ravneh. Dosegla pa je tudi, da so bili na oddelku nedonošenčki ob pomanjkanju materinega mleka hranjeni z liofiliziranim ženskim mlekom v prahu, s prehrano, ki je bila edinstvena v svetu in je zagotavljala optimalen fizični in psihični razvoj otroka in preprečevala hude zaplete.

Pri vsakem otroku je poskusila pri boleznih ali nepravilnem razvoju priti do

dna. Zahtevala je primarni pregled krvi, tudi urina, ki bi pokazal potrebne nadaljnje postopke, uvedla pa je specifično nevrološko preiskovalno metodo za novorojence (z njo se je srečala v Parizu pri profesorju A. Thomasu), ki je omogočala najzgodnejše odkrivanje razvojnih odklonov in pravočasno ukrepanje. Nevrološki testi so bili potem vpeljani po vseh porodnišnicah v Sloveniji.

Pri zdravljenju otrok se je najpogosteje srečevala z zlatenico, zato se je še posebno posvetila tej bolezni. Posebno pa je Zora Konjajev postala pozorna na okužbe plodov s citomegalovirusom (CMV – *virus celic velikank*), ki so bile do tedaj odkrite le pri mrtvih otrocih. Leta 1961 je prvič ugotovila citomegalijo pri še živem nedonošenčku, ki je bila potrjena z obdukcijo po njegovi smrti.

Prva v svetu je tako imenovane »sovjete oči« našla tudi v urinskem sedimentu mater, a pri materi je bolezen sama izzvenela, pri novorojenčku pa ni bilo druge pomoči, kot da so mu zamenjali kri s krvjo odraslega človeka, da je s tem dobil protitelesa. O odkritju je poročala na svetovnih kongresih, domač odziv pa je bil: »Konjajeva sliši travo rasti.« To travo so očitno slišali v St. Gallenu v Švici, kjer so določili virus, in prišlo je do svetovne objave, seveda z imeni iz Švice, a s fotografijami iz Ljubljane. Je pa uvedla načela preprečevanja hude zlatenice pri novorojencih, ki so bila obvezna za vse porodnišnice v Sloveniji. S tem je bila popolnoma zatrta smrtnost ali poznejša huda invalidnost (ples sv. Vida) novorojencev z zlatenico v Sloveniji.

Do leta 1972 v Sloveniji ni bilo kirurškega oddelka za otroke in so bili hospitalizirani na oddelku za bolne novorojence Pediatrične klinike v Ljubljani. Zanje je uvedla diagnostiko, predoperativno in postoperativno nego novorojencev, ki so jih operirali na kirurgiji za odrasle.

Bila je univerzitetna profesorica, članica številnih strokovnih in znanstvenih komisij in sodna izvedenka za področje neonatologije. Njena knjižica Nega dojenčka je bila dolga leta priložena paketu za porodnice. Objavila je številne strokovne in znanstvene članke, tri strokovne knjižice in biografijo dr. Franca Novaka *Zvestoba Hipokratu*. ●

Franc Sever - Franta, dobitnik listine ZZB za vrednote NOB Slovenije

Dajte mladim priložnost

Franc Sever - Franta, nosilec partizanske spomenice 1941, partizanski komandant, pilot, gospodarstvenik in avtor treh knjig, je tudi letošnji dobitnik listine ZZB za vrednote NOB Slovenije, najvišjega borčevskega priznanja. Podelili so mu jo med drugim za njegovo popolno zvestobo vrednotam NOB. »Danes je v javnosti znan kot živa priča tistih dni, saj z ostrim in pravičnim razumom brez predaha zavrača vsa podtikanja in izkrivljanja na račun nekdanjega partizanskega boja in idealizma, na katerem je ta boj temeljil,« so med drugim zapisali v obrazložitvi.

// BESEDILO IN FOTO: Jožica Hribar

Na prvi pomladni dan leta 1923 v Št. Juriju pri Grosupljem rojeni Franc Sever velja danes za eno zadnjih živih legend udeležencev NOB. Zaradi njegovih častitljivih 94 let, predvsem pa zaradi izjemnega spomina, jasnih in bistrih misli ter artikuliranega govora, s katerim navdušuje v številnih intervjujih, na javnih nastopih in kot govornik na spominskih slovesnostih, je tudi zaželen sogovornik med mlajšimi. Malokdo zmore tako natančno še vedno opisati vse bitke, skozi katere se je prebijal v več kot štirih letih druge svetovne vojne, in pripovedovati o soborcih, vojaških poveljnikih, komandantih, komisarjih in tovariših, s katerimi so preživeli epopejo druge svetovne vojne. Z največjim spoštovanjem govori o »svojem komandantu,« narodnem heroju Francu Rozmanu - Stanetu, in prizna, da ga je čas, ko je bil Rozmanov kurir, zaznamoval za vse življenje. In da je od njega pobral najboljše, kar je lahko, to pa je spoštovanje vseh soborcev, pozneje pa sodelavec ter skrb in odgovornost zanje. In ko se je sam znašel v takem položaju, ko je bil kot poveljnik operativnega štaba Šlandrove in Zidanškove brigade marca leta 1945 na Menini planini odgovoren za približno 500 prezebljih, lačnih in obupanih borcev, je spoznal, kaj pomeni odgovornost. »Ko več sto ljudi zre vate in pričakuje odločitev, moraš ukrepati, četudi ne veš natančno, kaj storiti in ali je tvoja odločitev prava,« še danes velikokrat prizna. Prav tako prizna, da je poleg drznosti in poguma potrebna tudi sreča. Takrat na Menini planini jim je bila naklonjena in ganljivo je po več kot

70 letih videti, ko se mu še danes otroci in vnuki tedanjih soborcev zahvaljujejo, da so ti tudi po njegovi zaslugi preživeli.

Franta je bil tisti, ki se je maja leta 1945 skozi 120-tisočglavo vojsko, ki se je umikala proti Koroški, kot načelnik operativnega štaba 14. divizije po ukazu odpravil v Šentjanž pri Dravogradu na pogajanja z vodstvom ustašev in hrvaških domobranov o predaji. S pogajanja sta 14. divizija in Tomšičeva brigada v dolini Črne in na Poljani pridobili čas in razorožili 104. lovsko divizijo, po spopadih so se predali tudi ustaši in domobrani. Osvoboditev je dočakal kot major Jugoslovanske armade, nikoli pa ni skrival razočaranja, ko se je moral s 14. divizijo po koncu vojne umakniti v Vojvodino, kjer se je slovenska narodnoosvobodilna vojska »utopila« v JLA.

A življenje je teklo dalje in kot mlad perspektiven kader so ga poslali na šo-

lanje v vojaško letalsko šolo v Rusijo, v Jugoslaviji pa je končal še vojaško fakulteto jugoslovanske armade. Služboval je kot načelnik lovske letalske divizije na letališču Batajnica pri Beogradu in pozneje kot poveljnik letalskega vojaškega oporišča Pleso pri Zagrebu. Še pred izstopom iz JLA je bil pomočnik komandanta letalskega korpusa v Zagrebu. Medtem se je v Zagrebu vpisal tudi na ekonomsko fakulteto, po diplomu pa se je poskušal celo kot samostojni podjetnik, saj je po izstopu iz JLA družina ostala brez sredstev.

Po vrnitvi v Ljubljano je bil trinajst let generalni direktor podjetja Aerodrom Ljubljana - Pulj, upokojil pa se je kot direktor podjetja Inex Adria Airways. O tem svojem zadnjem obdobju je lani izdal knjigo Letališče ali lovišče, v kateri je med drugim omenil tudi vizionarstvo tedanjih slovenskih politikov, ki so se zavedali, kako pomembno je za republiko lastno letališče, saj je »okno v svet nacionalnega gospodarstva«, in kakšni odpori so bili v Beogradu proti tudi takšni obliki mehkega osamosvajanja Slovenije. Njegovo globoko razočaranje nad slovenskimi politikami, ko so dovolili, da je država lahko miselno prodala najprej letališče in nato še letalsko družbo in s tem še zmanjšala svojo samostojnost, je razumljivo.

Svoje bogato življenje je opisal v knjigi Trenutki odločitev, še prej pa se je s knjigo Past na Menini planini prvič spopadel s pisanjem. S pripovedjo o dogajanju na Menini planini marca leta 1945 je postavil večni spomenik vsem neimenovanim borcem, aktivistom in preštevilnim domačinom, ki so dodali svoj kamenček v mozaik odpora v drugi svetovni vojni.

Franto krasi tudi izjemna naklonjenost mladim generacijam. Zelo dobro razume, da so časi danes povsem drugačni, da so tudi mladi ljudje drugačni, tako kot so drugačne okoliščine. A globoko je prepričan, da bi se bili tudi danes mladi pripravljene bojevati za svojo svobodo, če bi bila ogrožena. Seveda ne z odhodom v gozdove, z drugačnimi sredstvi in z drugimi oblikami bi zagotovo našli način, da ostanejo in postanejo svobodni. Upa pa, da se ne bodo nikdar znašli v takšnem položaju. ●

Marija Metlika Pavček - Saša, partizanka

»Kaj bom dala v potico, ko pride svoboda!«

Ljudi, ki so sami preživeli drugo svetovno vojno in ki lahko govorijo o svojih izkušnjah, je vse manj. Sedanji govorniki in govornice so se v tem času izvijali iz otroštva, njihova mladost pa je bila pogosto preobremenjena z odgovornostmi in nalogami odraslih. Takšna je bila tudi uporna pot Marije Metlika Pavček, nekdanje partizanke Saše, žene pesnika Toneta Pavčka. Saša je svoje spomine začela s pripovedjo o razmerah na Primorskem v času pred drugo svetovno vojno.

// POGOVARJALA SE JE: **Maca Jogan** // FOTO: osebni arhiv

»**Ž**e dosti pred začetkom vojne so se slovenski ljudje, ki so bili pod fašistično Italijo, srečevali z vojno, saj je bila Italija v vojni od leta 1936. Živeli smo v državi, v kateri je Slovenec veljal za manjvrednega človeka. Ko se je uradno začela druga svetovna vojna, sem imela devet let. Rodila sem se 9. marca 1930 v vasi Klanec pri Kozini, v sežanskem okraju. Izhajam iz štiričlanske delavske družine. V šolo sem začela hoditi pod fašistično Italijo, štiri razrede osnovne šole sem končala v rodni vasi, slovenske šole nisem poznala. Kot šolarka italijanske šole se spominjam, da smo imeli v šoli proslavo in mašo, ko je Italija zasedla Abesinijo. Vedela sem, da mlade fante pošiljajo v vojsko, nekatere v Italijo, druge celo v Afriko. Vedela sem, da italijanska vojska pobira slovenske in hrvaške moške ter jih pod vojaško prisilo internira v Italijo v specialne bataljone. Tudi mojega očeta so poslali, otrok tega ne pozabi.«

Vi pa ste nadaljevali šolanje v italijanskih šolah?

»Od septembra leta 1941 do marca leta 1944 sem vsak dan iz vasi Klanec pri Kozini hodila v Trst, obiskovala sem nižjo trgovsko šolo. Dijakinje med seboj nismo smele govoriti slovensko, niti nismo vedele, katera od nas je Slovenka. To je bilo prenevarno. Toda doma smo vedno govorili slovensko, tudi vaščani smo se med seboj pogovarjali le slovensko. Vsi smo čutili močno narodno zavest. Za vsako ceno smo hoteli ohraniti svoj jezik in svoj narod. Kljub močnemu dolgoletnemu poitalijančevanju smo se vedno čutili Slovence. Zato tudi moja mama ni privolila, da bi nam v italijanščino spremenili priimek, ostro in s

svojim ognjevitim temperamentom je šla na urad in protestirala, in tako smo ostali po slovensko: Metlika.«

Kdaj je v vas dozoreval načrt, da se pridružite uporu zoper fašistično nasilje?

»Moja odločitev je bila samoumevna, čeprav sem bila takrat stara samo trinajst let. Boj proti fašizmu je bil za nas Slovence edina možnost, nekaj samo po sebi jasnega, kot dihanje. Verjeli in verovali smo, da bomo na svoji zemlji gospodar-

upor. Vedela sem, če hočem kaj biti, če hočemo kot narod preživeti, se moram bojevati tudi sama. Začela sem aktivno delovati v mladinski organizaciji.«

Kdaj ste pa začeli sodelovati s partizani?

»Pred razpadom Italije septembra leta 1943 smo izvedeli za partizane in njihov boj proti fašizmu ter se začeli tudi v vasi organizirati, tudi sama sem se pridružila. Spominjam se, bilo je konec poletja leta 1943, med našimi hišami so se pojavili partizani in takrat se je tudi v naši vasi ustanovila OF. Pristopila je večina vaščanov, vsa naša družina, tudi jaz, trinajstletnica. Od septembra 1943 do maja 1944 sem bila aktivna članica mladinske organizacije na vasi, izobraževala sem se, širila propagandni material, literaturo, organizirala in vodila sem sestanke z mladino in pionirji. Maja leta 1944 sem postala članica Okrajnega komiteja mladine Socerb, odgovorna sem bila za pionirje. Julija leta 1944 sem stopila v ilegalo kot članica Okrajnega komiteja SKOJ za Socerb.«

Je okupatorska oblast kaznovala vašo družino zaradi vašega ilegalnega uporniškega delovanja?

»Kmalu po mojem odhodu v ilegalo so mojo mamo aretirali, ker je bila aktivna članica AFŽ. Odpeljali so jo v zloglasni zapor Coroneo v Trstu. Zahvaljujoč njenemu znanju nemškega jezika je preživela. Tudi očeta so nemške brigade TOD prisilno mobilizirale, odpeljale so ga na prisilno delo v Istro, kjer je pod stražo kopal jarke in bunkerje. Tako je naš dom opustel, doma je čisto sam ostal moj desetletni brat. Zelo me je skrbelo zanj, a domov se iz ilegale nisem mogla vrniti, bilo je prenevarno. Po

Dobila sem celo obleko, veselili smo se potice, voščili smo si hkrati božič in srečno novo leto, da bi nam prineslo svobodo že v prvih mesecih, v to smo bili trdno prepričani. Verjeli smo, da se bodo naši ljudje vrnili iz taborišč, da bomo pozidali porušeno, šli v slovenske šole, da bosta Trst in Gorica naša.«

ji mi sami, Slovenci, nikomur podložni in nikomur hlapci. Danes se sliši kot parola, na katero nihče več nič ne da. Žal! A zame je bila in bo ostala ena sama resnica: kdor ni smel govoriti slovensko, kogar so Italijani zaničevalno klicali sciavo, na kogar je goriška ali tržaška gospoda gledala zviška kot na reveža s podeželja, ki naj bi ji služil, ta je vedel, da je edina pot

vojni mi je povedal, da ga je teta enkrat samkrat peljala obiskat mamo v zapor. Ko sta se z mamo po dolgem času objela, sta oba jokala, jokala sta tudi oba italijanska stražarja.«

Kako ste vi delovali potem do konca vojne?

»Septembra 1944 sem postala kurirka VDV (Vojska državne varnosti) in pozneje OZNE za Trst, kurirka sem bila do osvoboditve. Moja naloga je bila prenašanje pošte in različnih sporočil na območju Trsta in širše okolice. Redko sem potovala z vlakom, avtobusom ali tramvajem, navadno sem šla peš, pretežno ponoči, po stranskih poteh in stezah, ki sem jih poznala, večkrat sem se orientirala po strugi potoka, saj skozi našo vas

Klanec teče Glinščica, ki se v Tržaškem zalivu izteka v morje, in te potke mi že od malih nog niso bile tuje.

Naše oporišče je bilo v Borštu pri Trstu. Zaradi varnosti smo se skrivali po bunkerjih ali v zemljankah, ki so bile skrite v vinogradih. Včasih smo spali po hišah, največkrat pa v zemljankah, kar na golih tleh, pokriti z odejo po dva in dva, včasih pokriti le z jopicami, plašči. V dežju nam je kapljalo na glavo, pod nami so bile luže. Občasno sem stanovala pri somišljenikih v Trstu v različnih stanovanjih. Jedla sem na javkah, kjer smo se zbirali kurirji, ali pa kakor je nanoslo.

Katere so bile za vas najtežje preizkušnje, kaj vas je zaznamovalo za vse življenje?

»Če pomislim, koliko mojih tovarišev je umrlo ... Bili so mladi ljudje na začetku življenja, dvajsetletni fantje so padali ... Na začetku nas je bilo v enoti približno 40, ostalo nas je le 15. Človek temne spomine potisne v podzavest, nerada se spominjam, saj je bila smrt nenehno v zraku, preživetje pa večinoma le stvar srečnega naključja. V Borštu smo praznovali božič leta 1944 v hiši blizu našega bunkerja. Z isto vnemo in zanosom smo peli božične in partizanske pesmi. Kako smo bili veseli doma spletenih nogavic, ki so nam jih prinesli terenci iz okoliških vasi, pa iz Trsta, Lonjerja ...! Dobila sem celo obleko, veselili smo se potice, voščili smo si hkrati božič in srečno novo leto, da bi nam prineslo svobodo že v prvih mesecih, v to smo

To, da hočejo prikazati domobrance in kolaborante za osvoboditelje, je najmanj nemoralno in še zgodovinsko netočno. Brez OF, brez partizanske vojske se ne bi osvobodili.

bili trdno prepričani. Verjeli smo, da se bodo naši ljudje vrnili iz taborišč, da bomo pozidali porušeno, šli v slovenske šole, da bosta Trst in Gorica naša.«

Kako pa ste sploh preživljali ure in dneve v bunkerju?

»V zemljankah so bila na tleh koruzna stebela, srčine smo jim rekli. Ko sta bila dež in vlaga, so bile majhne zemljanke polne vode. Tisti soborci, ki so bili dovolj veliki, so se z nogami in glavo oprli na stene zemljanke in se niso dotikali mokrih tal; neverjetno, kako so se izurili, da so lahko celo zaspali v tem nenavadnem položaju! Jaz sem bila majhna in sem imela vse telo v vodi. Nekoč, ko smo bili natlačeni v zemljanki, je tako oprt zaspal tudi Vojko (*narodni heroj Dušan Munih Darko iz Kanala na Soči, ki smo mu vsi rekli Vojko, op. av.*). Da bi se lahko malo dvignila iz vode, sem se naslonila na njegove noge in zaspala. Zjutraj ga je tovariš pri umivanju vprašal, kako je spal, Vojko pa je rekel: 'Slabo, Mala je spala na meni.' Bilo me je zelo sram, čeprav onadva nista vedela, da sem uje-la njun pogovor. ▴

V bunkerjih smo se večkrat pogovarjali o hrani, saj smo bili lačni, smejali smo se, si izmišljevali, kaj vse bi jedli, takrat pa smo zaslišali korake in takoj utihnili. V tistem bunkerju sta bila dva pograda, z njega sta kot strela planila dva tovariša in se z bombami postavila k vratom. Dolgo je trajala mučna tišina, zadrževala sem dih. Ko so se koraki oddaljili, mi je Vojko rekel: 'Saška, si se ustrašila?' In me prav nežno pobožal po licu. Vem, da so vsi pazili name, saj sem bila najmlajša, štirinajst let sem imela. Nikoli me niso obremenjevali s podatki, da me ne bi sovražniki mučili, če bi me ujeli. Čutila sem, da me hočejo obvarovati, morda je Vojko kot naš vodja čutil še posebno odgovornost.«

Zdaj si marsikdo težko predstavlja takšno trpljenje in ...

»... še kaj hujšega. Na tisto zimo na začetku januarja leta 1945 me veže tudi najbolj žalostni spomin. Bila sem s skupino, kakšnih šest ali sedem nas je bilo v bunkerju v Borštu nad Trstom. Zunaj je snežilo, temnilo se je že, nekaj tovarišev pa je moralo kljub temu na pot. Darko, po naše Vojko, in še trije tovariši so se odločili, da ostanejo v bunkerju, zato me je v skrbi, da ne bom zmogla poti, Vojko pobožal po licu in rekel: »Mala, ostani tukaj z nami, zate bo prenaporno. Ti ne moreš na hajko. Ne greš v sneg in mraz!« Navajena sem bila ubogati povelja, a moj notranji glas se je kar nenkrat oglasil, čutila sem, da moram na pot, še danes ne vem, kje sem zbrala moč, da sem ukazom navkljub vztrajala in res šla v tisti noči v snežni metež. Vojko se je tistikrat dvakrat poslovil od mene, dal mi je roko in me pobožal po licu, kot se poboža otroka: 'Mala, pazi nase!' Takrat sem ga videla zadnjič. Zjutraj so sovražniki obkolili bunker, domačine so vzeli za talce, obkoljeni tovariši so se poskušali prebiti z bombami in rafali, a pod streli esesovcev so padli Žitomir, Strela in Lisjak. Vojko se je prebil iz bunkerja, stekel je čez cesto, v vinogradu med trtami pa so ga pokosili. Imel je samo enaindvajset let. Veliko spominskih utrinkov me veže prav na Darka, našega Vojka, najbrž mi je nadomeščal očeta, čeprav je bil od mene starejši le sedem let.«

V vseh hajkah pa je bila vaša glavna spremljevalka lakota, kajne?

»Hajkali smo vedno ponoči. Nekoč smo utrujeni in zasopli prispeli na Kras in se zatekli na senik. Lačni se zjutraj zbudimo in vidimo, da visijo pod stropom vreče z orehi. Po vasi so hodili Nemci,

zato si nismo upali ven, samo lačno smo zrl v orehe in molčali, nihče si ni upal predlagati, naj jih vsaj pokusimo. Bilo je že pozno popoldne, ko je eden od tovarišev nenadoma snel vrečo, jo razvezal in vsakemu od nas dal dva oreha. 'Nič več, da se ne bo poznalo,' je rekel. Ždeli smo in gledali orehe, lakota pa ni popustila. Čez čas je spet snel vrečo in dal vsakemu še dva oreha in čez kakšno uro: 'Samo še dva ...' Končno, ko se je že pošteno stemnilo, pride gospodinja in nam prinese nekaj hrane. Opaži, da pol vreče orehov manjka, in reče: 'Otroci božji, kaj bom dala v potico, ko pride svoboda!' Besedo svoboda je izgovorila s takim žarom, kot bi govorila o nebesih, napisati bi jo bilo treba kar z veliko začetnico, kot bi bila svoboda raj. Počutili smo se tako nizkotno in osramočeno ... Še dolgo potem nam je bilo žal za vsak oreh, ki smo ga pojedli.«

Pri nas je NOB zaslužna za obstoj slovenskega naroda, brez nje tudi ne bi bilo sedanje Republike Slovenije. Življenje mi je dalo priložnost, da sem k temu vsaj malo prispevala, in sem na to ponosna. Tega ponosa mi nihče ne more vzeti.

Kje ste dočakali osvoboditev, kaj vam je pomenil tisti dan?

Osvoboditev sem dočakala v Trstu, veliko veselje je bilo. Razobešene so bile rdeče zastave, ker se nam je pridružilo tudi italijansko odporniško gibanje, ki je bilo zelo močno. Na nekaj tovarišev, ki so bili v uniformah so streljali fašisti - ostrostrelci iz oken stanovanj. Moji tovariši so bili po večini v civilnih oblekah, morda je to komu rešilo življenje. Veselju je sledilo razočaranje, ko smo morali osvoboditelji v parih tednih Trst zapustiti na zahtevo zaveznikov.

Kolaborantske enote z območja Jugoslavije niso priznale kapitulacije in so oborožene na slovenskem ozemlju, ko so se umikale pred zmagovito jugoslovansko armado, tu še naprej povzročale zločine. Kako

ocenjujete sedanje malikovanje teh ljudi kot »junakov« ali v najslabšem primeru samo »vojakov«, kar slovenska javnost poslušaja že vrsto let? In kako sprejemate ocene, da je bila partizanska vojska zločinska ali celo da je NOB le mit?

»Med Primorci, Kraševci ni bilo kolaborantov, bili smo enotni, vključno z duhovščino. Iz Slovenije so pošiljali tudi belo gardo, a se na Primorskem ni uveljavljala. V Trstu je bila domobranska vojašnica pri Svetem Ivanu, vsak dan sem hodila mimo nje, vedno v strahu, a nihče ni posumil, da sem kurirka.

To, da hočejo prikazati domobrante in kolaborante za osvoboditelje, je najmanj nemoralno in še zgodovinsko netočno. Brez OF, brez partizanske vojske se ne bi osvobodili. Naša moralna dolžnost je bila, da smo se uprli okupatorjem in da smo si sami priborili svobodo. Primorska je bila vedno narodno zavedna. Narodna zavest je segala v vse plasti družbe, tudi med duhovščino.

Naj vam povem svojo izkušnjo: duhovnik iz naše vasi, gospod Piščanec, me je prestregel, ko sem šla na napovedan sestanek s pionirji v vas Petrinje. Rekel mi je, naj mu dam literaturo in propagandno gradivo. Spravil ga je pod talar, da me je obvaroval, če bi me preiskala nemška patrolja. Gospod Piščanec me je vprašal, kdaj in kje točno imam sestanek, da bo on takoj zatem imel tam verouk in tako obvaroval nas pionirje.«

Vas je to spoznanje o pomenu enotnosti in medsebojni tovariški pomoči spremljalo tudi v povojnem času?

»V času boja smo bili složni in smo si zaupali, brez medsebojnega podpiranja in vere v skupno prihodnost ne bi šlo. Ta zavest me je spremljala tudi v delovne brigade, v katerih sem bila dvakrat udarnica, skupaj smo zgradili, kar je bilo porušeno. Nadaljevala sem šolanje, končala gimnazijo in pozneje pravno fakulteto. Danes z razočaranjem gledam prevrednotenje vrednot. Poglejmo samo zgodovinsko dejstvo: zaradi slovenskih partizanov je Republika Avstrija dobila sedanji status. Pri nas je NOB zaslužna za obstoj slovenskega naroda, brez nje tudi ne bi bilo sedanje Republike Slovenije. Življenje mi je dalo priložnost, da sem k temu vsaj malo prispevala, in sem na to ponosna. Tega ponosa mi nihče ne more vzeti.« ●

Opomba: daljša različica pogovora je objavljena na spletni strani www.svobodnabeseda.si

Ambulanta E preko 4 G na Pokljuki

Neka čudna sila hodi nevidno med bolniki

V poključki ambulanti E preko 4 G se je zdravilo več kot sto ranjencev in bolnih. Bilo je tudi nekaj težjih operacij. Trije so umrli zaradi bolezni, četrti, ranjen, je umrl takoj, ko so ga prinesli. Pomembna je bila tudi zato, ker zaradi nje ranjencev ni bilo treba evakuirati na Primorsko, kjer so bile bolnišnice 9. korpusa. Oskrbovanje ambulante je potekalo s pomočjo vaških gospodarskih komisij, sanitetni material in zdravila je zbirala tudi mladina.

// PIŠE: **Vlasta Felc** // FOTO: **osebni arhiv Marice Ravnik**

Zbojem 3. bataljona Prešernove brigade z Nemci 15. decembra 1943 na Goreljku na Pokljuki je povezana tudi ustanovitev Ambulante E preko 4 G. Da je Nemci ne bi odkrili, se je večkrat selila med Mrzlim Studencem, Rudnim poljem, Praprotnico, Podjeljami in Koprivnikom. Do konca vojne se je zdravilo več kot sto ranjenih in bolnih iz Jeseniško-bohinjskega odreda (JBO), Gradnikove in Prešernove brigade ter drugih enot. Prvi so bili na Goreljku težko ranjeni Branko Brelih, Alojz Kermavnar in Jože Kovšca. Po dveh dneh so ranjeni, ozebli, izmučeni Notranjci s pomočjo domačinov prišli v Koroščevo hišo, po domače Vršičnikovo, na Koprivniku.

Bolničarka Rosvita

V vas bi vsak čas lahko prišli Nemci. Zato so brata Jože Ravnik - Izidor in Mirko Ravnik - Slobodan iz Bohinjske Bistrice (v partizanih so bili štirje bratje Ravnik - Ferbarjevi, najstarejši Ivan pa je bil štiri leta v Dachau) ter domači Janez Korošec - Sokol skušali ranjene čim prej spraviti na varno. V temi so jih na saneh prepeljali do pastirske staje na planini Vršič nad Koprivnikom, ki je bila v lasti Franca Čudna, po domače Dobravca, iz Bohinjske Češnjice. Prevoz je bil za ranjene velika muka. Kovšca je bil ranjen skozi prsi in pleča ter je imel zmrznjene prste na nogi. Brelih je bil dvakrat ranjen v roko, da se je komaj še držala skupaj, in v bok. Kermavnarju je strel od zadaj razbil gleženj, piščal in stopalo. Videti je bilo zdrobljene kosti. Kolena je imel odrgnjena in ozebla.

Pozneje se je Izidor vrnil na Koprivnik po **Marico Ravnik** (rojeno Rozman) - Rosvito, Kokčevo s Polj v Bohinju. Partizanom (med njimi je imela štiri brate) se je sedemnajstletnica pridružila 1. novembra 1943. Po nekaj dneh so jo poslali k Jeklarju na Koprivnik, kjer so skrivali ranjenega Bohinjca Jožeta Čopa - Iztoka. »Na pasu mu je eksplodirala bomba sifonarca. Bil je ves raztrgan. Alojz Ravnik - Drejčec mu je kožo porezal z lovskim nožem. Imela sem le gazo, vato in špirit. Ženske so prekuhale stare kombineže in rjuhe, da smo ga prevezovale. Gnoj sem iz rane pobirala z jedilno žlico. Ranjencu, ki je preživel, je pomagal zdravnik Vladimir Wolf - Borut iz Bohinjske Bistrice. Naučil me je, kako naj iz masla in laškega olja skuham mazilo za zdravljenje ran,« je povedala Marica Ravnik, ki živi v Bohinjski Bistrici.

Prve noči z ranjenci na Vršiču se spominja: »V majhni pastirski staji sem sredi najhujše zime z ranjenci ostala sama. Bili so premraženi, odeje so bile prepokane s krvjo. Vsi trije hudo ranjeni, na koncu življenjskih moči, v skoraj brezupnem položaju, so gledali vame s pričakovanja polnimi očmi. Jaz pa nemočna, brez pravega strokovnega znanja, v torbici le nekaj obvez! Rane so se ognojile, imeli so vročino in bledli. Čeprav je sneženje zabrisalo naše sledi, nas je bilo strah, da nas odkrije sovražnik. Ranjeni so prosili za vodo. Nad petrolejko sem v loncu stopila sneg. To je bila najdaljša noč v mojem življenju. Zjutraj sta Izidor in Johanca, po domače Ta sredna s Koprivnika, prinesla nekaj hrane in najnujnejši sanitetni material. Z Izidorjem sva takoj začela previjati in za silo očis-

tila rane.« To je bil začetek partizanske bolnišnice v Bohinju. V knjigi z naslovom *Ambulanta E preko 4 G* jo je opisal **Lojze Kermavnar** iz Laz pri Rakeku, ki je pisal kroniko ambulante, v kateri je bil od njenega prvega do zadnjega dne.

V staji se niso počutili varne, zato so se po nekaj dneh umaknili na Pokrovec, v stajo Alojza Dobravca, po domače Gašperja iz Bohinjske Češnjice. Pomagala sta tudi Franc Ravnik - Sergej iz Bohinjske Bistrice in Kos - Klin z Jereke. Rosvita pa je bila sama z ranjenci,

Z leve spodaj: zdravnik Ivan Hribernik in vodja ambulante Jože Ravnik, zadaj bolničarka Marica Ravnik, politdelegat in kurir Franc Ravnik, kuharica Ivanka Štrajn in dva ranjenca. Prvi naj bi bil Primorec Vili Vajs.

ko sta se vžgala steber nad ognjiščem in streha. V strahu za ranjene ji je z velikim naporom uspelo zadušiti ogenj. Stanje ranjencev se je slabšalo, zato je vsem odleglo, ko je Izidor pripeljal dr. Wolfa. Iznajdljivi Izidor, ki je pred vojno delal v reševalni postaji jeseniške železarne, je po njegovem nasvetu za Lojzetovo nogo naredil leseno opornico v obliki koritca, za Brankovo roko pa naslonjalo v obliki trikotnika. Rosvita je bila zelo vesela, ko je prišla Ivanka Štrajn (rojena Pipenbacher) - Alenka iz Bohinjske Bistrice, s katero sta si delili delo in si pomagali. Alenka je bila kuharica, včasih tudi bolničarka.

Prihod dr. Matjaža

Nato so šli še više, na planino Javornica, v stajo Jožeta Smukavca, po doma-

če Blažka, in Alojza Stareta, po domače Ukca, iz Podjelja. Januarja je za dva dni prišel sanitetni referent Gorenjskega odreda, dr. Edvard Pohar. Francu Nagodetu, ki je bil tudi ranjen na Goreljku, je odstranil kroglo iz vratu, Jožetu pa odrezal pet prstov na nogah. Dr. Pohar je poključsko enoto uvrstil v sistem partizanskih bolnišnic na Gorenjskem kot ambulanto E preko 4 G. Konec aprila so se razveselili dr. Ivana Hribernika iz Kranja, ki je pobegnil iz zapora v Avstriji. Ker so že imeli Alenko, je dobil partizansko ime Matjaž. Ob prihodu je dobil dve pinceti, zarjavele medicinske škarje, jod, zavojni material, nekaj tablet in injekcij, operacijski nož pa je bila britvica, zasajena v kratko ukrivljeno paličico. Pozneje so dobili nekaj instrumentov od jeseniških zdravnikov, široko kljuko za razprtje mišic trebušne stene pa je iz aluminija izdelal kovač v Srednji vasi. Eden prvih zdravnikovih ukrepov je bil uperjen proti ušem. Oblačila so pripravili v kovinskem kotlu, v kakršnih so kmetje kuhali krmo za prašiče. Zdravnik je Lojzetu skušal iz rane odstraniti drobce kosti, da bi ustavil nenehno močno gnojenje. Rentgena ni bilo, za operacijsko mizo na prostem pa je snel vrata staje in jih položil na debeli tnal. Uspavalna injekcija ni učinkovala. Konec aprila je ambulanto zapustil Branko Brelih. Junija so ga v Poljubinju v tolminski občini ustrelili domobranci.

Četrtega maja jih je zbudilo streljanje tik pod ambulanto. Mislili so že, da so jih Nemci odkrili. Pozneje so zvedeli, da je nanje naletel neki kurir, ki ga sicer niso zadeli. Vodja ambulante Izidor je odredil premik. Premočeni so se vzpeli na Ožbočevo gmajnico nad Konjsko dolino. Teren je bil v hudi strmini in preveč viden, pastirji z živino so bili zelo blizu. Po nekaj dneh so se premaknili na grič Stara Poljana nad planino Konjska dolina, kjer je Izidor načrtoval zgraditev barake. Postavili so šotore iz vej, odej, rjuh, cunj. Nekaj streh so naredili tako, da so na veje smrek privezali stara vrata ali deske. Sredi maja je v Bohinj prišla Gradnikova brigada, s tem pa tudi novi ranjenci.

Selitev v novo barako

Prve dni junija pa praznik – vselitev v novo barako. Prostor v gozdu Franca Mlakarja (Ta zgornji Medja) iz Bohinjske Češnjice je izbral ekonom ambulante Martin Langus - Zlatorog, Grošev iz Podjelja. Deske so dali in jih pripeljali do glavne poti kmetje. Za nosilne stebre barake so uporabili rastoče smreke. S pomočjo zanesljivih ljudi sta jo pos-

tavila Jakob Beznik (Novakov) z Gorjuš in Anton Stare (Ta srednji) s Koprivnika. Največ opreme so prinesli iz lovske kočice Brecljevih na Pšincu nad Uskornico. Na srečanju ambulante leta 1985 je dr. **Bogdan Breclj**, tudi partizanski zdravnik, rekel, da je vesel, da je njihova kočica pomagala partizanom. Baraka je imela dve sobi in v srednjem prostoru kuhinjo z ognjiščem. Na pogradih je bilo 20 ležišč. Imeli so žičnate mreže, žimnice, čiste rjuhe in odeje. Kot piše Kermavnar, najbrž med njimi ni bilo nikogar, ki bi kdaj tako spal kot partizan. Imeli so sanitarije in jamo za odpadke, ni pa bilo vode. Ko sta Alenka in Rosvita prali rjuhe v precej oddaljenem potoku,

ljanje. Zaradi negotovosti so se julija iz barake umaknili na območje med Lemojcami in Mesnovcem, 1500 metrov visoko. Vodo so prinašali od približno tri kilometre oddaljene kotanje. Med novimi ranjenci je bila poznejša bolničarka Marija Cerkovnik - Črnotaska iz Bohinjske Bistrice. Konec meseca je prišel češki zdravnik, kirurg Edmund Kadlik, ki je marsikomu odpravil težave z zobmi. Imel je vrtni stroj na nožni pogon. Zdravnika Matjaž in Kadlik ter bolničarka Rosvita so se 10. avgusta povzpeli na Triglav ter se vpisali v vpisno knjigo v Aljaževem stolpu kot 10., 11. in 12. obiskovalec v tistem letu. Sredi septembra je bila ambulanta spet v baraki.

Z leve: Franc Ravnik - Sergej, politdelegat ambulante E, Jože Ravnik - Izidor, upravnik ambulante E, Janez Korošec - Sokol, sodelavec

so jima zmrzovale v rokah. Zato so posteljino začele prati ženske v Podjeljah, zlasti Kocjančeva mama. Kmalu je bila ambulanta skoraj polna, zato je imelo osebje veliko dela. Ranjenci so pomagali pri delu v kuhinji in pri drveh.

Po odhodu Gradnikove brigade so Nemci začeli pogosteje prihajati v vasi in gozdove, večkrat je bilo slišati stre-

Ambulanta je preživela deževja, viharje, nevihte, strele, sneg, mraz. **Ivan-ka Štrajn - Alenka** je pred leti povedala, da je bilo veliko trpljenja, pa veliko lepega. Pa tudi: »Še zdaj se sprašujem, kdaj smo sploh spali. Vsi smo delali vse. Imeli smo veliko težkih ranjencev. Kljub slabim razmeram ni bilo nobene zastrupitve.« Ob stiskah in trpljenju so bili hu-

mor, satira, smeh, praznovali so božič. Poučne ure je imel tudi bolni Franc Vojvoda - Črtomir, ki je s Tomažem Godcem osnoval prvi odbor OF v Bohinjski Bistrici. Marica Ravnik pravi, da jih je Črtomirova smrt močno prizadela. Kadar jih je zajelo malodušje, se je oglašil tudi Matjaž: »Alenka, Rosvita, zapojta, Izidor, zaigraj na harmoniko!« Kermavnar je skrbel tudi za stenski časopis, Sergej je poleg branja prinesel stenski zemljevid Evrope, da so označevali premike na frontah.

Dr. Matjaž je opisal: »V naši bolnici je običajno veselo. Neka čudna sila hodi nevidno med bolniki. Vročični so, pa se še smejejo, hoditi ne morejo, pa se priplazijo do ognjišča. Mnogokrat se jim čudim, da se tako redko sporečejo. Kdo ne bi postal nestrpen in razdražljiv, če mora bivati stalno med štirimi stenami! Če ne sije sonce, je v bolnici mračno, kvečjemu nekaj korakov v gozd smejo. Krog in krog bolnice smo smrekova debla v primerni razdalji na bolniško stran nekoliko olupili. Te meje ne sme prestopiti nihče. Varnost, konspiracija, to pomeni za partizansko bolnico vse.« Ambulanta je bila priključena JBO, ni pa imela svoje obožene zaščite. Poleg konspiracije (tudi pri pisanju kronike) je varnost slonela tudi na dobro organizirani obveščevalni službi. Na javki Baratovec pri Sokliču v Zgornjih Podjeljah so vsakemu ranjencu prevezali oči. Ko je Rosvita odstranila prevezo nekemu novemu ranjencu, je videla, da je pred njo brat Lojze, ki je ušel z ruske fronte. Hkrati je prišel Franc Cerkovnik s Kamenj, ki je bil tudi v Rusiji, na Ravnah pa ju je ranila ista mina.

Brez domačinov ne bi preživeli

Ranjenci so se kot otroci veselili paketov bohinjskih žena in deklet. »Vsakokrat ko odpirajo zavitke, se mi zdi, da so jim v največje veselje priložena pisemca. Njihove rane, zdravje, ki so ga žrtvovali, vse je deležno priznanja! Vse, prav vse jim znajo govoriti iz duše,« jih je videl dr. Matjaž in dodal, da so zdravljeni tudi sicer radi brali. »Vrhunec dneva je, ko Sergej prinese pošto. Lojze, ki je že leto dni prikovan na posteljo, a mu humorja ne more vzeti nič, običajno na glas prebira časopise in drugo partizansko literaturo. Ko sedi v postelji z nogo v koritcu in bere na glas in premišljeno, ga poslušajo vsi.« Konec oktobra je prišel dr. Vladimir Wolf - Borut, ki se je izmaknil Nemcem. Ambulantna zdravnik sta pomagala tudi po vaseh.

Stene barake so bile iz enojnih desk. Skozi špranje je začelo pihati, pritiskal je mraz. Ko so pritovorili železno peč zefirko, bi se vsi radi stiskali k njej! Velika pridobitev je bil tudi rabljen železni štedilnik. Alenki zaradi tega ni bilo treba več kuhati na ognjišču. Kuhinja ni bila več zakajena, štedilnik je grel. Veliko topleje je bilo, ko je baraka dobila dvojne stene. Mednje so natlačili morsko travo. Konec oktobra odide Jože Kovšca, eden od prvih treh ranjencev, novembra pa zdravnik Matjaž, ki je pisal tudi o bogastvu: »Bogat si, Matjaž! Še nikoli nisi bil tako bogat! Ranjenim tovarišem lahko nudimo streho, toplo posteljo in potrebno pomoč.« Slovo je bilo težko za

Svoboda

Na začetku maja leta 1945 so zvedeli, da gre iz Bohinjske Bistrice proti Koprivniku večja nemška enota. Ambulanta je bila v stanju pripravljenosti. Ko je tretji večer streljanje potihnilo, še vedno niso bili pomirjeni, da je nevarnost minila. Potem pa deveti maj ... Kronist je ohranil dogajanje: »Konec je bilo stroge konspiracije, konec negotovosti, konec najrazličnejših stisk. Vse od kraja se je dvignilo, začelo vzklikati, peti, rjuti ... Svoboda, svoboda, svoboda! Nekateri so začeli spravljati skupaj svojo opremo in hoteli kar pri priči oditi iz ambulante, da bi videli, kaj se dogaja v dolini. Iz barake je stopil Izidor s harmoniko in njen meh nategnil z vso silo. Njegovo

Levo Marica (Rozman) Ravnik - Rosvita, bolničarka, in Ivanka (Pipenbaher) Štrajn - Alenka, kuharica

paciente in osebje, ki jim je bil zdravnik tudi učitelj, tovariš in prijatelj, pa tudi za zdravnika: »Težko mi je. Vedno se vas bom rad spomnil. Nate bom mislil, Lojze, ki si bil moj najpotrpežljivejši. Pavel, moj nebogljencek, ki sem te učil zopet hoditi. Tonček, tebe sem že zapisal med kandidate smrti ...« Ko so prinesli ranjenega Tončka, je dr. Matjaž razmišljal: »Prestrel možgan. Prav na dnu lobanje je morala iti krogla. Škoda, spet bomo pokopavali! Kaj poreko njegova mati, sestra, dekle, brat ... V dolini bi za tako poškodbo gotovo umrl, toda partizan je, utegne se izmazati ...«

Sredi decembra je bila ambulanta tako polna, da so odpuščali delno ozdravljene. Konec februarja je bilo ganljivo slovo tudi od Rosvite, za katero je kronist zapisal, da je običajno prva vstala in šla zadnja spat, pogosto pa je stregla ranjencem tudi ponoči. Aprila je odšla Alenka, zamenjal jo je Stanko Erlah, najprej je bil pacient, iz Studorja. Februarja je bil med ranjenci tudi Ukrajinec Vasilij Smetanjug.

vo igranje so spremljali rafali brzostrelk, strelji pušk, detonacije ročnih granat in naša zmagoslavna pesem Zdaj zaori pesem o svobodi ...« Naslednji dan so se spustili, štiri ranjence so nosili, do poti, kjer so čakali vozovi z vpreženimi konji. Kolono, ki je skupaj s prevozniki štela nekaj več kot 30 ljudi, so v vaseh pozdravljali s cvetjem. Pot se je končala pri šoli v Bohinjski Bistrici, v kateri so uredili prostore za ranjence. Po besedah Marice Ravnik ambulanta brez pomoči poštenih in zavednih ljudi iz Podjelja, kjer skoraj ni bilo hiše, ki ne bi delala za partizane, s Koprivnika in z Gorjuš ter pozneje iz vsega Bohinja ne bi mogla obstajati.

Po vojni so predmete iz barake, tudi zefirko in štedilnik, raznesli. Septembra leta 1984 je novo barako postavil Občinski odbor ZZB NOV Radovljica ob sodelovanju Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine Kranj ter s pomočjo podjetij, bohinjske in blejske osnovne šole, vojakov JLA in domačinov. Leta 2006 je Občina Bohinj barako na novo prekrila z macesnovim lesom. ●

Pred 70 leti je bila podpisana Pariška mirovna pogodba

Določena je bila meja med Jugoslavijo in Italijo

10. februarja 1947 so na pariški mirovni konferenci podpisali pogodbo, na kateri so načrtali državno mejo med Jugoslavijo in Italijo ter ustanovili Svobodno tržaško ozemlje, razdeljeno na cono A (Trst z okolico), ki jo je upravljala zavezniška vojaška uprava, in cono B (Koper, Izola, Piran, Buje, Umag, Novigrad) pod upravo jugoslovanske vojske.

// PIŠE: Jože Šušmelj

Podpis beograjskega sporazuma

Do 1. maja 1945 so enote IV. jugoslovanske armade in enote IX. korpusa osvobodile celotno Primorsko in Istro, vključno s Trstom, Gorico in Čedadom, kar pa ni bilo pogodu zaveznikom, saj je bil njihov strateški cilj osvoboditi celotno ozemlje Julijske krajine do rapalske meje, ki je bilo še vedno v državnih mejah Italije. Zavezniki so postavili zahtevo, da se mora jugoslovanska vojska umakniti iz Trsta in Gorice, celo z grožnjo z vojaško intervencijo. Tito je pričakoval, da ga bo Stalin podprl pri vztrajanju pri zasedbi Trsta, vendar se to ni zgodilo in je Stalin Jugoslavijo pustil na cedilu, zato

do rapalske meje, je bilo v coni B. Po tem sporazumu je v coni A v Opatjem selu ostal odred jugoslovanske vojske, ki je bil pod zavezniškim vojaškim poveljstvom, v Trstu pa je bil ustanovljen koordinacijski odbor vojne uprave jugoslovanske armade. 9. junija 1945 je bil podpisan Beograjski sporazum in tri dni pozneje, 12. junija, so se jugoslovanske enote morale umakniti iz Trsta in 16. junija iz Gorice ter z območja zahodno od Soče.

Priprave na pariško mirovno konferenco

Med januarjem in aprilom leta 1946 so v Londonu potekali pogovori Sveta

Prihode zavezniške razmejitvene komisije so spremljale množične demonstracije v podpori priključitve k Jugoslaviji, slavloloki, godbe na pihala in pevski zbori. Zlasti napeto je bilo v Gorici, ko se je ob prihodu komisije 26. marca 1946 zbralo na tisoče ljudi. Izbruhnili so spopadi z italijanskimi demonstranti. Zavezniška komisija je množice neusmiljeno razganjala tudi z vodnimi curki.

je ta morala privoliti v zahteve zaveznikov. Po predlogu angleškega generala Morgana so razdelil Primorsko na dve coni. Cona A, ki je poleg enklave Pulj obsegala Trst z okolico in ozemlje zahodno od železniške proge Trst–Gorica–Most na Soči ter cesto po dolini Soče do Predela, je bila pod anglo-ameriško upravo. Preostalo ozemlje,

zunanjih ministrov. Dogovorili so se za sklic mirovne konference, na kateri naj bi poleg članic Sveta ministrov sodelovale vse države, ki so na strani zavezniških sil sodelovale v vojni v Evropi. Teh držav je bilo 21. Zaradi nasprotujočih si predlogov o prihodnji razmejitvi med državama so se dogovorili za ustanovitev komisije izvedencev.

Komisija izvedencev je prišla v Trst 7. marca 1946. Sestavljena je bila iz štirih glavnih delegatov in 33 izvedencev za posamezna vprašanja. Ob prihodu zavezniške komisije so bile v Trstu izobešene številne jugoslovanske, slovenske in italijanske zastave z rdečo zvezdo, zlasti v ladjedelnici in pristanišču, z napisi »Hočemo Tita«, »Hočemo Trst kot 7. federalno republiko FLRJ« in drugimi. Jugoslovansko in italijansko zastavo so izobesili tudi na vrhu žerjava s zmogljivostjo 200 ton, ki je bil takrat največji v Sredozemlju. Ta žerjav je kot tehnološki spomenik še danes v pristanišču.

Prve žrtve in množične demonstracije

Prihod komisije izvedencev so spremljale demonstracije, na katerih so eni zahtevali priključitev k Jugoslaviji, drugi pa k Italiji. Prebivalci so izobešali jugoslovanske ali pa italijanske zastave, pisali parole po zidovih ter postavljali slavloloke v krajih, za katere so predvidevali, da jih bo obiskala zavezniška komisija. V tem obdobju so se v Trstu vrstili spopadi s policijo, medsebojni pretepi privržencev ene ali druge strani in požigi slavlolokov. Civilna in vojaška policija sta s silo odstranjevali zastave in slavloloke. V Škednju je 10. marca policija hotela odstraniti jugoslovansko zastavo na zvoniku. Izbruhnili so spopadi domačinov s policijo, v katerih sta bila ustreljena mati treh otrok in še en udeleženec, več ljudi pa je bilo ranjenih.

Ta dogodek je dvignil na noge množice ljudi. Organizirali so mogočen pogreb žrtev, na katerem so sodelovali združeni pevski zbori z 800 pevci in godbo na pihala. Primorski dnevnik je zapisal, da se je 150.000-glava množica poklonila žrtvam strelcev in zahtevala priključitev k Jugoslaviji. Organizirana je bila splošna stavka, ki je ohromila Trst. Protestne demonstracije so bile tudi v Gorici, tam se je pred sedežem Zavezniške vojaške uprave na Travniku zbralo več tisoč ljudi, ki so zahtevali razpust civilne policije (čerinov), ki je streljala v Škednju, in priključitev k Jugoslaviji. Podobne velike demon-

stracije so bile tudi v drugih večjih krajih na Primorskem.

Napetosti in spopadi so grozili z vojaško intervencijo. Jugoslavija je povečala svoje vojaške sile v coni B in temu je sledila tudi zavezniška vojska. Grozil je vojaški spopad.

Seje Sveta ministrov in pariška mirovna konferenca

Svet zunanjih ministrov se je znovašel 25. aprila 1946 v Parizu. Nobeden od predlogov komisije ni bil sprejemljiv za obe državi. Jugoslavija je zagovarjala sovjetski predlog, odločno pa je odklonila druge predloge, ki se niso držali dogovorjenega etničnega načela. Kardelj je zahteval, da se Trst priključi Jugoslaviji, saj je vsa okolica slovenska, de Gasperi pa je zagovarjal ameriški predlog. ZDA in Velika Britanija sta podprli italijansko stališče. Za plebiscit se niso mogli dogovoriti. Sestanek so končali 16. maja 1946.

Svet ministrov je nadaljeval sejo 2. julija 1946 in sprejel francoski kompromisni predlog poteka meje, ki je prepustil Italiji približno toliko Slovencev, kolikor je Italijanov ostalo v Jugoslaviji. Ker se niso mogli dogovoriti o pripadnosti Trsta, so ustanovili Svobodno tržaško ozemlje, razdeljeno na dve coni, jugoslovansko in anglo-ameriško. Istra je pripadla Jugoslaviji. Na severu pa so Gorica, del Goriških brd, Beneška Slovenija in Kanalska dolina pripadli Italiji. Meja je sicer bila označena kot začasna, z možnostjo premika do 500 metrov.

Leta 1954 je bilo z Londonskim memorandumom ukinjeno Svobodno tržaško ozemlje. Dokončno je bila državna meja zakoličena šele z osimskim sporazumom leta 1975. Pariška mirovna konferenca, na kateri je sodelovalo 21 držav, se je začela 29. avgusta 1946, v noči med 9. in 10. oktobrom so izglasovali novo državno mejo med Jugoslavijo in Italijo. Jugoslavija in Italija sta grozili, da ne bosta sprejeli krivične mirovne pogodbe. ZDA so Jugoslaviji dale jasno vedeti, da če tega ne bo storila, bodo zavezniške sile ostale na ozemlju takratne cone A, in lahko se zgodi, da bo to postala dokončna razmejitev. Mirovno pogodbo so podpisali nekaj mesecev pozneje, 10. februarja 1947, veljati pa je začela 15. septembra 1947. ●

Andraž nad Polzelo: spomin na sestreljene padalce

Dan za utrjevanje prijateljstva

V Andražu nad Polzelo so se poklonili spominu na osem članov posadke v strmoglavljenem bombniku, ki so 19. marca 1944 izgubili življenje. Odkar so pred leti na steni tamkajšnjega pokopališča postavili spominsko ploščo, je vsakoletna spominska slovesnost postala tudi kraj tradicionalnega dneva slovensko-ameriškega zavezništva in prijateljstva.

// PIŠE: Marjan Turičnik // FOTO: Filip Križanec Rodica

Spominsko ploščo v spomin na padle letalce oboroženih sil ZDA sta Občina Polzela in KO ZB za vrednote NOB Andraž postavila marca leta 2014, 70 let po tragičnem dogodku. 19. marca leta 1944 se je posadka letala B-17, letéča trdnjava, vračala z uspešne bojne akcije nad sovražnikovim ozemljem tretjega rajha. Letalo je nosilo ime Dark eyes, temne oči. Nad Slovenijo ga je sovražna protiletalska zaščita sestrelila, pred strmoglavljenjem je posadka izskočila nad krajem Andraž nad Polzelo. V letalu je bilo deset mož, le dvema je uspelo preživeti, ker ju je zračni tok odnesel proč od Andraža, a sta bila ujeta in poslana v nem-

vsakoletni spomin na ta dogodek postal tradicionalna prireditev, dan slovensko-ameriškega prijateljstva in zavezništva.

Letošnje prireditve, ki jo je pripravila Občina Polzela v sodelovanju z ZZB NOB Žalec, KO ZB Andraž, se je udeležil tudi ameriški senator John McCain, nekdanji republikanski predsedniški kandidat, eden najvplivnejših ameriških politikov in predsedujoči odboru za oborožene sile v ameriškem senatu. V Slovenijo je prišel na povabilo predsednika republike Boruta Pahorja, s tem pa sta počastila tudi 25 let od vzpostavitve diplomatskih odnosov med Slovenijo in Združenimi državami Amerike. Pahor se je prav tako udeležil proslave v Andražu.

ško taborišče. Nikoli pa ni bilo pojasnjeno, kako je umrlo osem letalcev. Znano je le to, da je bila takrat na tem območju večja policijska SS-enota iz Braslovč. Umrle so pokopali na tamkajšnjem pokopališču, leta 1946 pa so jih izkopali in prepeljali v ZDA.

Ob odkritju plošče se je porodila ideja, da se na tem kraju ob spominu na vojne dogodke tudi v prihodnje spletajo prijateljske vezi zavezništva, ki se je staklo med drugo svetovno vojno. Tako je

Senatorja McCaina, ki je bil sam sestreljen v vietnamski vojni in je bil tudi vojni ujetnik, se je dogodek dotaknil. V svojem nagovoru je med drugim dejal: »Presenetljivo je, da se v tako majhnem kraju po več kot 70 letih spominjajo Američanov. Globoko se me je dotaknilo in nameravam vsem, ki jih poznam, povedati, kaj je bilo tu narejeno. Obudilo se mi je veliko spominov na prijatelje, ki sem jih poznal in izgubil.« ●

O tragični usodi družine Furlan

Boris Furlan – obsojenec z Nagodetovega procesa

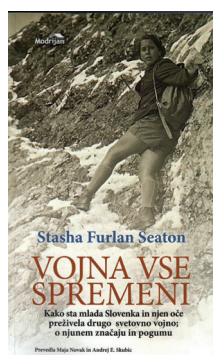
Pri založbi Modrijan so pred časom predstavili dve knjigi spominov, ki vsaka s svojega zornega kota opisujeta tragično usodo Borisa Furlana in njegove družine. Knjiga *Domov* so spomini Borisovega sina Aljoše, ki so ga še ne polnoletnega sredi vojne vihre starši pustili samega v New Yorku. Tam je dokončal šolanje in se je nato sam preko Sovjetske zveze vrnil v Jugoslavijo, od koder so ga poslali na šolanje za pilota nazaj v Sovjetsko zvezo. Druga knjiga ima naslov *Vojna vse spremeni*, napisala jo je Stasha Furlan Seaton, hči Borisa Furlana in Aljoševa sestra.

// PIŠE: **Jožica Hribar**

Opisuje pa pretresljivo usodo svoje družine in svojo kalvarijo, saj je – zavedna Slovenka in partizanka – na koncu izgubila domovino, starše in celotno družino. Doktor prava in dekan Pravne fakultete v Ljubljani Boris Furlan je bil namreč na znamenitem Nagodetovem procesu v Ljubljani leta 1947 poleg Črtomirja Nagodeta in Ljuba Sirca obsojen na smrt z ustrelitvijo, a so mu kazen pozneje spremenili v 20 let zapora. Obtožnica je Furlana bremenila vohunjenja, sodelovanja z britansko obveščevalno službo, stikov z nasprotniki osvobodilnega gibanja in nasprotovanju OF. Ironija je, da je bil tožilec na Nagodetovem procesu predvojni Furlanov študent Viktor Avbelj.

Zgodovinar Peter Vodopivec je v spremni besedi h knjigi Stashe Furlan Seaton med drugim nanizal tudi dejstva o Nagodetovem procesu in osvetlil življenje Borisa Furlana. »Nagodetov proces je bil prvi sodni proces po drugi svetovni vojni, ki so ga povojni slovenski komunistični oblastniki – po procesih proti nemškimi častnikom, okupatorskim sodelavcem ter nasprotnikom partizanstva in komunizma – uprizorili proti predvojnim in medvojnimi simpatizerjem in zaveznikom. Obtožili so jih protidržavne dejavnosti in vohunjenja.« Poleg članov iz skupine inženirja Črtomirja Nagodeta so bili obsojeni tudi svobodomišelniki izobraženci, ki so bili med drugo svetovno vojno sicer protiokupatorsko opredeljeni in privrženci partizanskega odporništva, a so se s komunističnimi voditelji že med vojno ali po njej razšli.

Boris Furlan se je rodil 10. novembra 1894 v Trstu. Leta 1916 je bil mobiliziran in poslan na italijansko, pozneje pa na rusko fronto, kjer je dezertiral in prebegnil k zavezniškim silam na Bližnjem vzhodu. Šolal se je na pariški Sorboni in na Dunaju, univerzitetni študij prava je končal v Zagrebu, doktorat pa v Bologni. Delal je v pravni pisarni Josipa Wilfana v Trstu. Pred naraščajočim fašizmom je družina prebegnila v Jugoslavijo, Boris je postal predavatelj na Pravni fakulteti. V družini so bili trije otroci: Borut, Aljoša in Staša. Ko se je začela vojna, je sin Borut ostal v Sloveniji, družina pa je od-

potovala preko Beograda v Kairo in pozneje v New York, kjer je Boris Furlan dobil delo v jugoslovanskem informativnem centru. Leta 1942 je za ta center napisal knjigo *Fighting Yugoslavia: The Struggle of the Slovenes (Slovenija v borbi)*, kar je bila prva publikacija, ki je zahodni javnosti predstavila OF in boj slovenskih partizanov. Bil je prijatelj in somišljenik Josipa Vidmarja. Družina (starši in hči Staša) se je leta 1943 preselila v London, najmlajši sin Aljoša pa

Aljoševa hči Špela Furlan z mamo Miro (Foto: Jožica Hribar)

je še mladoleten ostal sam v ZDA, da bi končal šolanje. O tem pa piše Aljoša Furlan v svoji knjigi spominov *Domov*. V njej izvemo več o njegovem šolanju in neverjetnem potovanju preko Sovjetske zveze v Slovenijo, pa o šolanju za vojaškega pilota v Sovjetski zvezi. Ko se je leta 1947 končno vrnil domov, pa njegove družine ni bilo več. In četudi je s priznano izobrazbo vojaškega pilota postal pripadnik jugoslovanskih vojaških sil, je službo takoj po vrnitvi iz Čkalovska izgubil. Oče je bil v zaporu, sestra Staša v Italiji, mama mrtva, pričakal ga je le brat Borut. Aljoša si je bil primoran poiskati drugačno službo in po številnih zapletih je postal zunanje-politični novinar Dela, veliko je potoval po svetu, med drugim je spremljal tudi predsednika Tita na uradnem obisku v Indiji in Burmi. Leta 1950 se je poročil z Miro Bitenc, hčerjo Mirka Bitenca, še enega »državnega« sovražnika, prav tako obtoženega in usmrčenega. Umrli je star komaj 38 let. Predgovor h knjigi je napisala njegova hči Špela Furlan.

Stasha Furlan Seaton, ki se je sredi vojne vihre zelo idealistično pridružila partizanom v Dalmaciji, pa v zelo obsežni knjigi *Vojna vse spremeni* opisuje zgodbo svoje družine in svojo pot od partizanke do vrnitve na Zahod, v kar jo je nagovorila mama, da bi jo zaščitila pred posledicami očetove obsodbe. Njena mama Ana Černagoj, predvojna učiteljica v tržaški osnovni šoli, je, strta od vsega hudega, kar se je zgodilo njihovi zelo zavedni družini, kmalu potem umrla. Stasha se ni iz ZDA nikoli več vrnila v domovino, tudi očeta ni več srečala, srečala pa se je z obema bratoma. ●

Raziskovalna naloga o borcu Stanetu Terčaku

Ponosna sem na svojega pradedu

Na skupščini Območnega združenja ZZB za vrednote NOB Ptuj je Ptujčanka Vita Mrgole, dijakinja ptujske gimnazije, predstavila svojo raziskovalno nalogo, ki jo je pripravila v devetem razredu osnovne šole skupaj s sošolko Klaro Kolednik. Nalogo z naslovom »Stane Terčak, učitelj, kustos, arhivar, pisec, zaveden Slovenec, borec narodnoosvobodilnega boja« sta pripravili v okviru regijskega srečanja mladih raziskovalcev Spodnjega Podravja in Prlekije. Vita je pravnukinja Staneta Terčaka.

// PIŠE: Vita Mrgole // FOTO: Martin Ozmec

Tako kot narod tudi vsak posameznik skozi življenje išče lastno identiteto. Ker sem kot soavtorica raziskovalnega dela hkrati pravnukinja Staneta Terčaka, me je v iskanju odgovora, kdo sem in komu pripadam, predvsem zanimalo, kdo je bil Stane Terčak, kaj in o čem je pisal, kakšen je bil njegov namen pisanja in ustvarjanja nasploh.

Stane Terčak se je rodil leta 1905 v Radmirju v Gornji Savinjski dolini, kjer je obiskoval osnovno šolo, gimnazijo pa je končal v Celju. Kot učitelj je poučeval v številnih krajih po Sloveniji. Revolucionarnemu gibanju se je pridružil že pred drugo svetovno vojno. V narodnoosvobodilnem boju je sodeloval vse od leta 1941, ko je bil izseljen v Srbijo, od koder se je vrnil spomladi leta 1942. Opravljal je različne politične in vojaške funkcije, bil je sekretar odbora Osvobodilne fronte, nato pa je vstopil med partizane, in sicer v znano 14. divizijo na Štajerskem.

Leta 1945 je postal okrožni šolski nadzornik v Mariboru, pozneje pa šolski nadzornik v Celju. Leta 1956 je postal vodja oddelka NOB v Pokrajinskem muzeju Celje, leta 1964 pa še kustos Muzeja revolucije Celje (danes Muzej novejšje zgodovine Celje). V muzeju je delal vse do leta 1970, ko se je upokojil. Umril je 14. decembra 1976, pokopan pa je na starem mestnem pokopališču na Ptujju.

Stane Terčak je za seboj pustil bogato dediščino pisane besede in raziskovalnega dela, predvsem iz obdobja druge svetovne vojne in povojnega obdobja. Bil je avtor in urednik številnih del. S soavtorico raziskovalne naloge sva se seznanili z vsemi njegovimi deli, podrobneje pa sva analizirali naslednja dela: *Živi zid*, *Celjski Stari pisiker*, *Frankolo-*

ovski zločin, *Ukradeni otroci*, *Od vstaje do zmage* in *Poslovilna pisma žrtev za svobodo*.

Z analizo in kritiko njegovih del sva želeli prikazati in orisati čas druge svetovne vojne in povojnega obdobja, posebej s spomini in osebnim doživljanjem avtorja, ki jih je v svojih delih praviloma vedno podkrepil z zbranimi dokazi. Vsebina njegovih del opozarja na grozote druge svetovne vojne, ki jih je kot zaveden Slovenec in borec narodnoosvobodilnega boja videl, doživel in izkusil na bojnih poljih med drugo svetovno vojno in v povojnem življenju.

Name je poseben vtis naredilo avtorjevo delo *Živi zid*, ki govori o pohodu 14. divizije. V tej knjigi moj praded piše z izkustvenega vidika, saj je bil tudi sam udeleženec pohoda 14. divizije. To je natančen in poglobljen oris pohoda, hkrati pa osebna izpoved Terčaka o doživljanju boja. *Živi zid* iz slovenskih otrok, ki jih je okupator v eni izmed bitk 14. divizije podlo postavil okrog svojih patrolj, bi lahko ob nepremišljenem boju Šercerjeve brigade hitro postal »zid trupel«, a so izkušnje in srčnost komandanta Ilije Badovinca to preprečile. Težko si je predstavljati, kakšen strah in grozo so doživljali otroci. Vojna nikomur ne prizanaša. Žalostno je, da mnogokrat prizadene mlada človeška življenja in za vedno pusti bridko sled. (*Pripis uredništva: to je bil znameniti živi zid otrok, ki so jih okupatorji uporabili za svojo zaščito v dolini Gračnice med Rimskimi Toplicami in Lokavcem v občini Laško*). Kako je Terčak doživljal bridkost vojne, je čutiti iz besednih zvez, ki jih je zapisal v tem delu: *krvavo rdeče cvetje ..., strmine so nas žrle ..., steptani umazani sneg je rdečila sveža kri ...* Predvsem pa je v vseh Terčakovih delih čutiti, kako je v borcih tlelo hrepenenje

po svobodi. Tako je zapisal v delu *Živi zid*: »Planine so se nam zdele prijazne. Bile so naše velike zavetnice. Planine so čuvale svoje ljudi. Na njih je sijala svoboda za svobodne ljudi.«

Želela pa bi omeniti tudi avtorjevo delo **Ukradeni otroci**, ki opisuje težke usode slovenskih otrok, zlasti z območja Štajerskega in Gorenjskega. Te otroke so v času druge svetovne vojne nasilno ločili od mater in jih deportirali v posebna taborišča za otroke po različnih krajih na okupiranem ozemlju Nemčije. Terčak je med zbiranjem podatkov

Vita Mrgole prejema šopek iz rok Branke Bezeljak, predsednica OZ ZZB NOB Ptuj.

obiskoval preživele »ukradene otroke«, ki so se vrnil v domovino, in s pomočjo njihovih pričevanj orisal krute usode slovenskih otrok. Med njimi sta opisani tudi zgodbi dveh družin s Ptujja, in sicer družine partizana Alojza Zavca in narodnega heroja Jožeta Lacka. Tudi njuni družini sta bili deportirani, otroci ločeni od mater, očeta partizana pa ubita.

»Sedanje generacije o tem genocidu vse premalo vedo. Zato ta knjiga ni napisana samo v spomin ukradenim otrokom, ampak tudi njihovim otrokom in vnukom, da bodo izvedeli, kaj so morali prestajati njihovi starši, dedki in babice, in to samo zato, ker so bili Slovenci in so živeli na pomembnem koščku slovenske zemlje,« je zapisal Terčak.

Zelo vesela sem, da je bil Stane Terčak, človek s tako širokim življenjskim opusom, moj praded. Predvsem pa sem ponosna, da so bili kar trije moji pradedje – Stane Terčak, Franc Gojčič in Matko Mrgole – ter moj dedek Mitja Mrgole borci narodnoosvobodilnega boja. S svojim delovanjem so tako kot številni drugi pripomogli k temu, da danes živimo v svobodni domovini. ●

Ob 75. obletnici Rakovške čete

Spomin na odhod 50 domačinov v partizane

Letos mineva 75 let od odhoda skoraj petdesetih rakovških fantov v partizane. Dobro opremljeni so se od 11. do 22. marca odpravljali po skupinah na območje Racne gore, kjer so ustanovili Rakovško četo. Ta je po spopadu s kolono italijanskih vojakov pri Tatinski dragi 17. aprila 1942 zaradi velikega priliva borcev z območja Loške doline in prezidansko-čabranskega območja preslala v Zidanškov bataljon.

// PIŠE: **Bogdan Urbar**

Na Rakeku v spomin na odhod domačinov v partizane že vrsto let praznujejo 13. marec kot svoj krajevni praznik. Tudi letos so ga zaznamovali z bogatim kulturnim programom, v katerem so sodelovali učenci in učence Osnovne šole Jožeta Krajca Rakek, pevski zbor in folklorna skupina KD Rakek, pevski zbor Dragonarji generala Maistra, učenci Glasbene šole Frana Gerbiča in harmonikarji Glasbene šole Viliija Marinška.

Na tokratni prireditvi, ki je popolnoma napolnila dvorano rakovške osnovne šole, je bil osrednji govornik predsednik Zveze borcev za vrednote NOB Slovenije dr. **Tit Turnšek**. V svojem govoru je poudaril, da kljub zaobljubi »Nikoli več!«, ki je bila krilatica vseh politikov po drugi svetovni vojni, dandanes ideja fašizma in nacizma ni pokopana.

Prireditve sta se udeležila tudi še dva živeča borca Rakovške čete, Pavle Merhar - Vlado in Jože Simšič - Jelen. Slednji se je z nekaj priložnostnimi besedami spomnil soborcev Rakovške čete ter njihovega delovanja in spoštovanja, ki ga je do te čete kazalo prebivalstvo Notranjske. Med prebivalci Notranjske so bili posebej priljubljeni pevci iz Rakovške čete, ki so bili poznani po svojih ubranih glasovih.

Kot se je spominjal **Jože Simšič**, je že konec junija leta 1942 36 borcev Rakovške čete ob prehodu II. grupe odredov odšlo čez železnico Ljubljana-Trst v Dolomite. Ta skupina je sodelovala pri osvoboditvi internirancev z vlaka pri Verdu, pozneje pa je predstavljala okostje 2. bataljona Dolomitskega odreda. Del teh borcev se je pozneje pridružil Šerčerjevi brigadi in sodeloval

ga odreda, ki se na primorski strani Javnikov preimenuje v Soški odred, v sestavo primorskih partizanskih enot. Poleg narodnega heroja Ivana Turšiča - Iztoka, ki je padel kot komandant 30. divizije, so številni borci dosegli visoke poveljniške položaje in postali priljubljeni med primorskimi rojaki.

Na Rakeku vse povojno obdobje gobjijo spomin na svoje mlade fante, ki so se marca 1942 tako organizirano odpravili marca 1942 na obrambo domovine. Ne nazadnje pa je prav sestava mladih borcev Rakovške čete glede na politično prepričanje tista, ki lahko povezuje. Med mladimi Rakovčani, ki so se marca leta 1942 odpravili v zavetje gozdov Racne gore, je bilo 16 predvojnih pripadnikov Orlov in poznejšega Fantovskega odseka, 16

Harmonikarji Glasbene šole Viliija Marinška (foto: Ljubo Vukelič)

Pogled v dvorano (arhiv Jože Simšič)

v znamenitem pohodu XIV. divizije na Štajersko. Posebej je poudaril, da so bili borci te čete pomemben kader za delovanje partizanskih enot na Notranjskem in Primorskem, pa tudi v drugih slovenskih pokrajinah. Večji del borcev prvotnega sestava Rakovške čete je odšel na začetku oktobra 1942 v sestavi Loške-

je bilo predvojnih Sokolov, zgolj sedem jih je bilo pred odhodom politično povezanih – pet v tedanji SKOJ in en v komunistično stranko. Prav zaradi take širine povezovanja na skupni točki nasprotovanja fašizmu in nacizmu je bila mogoča ustanovitev samostojne čete. ●

Novo mesto:

Na predvečer smrti partizanskega pesnika Karla Destovnika - Kajuha, ki je padel v Zavodnju, v bližini rojstne vasi pri Šoštanju, je v Knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu potekal literarni večer z naslovom Večer lirike upora. Recitatorji iz številnih šol, literarnih skupin krajevnih organizacij borcev za vrednote NOB in skupine upokojencev so pripravili lep večer, tako da je navdušil meščane in okoličane. Izbrane pesmi Mateja Bora, Otona Župančiča,

Ivana Minattija, Vide Brest, Mirana Jarca, Severina Šalija in Karla Destovnika - Kajuha so izvajalci predstavili čustveno in zavzeto. Večer so dopolnili učenci Glasbene šole Marjana Kozine Novo mesto s skladbami za harmoniko. Poslušalci so jim sledili iz pesmi v pesem in z aplavzom nagrajevali doživetje.

Dan prireditve je bil izbran tudi zaradi svetovnega dneva materne jezika (21. februarja): jezik so namreč partizani v svojem boju branili tudi na avstrijskem Koroškem. Spomnili pa smo se še svetovnega dneva turističnih vodnikov, saj je bila obiskovalcem predstavljena spominska avla pred knjižnico, na tamkajšnjih ploščah pa so vpisi padlih, ubitih v času bombardiranja mesta, talcev, pogrešanih in narodnih herojev. Celoten trg je v takem videzu oblikoval arhitekt Marjan Mušič, s kipi pa ga je opremil kipar Jakob Savinšek.

Prireditve je potekala v organizaciji ZZB za vrednote NOB Novo mesto in pod pokroviteljstvom župana Mestne občine Novo mesto Gregorja Macedonija. Člani ZZB so položili cvetje v spominsko ložo in se poklonili vsem, ki so življenje darovali za našo svobodo. Med poslušalci je bil tudi slavljeneč, stoletnik Viktor Miklič iz Mačkovca, borec Krškega odreda. Iz rok župana Gregorja Macedonija je dobil šopek in čestitko, čestitali pa so mu tudi člani vodstva krajevne organizacije in združenja borcev.

Besedilo in foto: Darka in Jože Pečnik

Dolž:

Partizanske in druge domoljubne pesmi iz otroških ust so se razlegale ob spomeniku padlim partizanom na tukajšnjem pokopališču na tradicionalni

slovesnosti v spomin na borce 1. bataljona Cankarjeve brigade in druge partizane, padle v bojih v okolici Dolža, ter v spomin na nepozabnega komandanta Cankarjeve brigade, domačina Alojza Dragana, ki je padel v zadnjih mesecih vojne. Skrbno naštudirane pesmi je prepeval otroški pevski zbor učen in učencev Podružnične osnovne šole Podgrad pod vodstvom učiteljice **Tilke Kaplan**. Na koncu pa se je izkazal še mali harmonikar Jure.

Vmes so učenci iste šole (Pia, Matej, Michel, Rok, Žana, Jure, Neja, Jan, Luka, Žan, Tjaša, Stefanija, Maja, Domen) pod mentorstvom učiteljice **Hele-**

ne Lukman tako doživeto deklamirali partizanska in domoljubna besedila, da so jih poslušalci vneto poslušali.

Udeležence je na začetku pozdravil predsednik krajevne organizacije ZB Franci Kuzma. Slavnostni govornik **Jože Florijančič**, predsednik ZZB Novo mesto, pa je spomnil na neuspeli poskus nemških in domačih esesovcev, da bi 1. aprila 1944 z veliko premočjo obkolili in uničili ves bataljon Cankarjeve brigade na bližnjih Selih. Drugi del svojega izvajanja je posvetil liku komandanta Dragana. Slovesnost so poudarili oddelek Novomeške spominske čete pod poveljstvom Ivana Petančiča - lča in deset praporov.

Delegacija skupnosti borcev Cankarjeve brigade je k spomeniku položila lovorov venec in prižgala svečo na grobu komandanta Dragana. Slovesnost je, kot je že tradicija, organiziralo Združenje borcev za vrednote NOB Novo mesto skupaj s krajevno organizacijo Stopiče. Član te, Aleš Kirn, je tudi vodil prireditev. **Besedilo in foto: Stojan Pertovt**

Učka/Hrvaška:

Člani Društva TIGR smo se letos prvič s svojim praporom udeležili partizanske proslave na Učki v sosednji Hrvaški v spomin na padle borce 1. istrske brigade Vladimir Gortan, ki je bila tukaj ustanovljena 1. aprila 1944. Proslava je bila dobro obiskana in govorniki so poudarili vrednote NOB in obsodili

potvarjanje zgodovine, ki je nedopustno in neresnično.

Na proslavi smo se srečali s tovariši iz Pulja, Buzeta in z Reke, ki so nam povedali, da so bili tudi njihovi sorodniki člani organizacije TIGR. Branko Ladavac iz Pulja piše knjigo o svojem očetu Vjekoslavu Ladavcu, ki je bil na tako imenovanem Gortanovem procesu v Pulju 17. oktobra leta 1929 obsojen na 30 let zapor. Obsojeni so bili tudi Živko Gortan, Dušan Ladavac, Viktor Bačac. Vladimir Gortan pa je bil obsojen na smrt in tudi ustreljen v zalivu, ki so ga poimenovali Gortanov zaliv. 6. septembra leta 1930 je bil v Trstu prvi tržaški proces za zaščito države, na njem so obsodili in ustrelili Bidovca, Marušiča, Valenčiča in Miloša. V Prešernovem gaju v Kranju je spomenik bazoviškim žrtvam in Vladimirju Gortanu, ki so ga postavili člani Primorskega prosvetnega društva Sloga ob prvi obletnici bazoviških žrtev, 6. septembra 1931. To je prvi spomenik žrtvam fašističnega nasilja v Evropi. **Bruna Olenik**

Monošter:

»Daleč od doma in domače zemlje je zaradi izdaje moral 21. marca 1945 položiti svoje mlado življenje na prag svobode Alojz Škrjanc - Mirko, za naš boljši danes v porabskih Sakalovcih. Tam je po napadu madžarskih orožnikov kljub opozorilu tovarišev, naj se zakrije, ker je predober cilj za sovražne krogle, streljal z brzostrelko na sovražne vojake in ščitil prodor sotovarišev. Opozorilo je bilo prepozno, saj ga je v tem trenutku čez prsi pokosil rafal iz madžarskega mitraljeza. Tovariši so ga potegnili v zaklon, vzeli so njegovo brzostrelko z dvema okvirjema streliva, ker so mislili, da je mrtev. Pognali so se v preboj in uspelo jim je. Čez nekaj trenutkov se je zaslišala močna detonacija, ki jo je sprožil Mirko z bombo, ko se je zavedel in videl, da proti njemu prihajajo orožniki. Ker jim ni hotel priti živ v roke, si je tako kar sam na krut način vzel življenje...« je med drugim povedal **Milan Gaber**, tajnik Krajevne organizacije ZZB za vrednote NOB Rogašovci, na pokopališču v Monoštru (Szentgotthard) na Madžarskem, v središču porabskih Slovencev. Ta kraj in grob partizana Alojza Škrjanca - Mirka na monoštrskem poko-

pališču vrsto let obiskujejo člani borčevske organizacije iz Murske Sobotе, med njihovimi člani so bili nekdanji tudi Mirkovi soborci iz Prekmurske partizanske čete. Na pokopališču v Monoštru so se konec marca zbrali članice in člani ZZB za vrednote NOB Murska Sobota in iz njenih petih krajevnih organizacij (Mestna organizacija Murska Sobota, Beltinci, Tišina, Puconci in Rogašovci) ter iz Območnega združenja ZZB za vrednote NOB Lendava

in KO ZB NOB Radenci, kot posebna gosta pa predsednik Zveze Slovencev na Madžarskem Jože Hirnök in sodelavka generalnega konzula Republike Slovenije v Monoštru **Brigita Šooš**. Kulturni program so izvedli šolarica in šolarji Osnovne šole Franceta Prešerna Črenšovci.

Udeleženci so se nato zbrali še pri spomeniku 400 padlim pripadnikom Rdeče armade, ki so padli ob koncu druge svetovne vojne v okolici Monoštra. Tudi tam so položili venec, krajši nagovor pa je imel predsednik ZZB za vrednote NOB Murska Sobota **Evgen Emri**.

Monošter na Madžarskem (madžarsko *Szentgotthard*; nemško *Schlacht bei Sankt Gotthard*) in okolica sta bila skozi vso zgodovino pomembno strateško območje, avgusta leta 1664 je tam potekala znamenita monoštrska bitka za obrambo Dunaja pred Turki. Skoraj na istem območju je ob koncu druge svetovne vojne ob prodiranju proti Dunaju padlo v boju z Nemci približno 400 vojakov in oficirjev sovjetske Rdeče armade. Danes je Monošter središče porabskih Slovencev na Madžarskem in sedež Zveze Slovencev na Madžarskem.

Besedilo in fotografije: Filip Matko Ficko

Jelenov žleb, Ribnica:

25. marca je v Športnem centru v Ribnici potekala tradicionalna spominska slovesnost v spomin na bitko v Jelenovem žlebu (pogorje Velike gore), ki je bila 26. marca 1943, ko sta Gubčeva in Cankarjeva brigada ob podpori Tomšičeve in Šerčerjeve brigade v hudih bojih razbili bataljon italijanske divizije Macerata. To bitko štejejo za največjo posamično partizansko zmago nad italijansko okupacijsko vojsko med drugo svetovno vojno na slovenskih tleh.

Organizacijski odbor je v sodelovanju z udeležencem bitke, generalom Lodom Kocijanom, pripravil prvi del prireditve v Jelenovem žlebu. Planinsko društvo Ribnica je namreč pripravilo tradicionalni pohod v Jelenov žleb z izhodišč v Rakitnici, Loškem Potoku in Sodražici. Ob spomeniku so pohodniki položili venec in priredili zgodovinsko učno uro z nagovorom **Jožeta Florjančiča**, predsednika ZB NOB Novo mesto. Prireditve je letos potekala ob oskrunjenem in razbitem osrednjem spomeniku, ki so ga neznanci raz-

bili slab mesec dni prej. V Ribnici je bil na osrednji slovesnosti slavnostni govornik **Tit Turnšek**, predsednik Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije. Kulturni program (pihalna godba, moški pevski kvartet, recitacije, harmonika) je izkušeno vodila Irma Grbec. Podelili so plaketi ZZB Slovenije in plakete ZB Ribnica zaslužnim članom in članicam združenja. K slovesnem razpoloženju je pripomogla tudi navzočnost kar 21 praporov borčevskih in veteranskih organizacij.

Besedilo in foto: Stojan Pertovt

Javorovica:

Tradicionalna spominska slovesnost ob obletnici boja in poboja ranjenih in zajetih borcev in bork Cankarjeve brigade na hribu nad vasjo Javorovica v Gorjancih je bila 18. marca. Pri spominskem hramu se je zbralo približno 500 ljudi, med njimi tudi precej mladih. Dokaj veliko je bilo pohodnikov, nekateri so prišli celo iz Novega mesta.

Zbrane sta najprej nagovorila predsednik krajevne organizacije ZB NOB Matjaž Zagorc in župan občine Šentjernej Radko Luzar. Ob zvokih žalostinke so v spominskem hramu položili vence ali cvetje ministrica za obrambo **Andreja Katič** s sodelavci, župan občine Šentjernej s sodelavci, delegacija

skupnosti borcev Cankarjeve brigade, predstavniki Veleposlaništva LR Kitajske, predstavniki Veleposlaništva Ruske federacije in predstavniki Zaveznitva socialno liberalnih demokratov. Slavnostno govornico, ministrico za obrambo Andrejo Katič, so navzoči večkrat tudi prekinili z aplavzi. Prav tako je požel veliko odobravanja zgodovinar, kustos dr. **Martin Premk**, ki je med drugim zagotovil, da slovenski muzeji hranijo veliko pisnega in fotografskega gradiva, ki nedvomno izpričuje, da so bili vsi ranjeni in zajeti partizani na Javorovici zverinsko pobiti kar tam in da so to storili domobranci, ki po bitki niso privedli niti enega samega ujetnika.

V kulturnem delu programa so sodelovali še Ljudski pevci iz Vrhpolja (povodja Anton Fink), Osnovna šola Šentjernej (izvrstni recitatorji in mladi harmonikar), lastne pesmi sta recitala Jožica Kapele in Lojze Podobnik, partizanske tekste je doživeto recitala igralka in poslanka Violeta Tomič, svoje pa je dodala članica Gorjanskega bataljona Terezija Potočar. Program so še obogatili domiselni vložki povezovalke Elizabete Kušljan Gegič. K slovesnemu razpoloženju so veliko prispevali častna straža Slovenske vojske in številni prapori borčevskih in drugih domoljubnih organizacij. Spominski Gorjanski bataljon pa se je edini še živeči od maloštevilnih preživelih na Javorovici, Malči Jakša - Miši, javno oddolžil s spominsko fotografijo.

Besedilo in foto: Stojan Pertovt

Planica nad Rovtom:

Na Planici nad Rovtom je 25. marca pri partizanskem spomeniku potekala spominska slovesnost ob 75. obletnici bitke Selške čete Cankarjevega bataljona. Prireditve je tudi letos pripravil poseben organizacijski odbor pri Mestni občini Kranj v sodelovanju z ZB NOB Kranj, Slovensko vojsko ter krajevnimi skupnostmi Bitnje, Jošt in Žabnica. Slovesnost je iz doline privabila lepo število ljudi, ki so ob obletnici preboja Selške čete Cankarjevega bataljona iz sovražnikovega obroča počastili spomin na petnajst padlih partizanov. Med njimi je bil tudi narodni heroj Stane Žagar, po katerem se na Gorenjskem imenujeta dve osnovni šoli, in sicer v Kranju in Lipnici. Med nastopajočimi v kulturnem delu programa je učenka OŠ Staneta Žagarja iz Kranja povedala, da velika večina njegovih sošolcev hodi mimo doprsnega

kipa Staneta Žagarja v šoli in ne vedo, kdo je bil ta človek in zakaj se šola sploh imenuje po njem. Poleg nje so v kulturnem programu nastopili še: učenci Podružnične osnovne šole Žabnica, mezzosopranistka Darja Resnik Debevč, pripadniki častne čete Slovenske vojske, Pihalni orkester MO Kranj, MPZ Svoboda Stražišče in člani KUD Bitnje in KUD Žabnica.

Slavnostni govornik je bil predsednik OZVVS Kranj in podpredsednik ZB

NOB Kranj, **Anton Rešek**. Po opisu začetka nemške okupacije, poljanske vstaje in dražgoške bitke je prešel na opis dogajanja, povezanega s prebojem dela partizanov Selške čete in s štabom Cankarjevega bataljona, ki se je 26. marca 1942 utaboril pri Planici med Malim Rovtom in Lavtarskim vrhom nad Crngrobom. Partizanska straža je še istega dne v štab pripeljala nekega moškega, ta pa je obljubil, da ne bo nikomur povedal, da je naletel na partizane, zato so ga izpustili. Toda že naslednji dan so partizane obkolile močne nemške enote. Borci so se po štirih urah odbijanja nemških napadalcev odločili, da se bodo z jurišem prebili skozi sovražni obroč. Preboj je uspel le sedemnajstim partizanom, med petnajstimi padlimi sta bila tudi partizanka Francka Basaj in eden od organizatorjev partizanstva na Gorenjskem, Stane Žagar.

Za tega so pozneje nemške okupacijske oblasti izdale posebno obvestilo in s tem napovedale konec gorenjskega partizanstva. Povojne jugoslovanske oblasti so padlega Staneta Žagarja leta 1951 razglasile za narodnega heroja.

Damjan Renko, foto: Gortan Simončič

Gornja Radgona:

Štiri krajevne organizacije ZB za vrednote NOB – Apače, Gornja Radgona, Radenci in Videm ob Ščavnici – so povezane v Območnem združenju ZZB za vrednote NOB Gornja Radgona, ki ga vodi Valerija Červič (na fotografiji), hči partizana in prvoborca Staneta Červiča - Bojana. Njihova letošnja skupščina je potekala pod motom Martina Premka: »Partizani, ki so se bojevali za svobodo in boljše življenje, ne potrebujejo nobene 'spužve', ki bi jih enačila s tistimi, ki so se bojevali za okupatorja!«

Območno združenje borcev za vrednote NOB Gornja Radgona združuje 331 članic in članov, ki jih vodijo v Apačah Aleksandra Mitrovič, v Gornji Radgoni Mira Skok Korošec, v Radencih Darjan Mencigar, v Vidmu ob Ščavnici pa Štefan Trstenjak. Med njimi je le še približno 15 nekdanjih aktivnih udeležencev NOB. Skupščine so se udeležili še župan Občine Radenci Janez Rihtarič, predsednik Območnega združenja veteranov vojne za Slovenijo Gornja Radgona Nikolaj Brus in predsednik Območnega združenja slovenskih častnikov Gornja Radgona Štefan Želoddec. O delu območnega ZZB za vrednote NOB Gornja Radgona v minulem

letu je spregovorile Valerija Červič. Namesto dosedanjega podpredsednika združenja Rudija Baboška iz Radencev bo to funkcijo odslej opravljala Milena Mencigar.

Letos bodo zelo dejavni. V KO ZB Apače bodo v Osnovni šoli Apače pripravili predavanja in srečanja z zgodovinarjem, da osnovnošolkam in osnovnošolcem predstavijo vlogo NOB 1941–1945, pripravili pa bodo tudi priložnostno razstavo in strokovno ekskurzijo v Trst. V KO ZB Gornja Radgona bodo maja organizirali strokovno ekskurzijo v Kumrovec; v KO ZB Radenci pripravljajo aprila s podjetjem Erinox slovesnost ob dnevu OF; maja se bodo udeležili slovesnosti v Murski Soboti, na Petanjcih in Poljani, julija pa na Menini planini in pohoda osamosvojitvene vojne leta 1991; avgusta slovesnosti na Ptuj, oktobra na Vaneči in komemoracije na Kapelskem Vrh; novembra pa načrtujejo še pogovor z zgodovinarjem dr. Marjanom Žnidaričem. Praporščak Alojz Vrzel je dal pobudo za postavitve spominskega znamenja 52 ustreljenim vojakom Rdeče armade v gozdu pri Kupetincih.

Besedilo in foto: Filip Matko Ficko

Ptuj:

Na skupščini Območnega združenja zveze borcev za vrednote NOB Ptuj smo

pregledali poročila in uresničevanje programa za minulo leto in sprejeli program dela za letos. Sprejeli smo tudi spremembe statuta in se preimenovali v Območno združenje borcev za vrednote NOB Ptuj; delujemo na območju 16 občin nekdanje občine Ptuj, imamo pa 448 članov.

Posebno pozornost pa smo posvetili novim članom, saj se nam jih je v obdobju med obema skupščinama pridružilo kar 23. Na skupščini je naša najmlajša članica, Vita Mrgole, predstavila svojo raziskovalno nalogo, ki jo je posvetila svojemu pradedu, Stanetu Terčaku, učitelju, kustosu, arhivarju, piscu, zavednemu Slovincu, udeležencu NOB in borcu 14. divizije.

Branka Bezeljak; foto: Martin Ozmeč

Kisovec, Zagorje ob Savi:

Marca se je kar 105 članov in članic Krajevne organizacije borcev za vrednote NOB Kisovec - Loke zbralo na svojem letnem občnem zboru, na katerem so pregledali in ocenili delovanje v prejšnjem letu. Lep in spodbuden je bil pogled na polno dvorano Kulturnega društva Kisovec. Začetek zбора je bil slovesen. V ZB so sprejeli dvanajst novih članov in članic, sedem so jih sprejeli že januarja, tako da se je v ZB letos vključilo že 19 novih članov, lani pa kar 44. Krajevna organizacija zdaj šteje 205 članov in članic, kar je že skoraj deset odstotkov vsega prebivalstva v Krajevni skupnosti Kisovec - Loke.

Predsednik Krajevne organizacije **Janez Krznar** je v svojem poročilu o lanskem delovanju poudaril, da so se člani in članice redno udeleževali proslav v počastitev pomembnih dogodkov iz NOB. Bili so na osmih srečanjih po Sloveniji in na sedmih prireditvah v Zasavju. Navdušeni so bili predvsem nad prireditvijo v Dražgošah in v Postojni, v velikem številu pa so bili navzoči tudi na osrednji zagorski borčevski proslavi na Čemšeniški planini, ki jo vsako leto organizira ZZB NOB Zagorje ob Savi. Vse leto so namenjali veliko skrbi svojim starejšim članom in članicam. Opravili so 71 obiskov in bili v rednih stikih s tistimi, ki so v domovih za starejše občane. Zelo uspešni so bili pri urejanju, vzdrževanju in obnavljanju spomenikov NOB. Vsi pomniki NOB v KS Kisovec - Loke so vedno vzorno urejeni. Sami pravijo: »Urejenost spomenikov NOB je ogledalo naše dejavnosti in kulturnega odnosa vse kra-

jevne skupnosti do preteklosti.« Dostojno in pietetno so se poslavljali od svojih umrlih članov in se na komemoraciji ob dnevu spomina na mrtve v

velikem številu poklonili spomenu na padle borce in žrtve nacizma.

Na zboru je sodeloval tudi **Miloš Prosenc**, predsednik ZKB za vrednote NOB Zagorje ob Savi, ki je član kisovške borčevske organizacije. Pohvalil je njeno dobro delovanje ter vpetost njenih članov in članic v društveno življenje in dogajanje v krajevni skupnosti. »To, da ste aktivni krajanji in občani, veliko pripomore k dejstvu, da ima naša organizacija ZKB ugled med ljudmi, kar posledično ustvarja tudi dobre možnosti za sprejemanje novih članov v ZKB,« je med drugim dejal Prosenc. Govoril je tudi o tem, kako se v naši državi na veliko spreminjajo zgodovinska dejstva. Pri tem je najbolj na udaru NOB. Nekatere izjave, trditve in laži o partizanskem boju presegajo vse meje civiliziranega pogovora o preteklosti. So žaljive, nedostojne, nesramne in mejijo na sovražni govor. Številnim ljudem tako močno presedajo, da se tudi zaradi takih poskusov razvrednotenja upora proti okupatorju včlanjujejo v Zvezo borcev.

Svoj letni zbor so člani in članice končali s sklepom, da bodo delovali tako, da v Krajevni skupnosti Kisovec - Loke žaljivi pogledi na NOB ne bodo nikoli prevladali!

Odbor KO ZKB NOB Kisovec - Loke

Šentjanž:

Februarja smo člani na novo ustanovljenega krajevnega odbora Zveze združenj borcev za vrednote NOB Šentjanž na Dolenjskem pripravili prva dva dogodka z namenom ohranjanja spomina in vrednot NOB v naši bližnji okolici in na Slovenskem. Že 13. februarja smo se ob rahlem naletavanju snega

udeležili pohoda v Jatno (na fotografiji). Iz Trat na Kalu smo peš krenili proti spominskemu obeležju v Jatni, kjer je med vojno delovala partizanska kurirska postojanka TV-5A. S kratkim kulturnim programom in minuto molka smo se spomnili zverinsko mučenih in ubitih partizanskih kurirjev, 17-letnega Adolfa Černeca - Pika in 23-letnega Emila Strnada - Berača. Na pohodu se nam je pridružila hči partizanskega kurirja, ki mu je tiste usodne noči, ko se je zgodila morija v Jatni, uspelo pobegniti. Poslovali smo se s pesmijo in obudili uporniški duh težkih časov naše zgodovine. Junija se bomo na istem mestu srečali z učenci višjih razredov OŠ Milana Majcna Šentjanž in izročilo o pomembnosti dogodka v Jatni predali tudi mlajšim rodovom.

Drugi dogodek, ki smo ga pripravili februarja v Šentjanžu, pa je bila tako imenovana »Spominska klepetalnica«. Nanjo smo povabili Milana Gorjan-

ca, člana predsedstva ZKB NOB Slovenije, udeležil pa se je tudi predsednik ZKB NOB Slovenije Tit Turnšek. Milan Gorjanc nam je približal čas med osvoboditvijo Šentjanža leta 1945, ki se je zgodila po prihodu 12. brigade in v kateri sta ključno vlogo igrala 1. in 4. bataljon. Spoznali smo delovanje Gubčeve in Cankarjeve brigade na Dolenjskem, nekaj besed pa smo namenili tudi izseljevanju prebivalstva na območju Šentjanža in naselitvi Kočvarjev. Ob koncu prireditve smo sklenili, da se še snidemo, saj nam je za razpravo ostalo še veliko vprašanj.

Iris Majcen Aupič

Murska Sobota:

3. aprila leta 1945, pred 72 leti, je bila s prihodom sovjetske Rdeče armade osvobojena Murska Sobota. Druga svetovna vojna se je sicer končala s podpisom kapitulacije Hitlerjeve Nemčije 9. maja, a se je na tleh Slovenije (nekdanja Jugoslavije) končala šele z boji 15. maja na Koroškem, v katerih so sodelovali tudi borci Prekmurske brigade. Dneva osvoboditve Murske Sobotе so se spomnili člani Združenja borcev za vrednote narodnoosvobodilnega boja Murska Sobota (dr. Lea Pfeifer, Terezija Majerič, Ferdinanda Mladenović, Emri Evgen in Ivo Gerenčer), ki so se na obletnico zbrali pri Spomeniku zmage v Murski Soboti.

Filip Matko Ficko; foto: Nada Mladenović

Črnske meje/Murska Sobota:

Zadnji dan marca, spomladi leta 1945, štiri dni pred osvoboditvijo Murske Sobotе, so madžarski okupatorji v Črnskih mejah ob cesti proti Tišini ustrelili osem talcev, ki so jih pred tem imeli zaprte ter so jih mučili v murskosoboških zaporih v gradu. V akacijevem gozdičku tri kilometre iz mesta so ustrelili: partizana 1. prekmurske partizanske čete Jožeta Pavška - Zvonka (doma iz Litije), dva študenta: Štefana Trajbariča iz Filovcev in Avgusta

Gašpariča iz Vučje Gomile, dva trgovca: Perinka Osterca iz Beltincev in Aleksandra Balkanyja iz Lendave, logarja Stanka Gonzo iz Benice, prevoznika Josipa Mayerja iz Lendave in uradnika Jozsefa Dervaricsa iz Zalaegerszega. Ob spomeniku talcem v Črnskih mejah, ki je bil v obliki Triglava z zvezdo postavljen leta 1955, se vsako leto na obletnico zadnjega zločina okupatorjev tik pred koncem vojne zberejo članice in člani ZKB za vrednote NOB. Tako je bilo tudi letos, ko so se članom organizacij iz Lendave, Murske Sobotе, Puconcev, Tišine in Radencev pridružili še sorodniki ustreljenega partizana Zvonka iz Litije in sestra ustreljenega študenta Gašpariča, Milka Gašparič iz Vučje Gomile.

Ferdinanda Mladenović iz Krajevne organizacije ZKB za vrednote NOB Tišina je imela spominski nagovor (prebrala je tudi pesem, ki jo je v spomin

na očeta – ustreljenega partizana Zvonka – napisala hči Janka Pavšek Bantan), kulturni program so izvedli učenci Osnovne šole Tišina. O dnevju, ko so pokopali ustreljene, pa je spomine obudil Franc Gomboc, ki je bil tedaj kot 18-letnik prisoten pri pokopu talcev. Na slovesnosti so sorodniki partizana Zvonka in študenta Gašpariča ob spomeniku zasadili spominsko drevo – dren. Zbrani so zapeli tudi nekaj prelepih partizanskih pesmi.

Petanjci:

V Vrto spominov in tovarštva na Petanjcih naj bi 30. marca častni član Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija, prvi in dolgoletni predsednik njenega Programskega sveta in še vedno njen neutrudni in vsestranski sodelavec, akademik dr. Anton Vratuša - Vran, zasadil vrbo žalujko in hrast. »Vranova vrba« bo skupaj z vrbo, zasajeno ob 20. obletnici ustanovitve Ustanove simbolnega pomena – kot ohranitev spomina na vrbi, ki ju je mati Apolonija Šiftar posadila po koncu druge svetovne vojne v spomin na svoja dva sinova, ki se nista vrnila iz vojne vihre. Dr. Vratuša naj bi zasadil tudi hrast, s katerim bo še dodatno potrjeno dolgoletno tesno prijateljstvo in povezanost z ustanoviteljem Vrta, prijatelj Vrana (dr. Antona Vratuše) in Vaneka (dr. Vaneka Šiftarja).

Zaradi bolezni je Vranovo vrbo zasadila Vratuševa vnukinja Sonja Vratuša, hrast pa svakinja Gizi Vratuša. Po pozdravnem nagovoru župana Občine Tišina, Franca Horvata, so prebrali opravičilo Antona Vratuše, ki se prireditve ni mogel udeležiti. Na harmoniko je zaigrala osnovnošolka Katarina Kerec, svojo pesem »Vrt spomina« pa je prebral domačin, pesnik in pisec Štefan Titan.

»Vranova vrba in hrast« bosta v spomin in opomin na izjemno ustvarjalen

prispevek dr. Antona Vratuše - Vrana za ohranjanje in razvoj Vrta spominov in tovarštva na Petanjcih kakor tudi njegove neizmerne vneme pri ustanavljanju Ustanove dr. Šiftarjeva fundacija. Je pa dvoje drevce kar simbolno povezano z dvema dodanima letoma k stoletnici akademika, kajti letos je dr. Anton Vratuša - Vran praznoval že 102. leto življenja.

Besedilo in foto: Filip Matko Ficko

Resevna:

Tudi letos je 18. marca, 72 let po tragičnem dogodku, pri spomeniku na Resevni v občini Šentjur pri Celju potekala spominska slovesnost. Nemški okupator se je na ta dan leta 1945 v Langerjevih gozdovih pod Slemenom, Svetino, Šentrupertom in Resevno spopadel z zaščitnim vodom 2. bataljona Kozjanskega odreda in s 13. Bračičevo udarno brigado. Aktivisti smo imeli v

Marjanca Gorenšek Lakota na proslavi na Resevni (Foto: Dragica Ivič)

teh gozdovih ob potoku izkopana skladišča za shranjevanje hrane, literature in sanitetni material. Slednjega smo dobili iz ambulante v Šentjurju, ki jo je tedaj vodil dr. Franc Svetina starejši.

Nemci so leta 1945 pogosto prečesavali kozjanske hribe, kjer so se zadrževali partizani in varno sestankovali pri družini Knafelc, kamor je vodila zelo strma pot. Sestanki pa so potekali v strogi tajnosti. 18. marca naj bi se zbora aktivistov udeležila tudi člana Skoja Cvetka Jerina in Dušan Lah, oba člana pokrajinskega komiteja KPS za Kozjansko. Vendar sta na poti na sestanek na Resevni padla v zasedo in za posledicami ran oba umrla. S pomočjo domačinov smo ponoči na zasneženi jasi izkopali grob in se tiho poklonili našima tovarišema. V hudih bojih je med drugimi izgubila življenje tudi mlada bolničarka Gizela, ki pa so jo okupatorji ujeli in usmrtili. Padlo pa je tudi devet borcev zaščitnega voda.

Marjanca Gorenšek Lakota

Nova Gorica:

Konec marca je Območno organizacijo ZZB NOB Nova Gorica obiskal Elio Nadalutti, predsednik čedadске organizacije in podpredsednik odbora ANPI -VZPI Videmske pokrajine, kjer je tudi sedež koordinacije ANPI -VZPI dežele FJK. V pogovoru s Katjušo Žigon, predsednico OZB ZB, Štefanom Cigojem in Vladimirjem Krpanom je Nadalutti povedal, da v Pokrajinskem odboru večkrat razpravljajo o potrebi po tesnejših stikih in sodelovanju z našimi organizacijami vzdolž italijansko-slovenske meje. Dodal je, da bi se po njihovem mnenju morali na tem območju bolj organizirano upreti vse bolj napadalni desnici in poskusom spreminjanja naše skupne zgodovine. Zdaj se sicer že pogosto srečujejo, a pretežno na proslavah.

Gostu smo pritrčili, da so tesnejše povezave med ANPI in ZZB za vrednote NOB na obmejnem območju nujne in da bi bile stalnejše oblike sodelovanja zelo koristne in spodbudne za obe strani. Po našem mnenju bi udeleženci omenjenih srečanj lahko bili predstavniki organizacij ANPI-VZPI, na italijanski strani Videm, Gorica in Trst, na slovenski pa: Tolmin, Gorica, Sežana, Koper, Izola, Piran. Gosta smo seznanili z dobrim delovanjem dveh pokrajinskih svetov ZB NOB, ki delujeta na severnem in južnem delu Primorske. Oba sveta bi lahko igrala pomembno vlogo koordinatorja pri poglobljanju omenjenega sodelovanja. Nadalutti nas je obvestil, da bo Carlo Smuraglia, predsednik ANPI, obiskal Videm 18. maja letos. Namen obiska predsednika je obrazložitev pogledov, ocen in stališč o zgodovinskih dogodkih v obmejnih krajih takoj po drugi svetovni vojni. O tem so namreč govorili na posebnem seminarju pred skoraj letom dni v Milanu. Na videmsko srečanje s predsednikom Smuraglio bomo povabljeni tudi predstavniki ZZB iz Nove Gorice.

Štefan Cigoj

Reichovski oglas - 1943

*Prikupni ovitki za knjige,
praktične denarnice za vsak dan,
elegantne mehke damske torbice
za boljše prilike,
namizne svetilke s prosojnimi
senčniki za gospode, ki pozno
v noč berejo napete romane -*

*vse to in še vrsta drugih
odličnih izdelkov iz
najfinejše človeške kože!*

*Za velecenjene dame in gospode,
solidno, praktično, poceni -
pri firmi BUCHENWALD!
Po zadnji modi - BUCHENWALD!*

Maca Jogan

Kdo Thompsona vabi v Maribor

Hrvaškega pevcu Thompsona meseca maja gosti Maribor. Nič neobičajnega, če se ne bi vedelo kdo je ta rodoljub in domoljub, kot ga želijo prikazati organizatorji koncerta. Marko Perković Thompson je častilec proslulega genocidnega ustaškega režima, sodobni trubadur neofašizma. Smo res v Sloveniji že tako nizko padli, da tega pevcu mračnjaštva brez zadržkov sprejemamo? Vse kaže, da ga za svojo promocijo potrebuje skrajna desnica. Ta tako rada podarja rodoljubje in domoljubje, gradi pa na sovraštvu do drugih, kar je tipična fašistična ideologija.

Evropa se iz dneva v dan bolj pogreza v močvirju skrajno desnega populizma. Krepijo se neofašistična gibanja in Slovenija, žal, pri tem ni nobena izjema. Vrednote, na katerih je povojna Evropa temeljila, se pred očmi vodilnih politikov rušijo. Nahajamo se v krizi vodenja, kakršne svet še ni videl. Na površje prihajajo novodobni diktatorji, ki so jim vzor trideseta leta prejšnjega stoletja. Glasnik tega prihaja 20. maja v Maribor. Pel bo o domoljubju in rodoljubju, tako tisti, ki za tem koncertom stojijo. Krikov groze Jasenovca ne bo slišati, ti so že davno zamrli. Tudi krikov tistih šestih katoliških duhovnikov iz Štajerske, prav tako žrtev Jasenovca, ne bo slišati. Zato vsi, ki v tej ljubi Sloveniji še premoremo toliko zdravega razuma, povejmo v en glas, da tega Thompsona ne potrebujemo, če že tisti v državi, ki jim moralna dolžnost veleva o tem spregovoriti, preračunljivo molčijo.

Karlo Mahnič, *Gorenje pri Divači*

Prezrta resnica o Dražgošah

V naši zgodovini je bilo veliko dogodkov in tragedij kot ta, ki se je zgodila v Dražgošah, a se o njih skoraj ne govori, čeprav je bilo pobitih več sto ljudi v enem dnevu. O Dražgošah pa se nenehno razpravlja, kar ni nič narobe, če je to storjeno pošteno, brez laži in podtikanj. Kdor dobro pozna dogodke v Dražgošah januarja leta 1942, mu je jasno, zakaj je to tako. Dejstvo je, da okupator napada na Dražgoše ni nameraval izvesti, čeprav je vedel, da je Cankarjeva brigada v vasi. Velik del vaščanov je po svojih najboljših močeh pomagal partizanom in so se pozneje umaknili skupaj z njimi. Peščica pa je bila na strani okupatorja in je temu nasprotovala ter zahtevala, da se umaknejo iz vasi. Vas je

bila precej razdeljena.

Ker jih udeleženci NOB niso ubogali in so ostali v vasi, so nasprotniki NOB o dogajanju podrobno obveščali okupatorja. Tega niso počeli iz domoljubja, ampak zaradi plačila in lastnih koristi. V izdaji so vztrajali toliko časa, da se je okupator odločil za napad na vas. Pred napadom jim je tedanji selški župan Franc Benedik zagotovil, da če so obvestili okupatorja, se jim ni treba ničesar bati in so lahko v vasi brez strahu. To jim je zagotovil tudi vodja okupatorjeve vojske, ki je na svoje obljube pozabil, še preden jih je izrekel.

Ko je sovražna vojska vdrla v vas, je pokazala svoj pravi namen in da ni prišla na zasluženi dopust, kot bi nas še danes nekateri radi prepričali, ampak je bil njihov namen čisto drugačen, veliko bolj tragičen. Vse okupatorjeve obljube so bile v hipu pozabljene. Uporabili so Goebbelsovo načelo »vsak hiša je sovražnikova utrdba, vsa dežela je fronta, vsi smo bojevniki«. Kljub veliki tragediji izdaje še ni bilo konec. Partizani so se umaknili na Mošejsko planino, kjer jih je opazil gozdar Franc Košmrlj in jih izdal sovražniku, ki je izvedel napad in jih presenetil v gozdarski koči nepripravljene in neobveščene. Padlo je 12 partizanov, preostali pa so se po hudih bojih in visokem snegu umaknili.

Iz teh dogodkov je jasno razvidno, kakšno tragedijo povzročita kolaboracija, ki se je nekateri še danes tako oklepajo, ter izdaja lastne domovine in državljanov v najtežjih trenutkih. Laži, blatenje in podtikanje ne prinesejo nič dobrega. Partizani niso prileteli iz veselja, ampak so bili poštene, domoljubni, zavedni Slovenci! Trditve, da so namerno žrtvovali vas, so skrajno neprimerne in neresnične. Če bi bilo kaj resnice v tem, je zagotovo ne bi izbrali za postanek v tistih težkih zimskih večerih. Napadalec je vedno bil okupator in nihče drugi.

Vse to pljuvanje po NOB se nanaša tudi na osamosvojitveno vojno 1991. leta in nobena kolaboracija in izdaja ne more in ne sme prepričati Slovincem pravice do svobode in samoodločbe o življenju v svobodni domovini. To nam je uspelo v obeh primerih. Nihče nima pravice tega postaviti pod vprašaj iz nizkotnih osebnih interesov.

Vsak pravi slovenski domoljub se mora tega zavedati, da ne bomo po nepotrebem čez kakšno desetletje spet razpravljali o teh naših pravicah. Tega res ne potrebujemo in ne bo prineslo nič dobrega, zmaga, ki smo jo do zdaj vedno okusili, pa se nam lahko izneveri.

Igor Hreščak, *Lokev*

Ko gledam protestnike pred sodiščem ...

Na televiziji sem nekega dne v marcu opazil posnetek shoda protestnikov pred sodno palačo v Ljubljani. Prisluhnil sem govoru nastopajočega in nena doma zaslišal kričanje zbranih protestnikov, ki so vpili: »Kučana v zapor! Kučana v zapor!« To me je silno pretreslo in čustveno prizadelo. Že po naravi sem zelo čustven in sočuten človek. Tega prizora nisem mogel ne gledati ne poslušati, izključil sem televizor in se globoko zamislil. Obšla me je globoka žalost. Kakšni časi, kakšna prihodnost se obeta našim potomcem? Tak gnev, kot ga kažejo ti vzkliki in kriki, kaže le na to, da smo sami sebi največji in najhujši sovražniki in da se bomo tako sami pokončali, saj za kaj takega ne potrebujemo zunanjega sovražnika.

Zvečer so me obšle težke in moreče misli – kako kruto je lahko življenje zaradi umazane politike, o čemer so pripovedovali že moji starši, jaz pa sem to doživljal kot otrok med okupacijo, pa tudi po končani vojni, kar dokazuje tudi obsodba, s katero sem bil leta 2004 obsojen »v imenu ljudstva« na dve leti zapora, ki bi ga moral preživeti v zaporu na Dobu. Obsodba je bila krivična, saj tega, česar sem bil obtožen, nisem počel, a interes politike je bil, da me očrni po načelu »cilj posvečuje sredstva«. Zaradi vseh pretresov, ki sem jih doživel v življenju, sem danes na invalidskem vozičku in soočen z vrsto bolezni.

Ko premišlujem o krivicah, ki sem jih doživljal v življenju, vedno znova poudarjam, da vsem, ki so mi jih povzročali, iskreno odpuščam. Nikogar ne sovražim. Po srcu sem krščanski socialist, kot sta bila Edvard Kocbek in tudi moj oče, pa tudi sokol, kot sta bila Josip Rus in tudi moja mati. Nisem svetnik in imam napake in pomanjkljivosti, a nikdar nisem nikogar psoval in zmerjal, nisem škodoželjen in maščevalen. Ne morem pa razumeti tistih, ki molijo »daj nam danes naš vsakdanji kruh in odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpustimo svojim dolžnikom«, po drugi strani pa so nasilni in maščevalni. Kje je tu interes za spravo? Mar se bo bridka izkušnja iz druge svetovne vojne, ko je Slovenec moril Slovenca, svojega brata, ponovila? Kako strašna slepota je bila to, ko je šlo na eni strani za boj proti okupatorju in socialno pravičnejšo in svobodno državno ureditev, po drugi strani pa za protiversko mržnjo!

Sam ohranjam v svojem srcu trajen spomin na najlepša leta svojega živ-

ljenja, ki sem jih preživel v tako imenovanih rdečih revirjih – v Trbovljah in Zagorju. To okolje je tudi odločilno vplivalo na mojo vzgojo.

Metod Škerjanec, Ljubljana

Vsakodnevne žalitve na Nova 24 TV

Le o čem bi govorili in pisali v glasilu Demokracija, Reporter in na televiziji Nova 24 TV, če ne bi bilo partizanov, komunistov, nekdanjega predsednika Milana Kučana, Foruma 21 in podobnih zgodb! Tudi v časopisu Družina obstaja prostor, ki je namenjen blatenju omenjenih. Naslov ima »Zadetek v polno«. V 11. številki Družine z datumom 12. marec 2017, na strani 9, odgovorni urednik Nova 24 Miro Petek med drugim piše: »Komunikacijsko-marksistične floskule, kako mediji odražajo realnost, so le še za borčevska zborovanja. Mediji konstruirajo realnost in zato tudi takšen strah in odpor proti novim medijem, ki niso na liniji vladajoče elite. Slovenska realnost, ki jo ustvarja dominantni medijski prostor, pa je takšna, da 80 let stara ženica, ki so ji komunisti vzeli vse premoženje in zatirali njeno vero, takoj po nedeljski maši na volitvah obkroži komunista Kučana.« Komentar je potreben, o tem ni dvoma.

O Karlu Marxu Miro Petek ne ve nič. Izjemno pritlehno se je tudi obregnil ob zborovanja oziroma borčevske proslave. Miru Petku očitno ni jasno, kdo je branil domovino Slovenijo, ki so ji leta 1941 Nemci, Italijani in Madžari ter pozneje domači izdajalci namenili narodovo smrt. Verjamem, da mu kot prodani duši bolj ustrezajo shodi domobrancev in njihovih potomcev ter objokovanje ustaških klavcev pred Hudo jamo. Zavedni ljudje na Koroškem si o Miru Petku zagotovo mislijo svoje. Nikar si ne domišljajte, da vlada ta strah in odpor med ljudmi zaradi tako imenovanih novih medijev. Seveda imate v mislih televizijo, katere odgovorni urednik ste. Res se visoko cenite, a vaš strah je popolnoma odveč.

Katero vladajočo elito pa imate v mislih, odgovorni urednik Miro Petek? Predsednik Republike Slovenije Borut Pahor hodi na zborovanja, ki so blizu vaši politični opciji, in se klanja kolaborantom, torej tistim, ki jih vi častite in poveljučujete. Predsednik vlade dr. Miro Cerar je povedal, da veruje, kar seveda ni nič narobe. Torej je spet bližje vam kot komunistom. Kdo je potem po vašem vladajoča elita? Verjetno tisti, ki so pobrali in neznano kam naložili denar od preprodaje orožja. Saj ste novinar, celo odgovorni urednik, Miro Petek, pa ne veste nič o tem? Ali niso elita tisti, ki

so spravili na kolena celo vrsto odličnih podjetij in blagovnih znamk, delavce v obup in bedo, denar pa v finančne oaze, na sodiščih pa je vse zastaralo? Omenjate 80 let staro ženico češ da so ji komunisti vzeli vse premoženje in zatirali njeno vero, po nedeljski maši pa voli komunista Kučana. Bolj podlo, kot ste napisali je težko napisati. Takrat, ko so omenjeni ženici vzeli vse premoženje, je imela deset let. Kaj je imel deset let star otrok leta 1947, naj oceni vsak sam. Moji pokojni stari materi ni nikoli nihče zatiral vere, pa je v prejšnjem stoletju preživela vse sisteme. Bila pa je poštena in delavna ženica. Da bi veliko ljudi, ki so prihajali na volišča z maše, obkrožilo komunista Kučana, pa je »Strel v prazno«. Tudi ta rubrika izhaja iz tednika Družina in je namenjena tistim, ki ne pišejo v duhu RKC. Za to dobro poskrbijo dušni pastirji, (seveda ne vsi), ki s prižnic na prefinjen način nagovorijo brate in sestre, da je treba voliti »ta prave ljudi«.

Te stvari osebno dobro poznam in naj me, lepo prosim, nihče ne prepričuje, da nimam prav. Imate pa res slab spomin, odgovorni urednik Miro Petek. Milana Kučana je volilo ogromno ljudi, tega ne morete zanikati. Tudi tega ne, da ne teka s sodišča na sodišče in iz afere v afero. Ljudje spoštujemo tudi to.

Srečko Križanec, Štore

AKTUALNO

Maksimiljan Večko, častni občan občine Ravne

Predsednik ZB Ravne na Koroškem Maksimiljan Večko je postal častni občan Občine Ravne na Koroškem. Občina Ravne podeljuje občinske nagrade in priznanja vsako leto 12. aprila na slovesni seji občinskega sveta, ki poteka v spomin na isti dan od leta 1952, ko je bil takratni Guštanj preimenovan v Ravne na Koroškem in so Ravne postale mestna občina.

V obrazložitvi so med drugim zapisali: Maksimiljan Večko vse svoje življenje živi in dela na Ravnah na Koroškem. Tu se je rodil 26. avgusta 1945, v takratnem Guštanju. Po osnovni šoli je leta 1964 maturiral na ravenski gimnaziji. Po končanem študiju metalurgije se je leta 1971 zaposlil v železarni, kjer je opravil tudi raziskovalno nalogo o vplivu različnih parametrov na globino kaljene plasti pri plamenskem kaljenju.

Leta 1984 je bil izvoljen za predsednika Skupščine občine Ravne na Ko-

Novemu častnemu občanu Maksu Večku je čestital tudi generalni sekretar ZZB NOB Slovenije Aljaž Verhovnik, sicer tudi podžupan Občine Ravne na Koroškem. (foto: D. H.)

roškem. Po izteku mandata se je vrnil v železarno. V mandatu 1994–1998 je funkcijo župana Občine Ravne - Prevalje opravljal nepoklicno, leta 2002 pa je bil izvoljen za župana nove občine Ravne na Koroškem. Po štiriletnem mandatu se je nato leta 2007 upokojil.

Za dosežke za delo v stroki je leta 1983 dobil nagrado za inovacijo s področja humanizacije dela, leta 1985 je bil

imenovan za častnega člana Zveze rudarskih, metalurških in geoloških inženirjev in tehnikov Slovenije.

Aktivno je sodeloval v okviru številnih društvenih dejavnosti, njemu gre zasluga za uveljavitev pohodov Čez goro k očetu in Od Kotelj do Belih Vod. Je tudi aktualni predsednik občinske organizacije ZB za vrednote NOB.

Bil je med iniciatorji ustanovitve Društva »Slovenska pot kulture železa« in povezovanja tega društva v mednarodno »Srednjeevropsko pot kulture železa«. Od ustanovitve slovenskega društva je njegov predsednik in eden od predstavnikov Slovenije v srednjeevropski povezavi. Maksimiljan Večko je z angažiranostjo, s poklicnim in družbeno odgovornim delovanjem izjemno pripomogel k razvoju, uveljavitvi in ugledu Občine Ravne na Koroškem, koroške regije in Slovenije v domačem in mednarodnem prostoru. ●

Vladimir Slavko Grčar

Konec marca se je tiho poslovil Slavko Grčar, dolgoletni podpredsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije in eden najaktivnejših članov slovenske borčevske organizacije.

Slavko je odšel tako, kot je živel: tiho, nevidno in skromno. Skromnost, požrtvovalnost in zvestoba vrednotam NOB so bile vrednote, za katere se je bojeval in se po njih tudi ravnal v svojem življenju.

Tri desetletja je v vodstvu Zveze borcev za vrednote NOB močno pomagal pri ustvarjanju tiste politike, ki nam je omogočila, da smo uspešno prebrodili najtežje razdobje našega sedemdesetletnega obstoja. Ob svoji temeljiti pravni izobrazbi si je nabiral izkušnje s praktičnim delom v državnih in civilnodružbenih organih nekdanje skupne države in pozneje mlade slovenske države.

Zelo zavzeto je sodeloval v nešteti razpravah, v katerih je s svojimi razmišljanji pomagal graditi podobo ZZB za vrednote NOB Slovenije. Enotnost zanj ni pomenila enakosti, temveč jo je dojemal kot rešitev v vsakodnevem dialogu pri soočanju različnih pogledov. Čeprav smo vsi rojeni enaki, z neodtujljivimi pravicami do življenja, svobode in enakopravnosti ne glede na spol, narodnost in raso, s pravico do svobode vesti, zborovanja in združevanja, kot je bilo rečeno že na zasedanju Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (SNOS) v Črnomlju 19. februarja 1944, so naša mnenja in sodbe pogosto različni. Argumentirano usklajevanje teh različnih mnenj in stališč je Slavko vedno razumel kot dolžnost in izziv vodstva Zveze borcev.

V času mojega mandata kot predsednika Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije sva vse delala skupaj. Matjaž Kmecl naju je nekoč pohvalil, da sva dober tandem. Slavkovo ime mogoče ne bo blestelo tako kot imena drugih predsednikov Zveze borcev, toda dokumenti naše organizacije ne morejo skriti njegove skrbne roke, ki je te dokumente v zasnovi spisala. Slavko je bil tisti, ki je pripravljal in sestavljal

sporočila, izjave, deklaracije, programe, skrbel za korespondenco s parlamentom in vladnimi organi in vedno skrbno pazil na spoštovanje zakonodaje in načela zakonitosti.

Skupaj sva urejala Slovenski zbornik 2007, v katerem sva po treh desetletjih obnovila slavno tradicijo OF. Srečevala sva se vsako jutro, pogosto že v avtobusu. Delovni dan sva začela s posvetovanjem o tekočih problemih, s katerimi se je ukvarjala organizacija: od finančnih vprašanj do problemov ob napovedani graditvi spomenika »sprave« na Kongresnem trgu. Strinjala sva se, da mora biti to spomenik neznanemu

junaku, »vsem našim mrtvim«. Precej težje pa je bilo, ko sva morala iskati rešitev za manipulacije arhitektov, ki so izničevale politični sporazum, do katerega smo se dokopali po toliko težavah.

Slavko je odšel v trenutku, ko bi nam bil najbolj potreben. V času, ko sta pred ZZB za vrednote NOB Slovenije pomemben izziv in poklicanost, da glede na naravo svojega članstva in svojo tradicijo, temelječo na narodnoosvobodil-

nem boju, v teh zmedenih svetovnih in domačih razmerah predstavi vizijo narodove prihodnosti.

Zveza združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je po naravi svojega članstva politična, vendar nestrankska organizacija in v osnovi pluralistična. Dopušča vse ideologije, ki imajo svoje korenine v domoljubju. Predanost domovini Sloveniji pa zahteva danes, tako kot vedno do zdaj, jasno vizijo prihodnosti. »Od civilizacije razvajeni ljudje«, kot jih je imenoval Kocbek, so pripravljene kantovsko kritizirati vse obstoječe, niso pa se pripravljene odreči delčku svojega ugodja, da bi prihajajočim generacijam in človeštvu ustvarili boljšo in varnejšo prihodnost.

Zato te bomo, dragi Slavko, zelo pogrešali. Toda – zmagali bomo, kot vedno do zdaj.

Janez Stanovnik

Slavko Grčar se je rodil 2. januarja 1930 v Ljubljani, družina pa je živela v Gabrovki. Komaj 14 let je imel, ko je vstopil v partizanske vrste, po vojni pa je najprej v Ljubljani končal gimnazijo, iz prava je diplomiral v Zagrebu. Kot diplomirani pravnik je v svojem aktivnem delovnem obdobju opravljal različne delovne naloge na lokalni in

republiški ravni, upokojil pa se je kot direktor skupne službe zdravstva in socialnega varstva Slovenije. V Zvezi borcev je deloval vse od leta 1950. Najprej je postal aktiven v svoji organizaciji ZB Stari Vodmat in Gradišče v Ljubljani, nato je bil najprej podpredsednik in nato predsednik območne organizacije ZB Ljubljana Center in

štiri mandate član Mestnega odbora ZZB NOB Ljubljana. Objavil je številne prispevke v javnih glasilih proti potvarjanju zgodovinskih dejstev o NOB in njegovih udeležencih. Nastopal je v radijskih in televizijskih oddajah in imel številne odmevne govore na partizanskih proslavah ter razprave na posvetovanjih in sestankih.

Ivan Bubnič

Na začetku februarja smo se v Pivki poslovili od Ivana Bubniča. Rodil se je leta 1925 na Pregarjah, v osrčju Brkinov, v številni in zavedni slovenski kmečki družini osmih otrok. Italijanski režim je neizprosno zatiral slovensko ljudstvo v Primorju, ki je bilo po prvi svetovni vojni priključeno k Italiji. Prepovedana mu je bila raba slovenskega jezika in s silo je bila v šolah in javnem življenju uvedena italijanščina. Napredna in svobodoljubna vzgoja v družini Bubničevih je že zgodaj zanečila iskro upora proti italijanskemu zatiranju in potujčevanju.

Ivan Bubnič si je že v otroštvu služil kruh kot dninar, sirar in pastir drobnice ter pomagal staršem preživeti številno družino. V vasi Volče pod Vremščico si je našel delo pri Francu Žetku, aktivistu TIGR-a, ki je močno vplival na to, da je iz dečka skoraj čez noč postal borec proti fašizmu in nacizmu. V TIGR-u je deloval kot obveščevalec in aktivist

ter se že v aprilu leta 1941 vključil v OF, tako kot celotna Bubničeva družina. Kot aktivist je opravljal kurirske in obveščevalne posle, zbiral hrano, obleko in druge potrebščine za ilegalce in prve partizane. Širil je literaturo in Slovenskega poročevalca, ki mu ga je dajal aktivist OF Franc Maslo. Po bitki na Nanosu 18. aprila 1942 je bil Ivan Bubnič izdan in primoran je bil zapustiti terensko delo. Vključil se je kot prostovoljec v Brkinsko četo, ki je tedaj taborila v Koritniških gozdovih pri Mrzlem studencu, ter se udeleževal njenih uspešnih akcij proti fašističnemu okupatorju na jugu Primorske. V bitki z Italijani je bil težko ranjen v glavo in zajet. Italijani so ga odpeljali v zapor v Pivki. Ker tudi po več kot mesecu dni zasliševanj niso ničesar izvedeli, so ga odpeljali najprej v reški, nato pa v tržaški zapor Coroneo. Nazadnje so ga deportirali v zapor na otok Ustica blizu Sicilije.

V zaporu je srečal več aktivistov OF iz notranjosti Slovenije, ki so bili organizirani in povezani v protifašistično organizacijo OF. Zaradi nenehnih zasliševanj in trpinčenja je telesno povsem obnemogel. Aktivisti OF so zanj skrbeli, da je počasi okreval. V zaporu se jim je pridružil in z njimi sodeloval pri organiziranem delu OF. Julija leta 1943 so se na Siciliji izkrcale zavezniške čete, zapornike pa so že prej premestili v koncentracijsko taborišče pri Padovi in jih predali nemški taboriščni komandi. Ob kapitulaciji Italije so jih Nemci odpeljali preko Avstrije na Hrvaško in naprej v Ljubljano. Predali so jih domobranski komandi v šoli na Viču. O prihodu zapornikov na Vič so izvedeli ljubljanski aktivisti OF, ki so Ivana Bubniča rešili iz zapora. Omogočili so mu zdravljenje pri dr. Guzelju. Uredili so mu ilegalno bivanje vse do junija leta 1944, ko je pobegnil iz Ljubljane v Brkine in na Preložah stopil v stik z okrožnim odborom OF. Dodelili so ga v sestavo komande mesta Materija, kjer je deloval do oktobra 1944. leta. Izčrpanost in posledice mučenja v zaporih so načele njegovo zdravje, zato so ga premestili v podgrajski rajon, kjer je opravljal naloge vojaškega referenta in obveščevalca. Od tu pa so ga premestili v okraj Brkini kot obveščevalca in vojaškega referenta. Tam se je Ivan srečal s soborcem in aktivistom Lojzutom Maslom, ki je tedaj prišel kot sekretar partije iz podsnežniškega okraja z nalogo, da v isti funkciji nadaljuje politično delovanje v okraju Brkini. Kot soborca in aktivista sta ob številnih bitkah, naporih in preiz-

kušnjah preživela vojno kalvarijo in dočakala konec zmago-vite druge svetovne vojne.

Po vojni se je Ivan vpisal na šentviško nižjo gimnazijo v Ljubljani in se izučil za knjigoveza, pozneje pa je končal še ekonomsko šolo. Služboval je v različnih krajih Slovenije: od Maribora, Kočevja in Ljubljane do Postojne. Opravljal je različna dela; med drugim je bil knjigovez, tajnik mednarodnega Unrinega fonda, nato pa še vodja skladišča Tobačne Ljubljana, kjer je do upokojitve opravljal odgovorno revizorsko delo.

Ker je bil zelo delaven in je rad imel razgibano življenje in druženje, je vrsto let prizadevno deloval v društvenih organizacijah invalidov, Zvezi borcev in pri upokojencih. Kar dvajset let je opravljal tajniško funkcijo društva upokojencev v Pivki in postal častni član. Več let je delal tudi v občinskem in republiškem odboru ZZB in sodeloval v raznih komisijah in odborih na občinski in okrajni ravni. Imel je spoštljiv odnos do sočloveka, vedno je znal prisluhniti in pomagati ljudem. Vse naloge je sprejemal z razumevanjem, nikoli se ni pritoževal zaradi naporov in zahtevnosti. Za svoje delo je dobil več visokih državnih, regijskih in lokalnih priznanj, odlikovanj in pohval.

U. B.

Otto Pavel

Na začetku leta smo se poslovili od prijatelja, znanca, borca IV. bataljona VDV-brigade, Otta Pavla. Rodil se je 11. marca 1929 v Železni Kapli v Avstriji, že pri dveh letih pa so ga zaradi revščine poslali od doma k teti v Lepeno. Namesto brezskrbnih otroških let je moral čez noč odrasti in se sprijazniti s kruto usodo. Komaj 12-leten je živel s pogledom na pravo orožje in ob krikih ranjenih in umirajočih. Leta 1944 je še povsem mlad fant postal obveščevalec, kurir, borec v Koroškem odredu in borec IV. bataljona 3. VDV-brigade. Vedno je bil ponosen, da je bil pripadnik te brigade. Zavedal se je, da bi bila zmaga

brez nje še težja in žrtev mnogo več. Večkrat je ob obujanju spominov omenil, da enote VDV niso opravljele samo policijske naloge: lovile vohunov, gestapovcev, izdajalcev, skri-vačev, ampak so bile tudi vojaška sila, njihovi prvi nalogi sta bili boj proti okupatorju in osvoboditev domovine.

Leta 1948 je naredil izpit za tovornjak in avtobus in postal poklicni voznik, upokojil se je kot voznik pri Koroturju. Vmes se je podal tudi na samostojno obrtniško pot. Leta 1950 je bil med soustanovitelji Zveze šoferjev in avtomehanikov Slovenj Gradec, bil je eden prvih inštruktorjev za poučevanje bodočih voznikov. Vožnje so ostale njegova strast tudi po upokojitvi.

Po vojni je ostal aktiven član brigadnega odbora VDV brigade, še posebno IV. bataljona, ki je deloval na območju Koroške. Ves čas delovanja odbora je bil njegov praporščak, udeleževal se je vseh proslav, spominskih slovesnosti in žalnih slovesnosti ob slovesu soborcev. To dolžnost je opravljal, dokler mu je zdravje dopuščalo. Nepozabna so srečanja, ki jih je organiziral na Koroškem, na partizanski domačiji Levovnik, v Črni na Koroškem, Slovenj Gradcu. Obiskoval je borce VDV, skrbel za spominska znamenja. Otto je bil borec za vrednote NOB in to je znal prenašati na mlajše. Njegova domača knjižnica premore več kot 8.000 knjig. Neizmerno je cenil simbole Zveze borcev, ki jih je v obliki značk in spominskih kovancev večkrat podaril prijateljem, soborcem, znancem.

Marija Govejšek, Anton Kotnik

Viktorija Gašperšič - Zmaga

17. februarja smo se na lep sončen dan poslovili od Viktorije Gašperšič, rojene Tomažič, ki je pred tremi meseci dopolnila 91 let. Rodila se je v številni družini sredi prelepih brkinskih gričev, v vasi Huje. Kot radoveden in zelo živahen deklič se je podila po gmajnah in z najljubšim bratom Francetom iskala ptičja gnezda. Včasih je bil to pravi podvig, saj je sledila dečkom visoko v krošnje dreves, se prijela za vrh in se zagugala navzdol. Ob nekem takem podvigu se je vrh odlomil in navihanka je obležala pod drevesom, dokler je niso zbudile krave, ki so čakale, da jih odžene s paše. Komaj petletna jih je že pasla ... Tako je teklo življenje do začetka vojne, ki je kruto prekinila veliko otroštev. To, da so obiskovali italijansko šolo, je male upornike manj motilo, saj so pridno nagajali učiteljem, slovenske besede pa jih je učila njihova mama Zofija, ki ni dovolila, da fašizem zatere vse, kar je slovensko.

Vojna je mlado deklo s partizanskim imenom Zmaga in njene sestre zaznamovala z italijansko internacijo, od koder so ob kapitulaciji Italije pobegnile, očeta pa so Nemci iz italijanskega taborišča odpeljali v Mauthausen. Brat je bil v partizanih, doma na pogorišču pa je ostala mama s tremi mladoletnimi otroki. Po vrnitvi iz taborišča je Zmaga v Brkinih nadaljevala svoj upor kot aktivistka OF in partizanska učiteljica.

Po osvoboditvi je vso svojo mladostno energijo usmerila v graditev požgane in uničene domovine. Za svojo predanost je bila odlikovana in pohvaljena – to ji seveda ni prineslo bogastva, a v tistih časih to ni bilo tako pomembno! Veljale so druge vrednote: čast in poštenje, pa trdo delo od jutra do mraka. Tega sva se nalezli tudi midve s sestro, tako učiva svoje otroke, zato sva ponosni nanje. Po vojni je spoznala najinega očeta, ki je bil tudi žrtev vojne in partizan. Bil je stoodstotni vojni invalid, ranjen v glavo, a ga je veliko bolj bolela duša kot glava. Do smrti smo mu lajšale žalost in razočaranje nad izkrivljanjem zgodovine in nad iskanjem novih zmagovalcev vojne.

Naša mama pa se ni predajala! Izbojevala je veliko bitk – premagala je hude in manj hude bolezni ter dočakala visoko starost. Nekaj let je preživela blizu starejše hčere, a se je dobro leto pred smrtjo vrnila med svoje ljube griče. Svoje zadnje dneve je preživljala v Domu starejših v Ilirski Bistrici med znanimi obrazi in govorico, med sorodniki in prijatelji. Osebnosti Doma starejših občanov – prav vsi so ji s svojih humorjem, prijaznostjo in izjemno lepim odnosom lepšali jesenske dni, za kar smo jim sorodniki hvaležni, prav tako osebnosti Zdravstvenega doma Ilirska Bistrica, katerih pomoč je občasno potrebovala.

Zadnje bitke ni dobila, a kot je sama večkrat rekla, živela je dovolj dolgo in predolgo, čas je, da gre k svojemu Janezu, saj je tudi odhod del življenja. Svojega ljubega moža je pogrešala celih 22 let.

Na zadnji poti so jo spremljali rdeča zvezda, stkana iz cve-tja, partizanska pesem, praporščaki in častna straža.

hči Ivica Smajla

Janez Rozman

Sredi februarja smo se na vrhniškem pokopališču poslovili od Janeza Rozmana - Gorjana, partizana, kurirja in dolgoletnega predsednika skupnosti borcev Dolomitskega odreda. Janez se je rodil 1. julija 1926 mami Marjanci in očetu Francu v bajtarski družini na Vrzdencu pri Horjulu. Mladost je preživel skupaj s sestro Tončko. Oče je bil avstro-ogrski vojak in mlinar, veliko je bral in bil je zelo naprednih misli in idej. Na vsakokratnih volitvah je vedno agitiral proti kapitalu. Seveda je bil zaradi tega pri takratnih oblasteh nepriljubljen, na dom so zato velikokrat prišli žandarji. Janez je vse to opazoval z varne razdalje in se očitno navzel očetovih naprednih pogledov na svet.

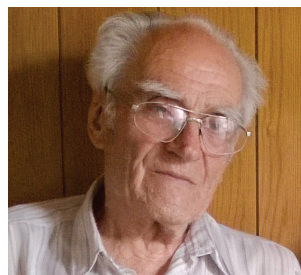
Ko se je začela druga svetovna vojna, je bil Janez star petnajst let. Do njega so prišle govorice, da se v Samotorici nad Horjulom zbirajo nekakšni »četniki«, ki pa to v resnici niso bili. Obiskal ga je namreč vaški zaupnik Nace Istenič in mu povedal, da gre pravzaprav za partizane, ki se bojujejo proti okupatorju, da pa potrebujejo hrano in orožje. Nekega večera so prišli v Rozmanov mlin, vodil jih je poznejši narodni heroj Jaka iz Rovt. Bili so dobro oboroženi, pokriti pa so bili s triglavkami, na katerih je bila rdeča zvezda. Partizani so se večkrat ponoči oglasili pri njih in kmetom iz Vrzdence razlagali, za kaj se bojujejo. Vaščani so začeli zbirati hrano za to novo slovensko vojsko. Vsi so bili navdušeni, med njimi ni bilo razdora, vendar to ni trajalo dolgo. V bližnjem Šentjoštu se je namreč pojavila bela garda. Belogardisti so Janeza nekega dne odpeljali s seboj in je moral cepiti drva in stražiti. Zaprtega so imeli v farovski kleti. Od belogardistov je kar dvakrat ušel, vendar so ga obakrat ujeli in pripeljali nazaj v postojanko. Drugič so ga postavili celo pred strelski vod.

Da je ostal živ, se mora zahvaliti mami, ki je zaprosila komandanta, naj ga ne ustrelji, saj je bil star šele 17 let in edina moška roka pri hiši.

Po kapitulaciji Italije pa je Janez odšel v partizane, najprej v Dolomitski odred, nato pa je bil premeščen med terence in opravljal je kurirske naloge med Dolomiti in kurirsko postajo TV-17 za Ljubljanskim vrhom. Vse do konca vojne je bil s soborci skrit v podzemni jami na Lesnem Brdu, ki leži med Drenovim Gričem ter Horjulom. Nikoli niso bili odkriti. Janez je bil kot kurir veliko na terenu, prav tako pa tudi na šolanju v Beli krajini. Ko se je po dolgem času vrnil v domače kraje, je izvedel za tragično novico. Prvega julija leta 1944 so namreč pripadniki tako imenovane črne roke v Rozmanovem mlinu na Vrzdencu ubili tri vaščane, tudi njegovo mamo.

Po vojni si je Janez ustvaril družino na Vrhniki. Bil je dolgoletni direktor vrhniške opekarne v Sinji Gorici in Kmetijske zadruga na Vrhniki. Bil je kar 18 let predsednik skupnosti borcev Dolomitskega odreda in praporščak. Vsako leto je organiziral srečanja še živečih borcev Dolomitskega odreda ter aktivistov. Dokler mu je dopuščalo zdravje, je skrbel za obnovo partizanskih spomenikov in grobov. Še posebej se je trudil pri obnovi kurirske postaje TV-17 za Ljubljanskim vrhom nad Vrhniko, kjer je tudi spominska zbirka fotografij kurirjev in aktivistov, ki so kakor koli povezani s to točko. Postala je priljubljena izletniška točka pohodnikov. Za svoj prispevek med NOB je dobil medaljo za hrabrost in več drugih odlikovanj.

Miran Štupica

Izjava Sveta Združenj borcev za vrednote NOB

Svet Zveze združenj borcev za vrednote NOB (v nadaljevanju Svet ZZB) je na svoji seji 16. marca 2017 razpravljal o poskusih nekdanjih kolaborantov in njihovih današnjih naslednikov, da bi z vsakovrstnimi ponarejanji zgodovinskih dejstev in z njihovo popačeno razlago revidirali razumevanje druge svetovne vojne po svetu in doma. Tako hočejo diskvalificirati narodnoosvobodilno gibanje (poslej NOG), ga celo kriminalizirati, sebe in svoja medvojna kvizlinška ravnanja pa razglasiti za boj proti komunizmu in celo za zmagovita.

Svet ZZB ugotavlja, da so bili vsi ti poskusi v zadnjih več kot dvajsetih letih že večkrat z dejstvi in dokumenti zavrjeni. Zato se Svet ZZB ne oglašja s to javno izjavo, da bi ponovil, kar je bilo že večkrat povedano in napisano, temveč zato, ker Slovenijo, članico Evropske unije, čakajo težki časi. Države članice EU in zato seveda tudi Slovenija bodo morale zbrati veliko modrosti in poguma, zgodovinskih izkušenj, samozavesti, strpnosti in solidarnosti, da bodo težave prebrodile. Po mnenju Sveta ZZB je ena izmed poglavitnih težav današnje Evrope ta, da se v zaostrenih gospodarskih in socialnih razmerah znova oglašajo nacionalna in rasna nestrpnost, zahteve po vse več nasilju nad drugačnimi, po militarizaciji policije, vse skupaj pa ima za posledico vse manj svobode (tudi medijev) in vse manj spoštovanja človekovih pravic.

Vsi ti pojavi in težnje močno spominjajo na fašistična in nacistična gesla, dejanja in ravnanja v prvi polovici prejšnjega stoletja, ki so se jim uprle protifašistične sile med drugo svetovno vojno in po njej. Tudi zdaj se bodo takšnim pojavom morale upreti evropske svobodomiselne sile. Svet ZZB je prepričan, da bo Slovenija svoj prispevek k oblikovanju EU kot nosilke miru, strpnosti, mednarodnega enakopravnega sodelovanja na vseh področjih, zlasti pa pri obrambi in utrjevanju demokratičnih vrednot, to je strpnosti, vladavine prava, spoštovanja človekovega dostojanstva in pravic, lahko ponudila samo, če bo gradila na vrednotah, ki jih je razvila in gojila med NOB; to pa so zlasti pogum, samozavest ene od zmagovalk v vojni proti fašističnemu barbarstvu, solidarnost, kultura in zavračanje hlapčevstva, kolaborantstva in narodnega izdajstva.

Zato Svet ZZB znova poudarja, da je bilo narodnoosvobodilno gibanje seveda tudi revolucija v žlahtnem in ne slabšalnem pomenu tega pojma, in sicer zato, ker je bilo hkrati z narodnoosvobodilnim tudi protifašistično ter socialno in kulturno revolucionarno gibanje za novo, socialno pravično in narodnostno enakopravno družbeno ureditev Jugoslavije po vojni. Vse omenjene sestavine NOG so med seboj ne- ločljivo povezane in soodvisne, tako da jih je mogoče ločeno obravnavati samo v analitične namene. Prav tako pa no-

V Sloveniji je potekal proces graditve ljudske oblasti, ki je narodnoosvobodilnemu gibanju zagotavljala legitimnost in ob tem tudi legalnost, od Odloka o zaščiti slovenskega naroda 16. septembra 1941 prek ustanavljanja krajevnih odborov NOB in Kočevskega zbora – parlamenta sui generis ter drugega zasedanja Avnoja leta 1943, zasedanja Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora februarja leta 1944 do sporazuma Tito-Šubašič, prvega zasedanja slovenske vlade 5. maja leta 1945 in ustave leta 1946.

bene od njih ni bilo mogoče uresničevati brez oboroženega boja: narodne osvoboditve proti tuji sovražni okupaciji; družbeno pravične in narodnostno enakopravne ureditve proti narodnostno neenakopravni in kapitulantski kraljevini; ljudske demokracije proti nacifašistični, rasistični, nečloveški diktaturi; preobrazbe slovenskega »naroda hlapcev« v narod svobodnih gospodarjev na svojih tleh. Vsaka omenjena sestavina narodnoosvobodilnega gibanja je po definiciji revolucionarna.

Eden od očitkov, ki ga nekdanji okupatorjevi sodelavci naslavljajo na NOB, je, da ni bil legitimen, češ da je rušil zakonito vlado Kraljevine Jugoslavije v Londonu. V resnici pa izhaja legitimnost vseh sestavin NOG iz množične podpore prebivalstva. Partizani in nobena od vseh drugih organizacij in organov NOG se ne bi mogli obdržati niti kratek čas, če ne bi imeli podpore velike večine prebivalstva.

Tu med vojno ni potekala nikakršna državljanska vojna. Strani v spopadu so bile jasno opredeljene. Na eni strani so bile okupacijske sile osi in sile domačih kolaborantov, ki so bile pod tujim poveljstvom, od okupatorjev oborožene in oskrbovane – na drugi sile narodnoosvobodilnega gibanja, ki so bile od vsega začetka sestavni del zavezniških, protifašističnih sil; te so že konec leta 1941 z ljudsko vstajo v Poljanski in Selški dolini ter z dražgoško bitko začele nase vezati znatne nemške policijske in vojaške sile.

Komunistična partija Slovenije je bila nesporno vodilna politična sila NOG, vendar med NOB v Sloveniji razen graditve novih organov oblasti, kar pomeni dejansko zanikanje poslušnosti kralju in 'londonski vladi', ni izvajala nobenih drugih revolucionarnih ukrepov. Posamični primeri sektaštva, vojvodstva in

neutemeljenega nasilništva, ki jih revizionisti zdaj zlorablajo za vsakršno politično in moralno diskvalifikacijo in celo kriminalizacijo NOB, so bili predmet ostrih ukrepov vodstva zoper nosilce pojavov.

Zmaga v vojni in dejanski prevzem oblasti po koncu vojne na vsem ozemlju nekdanje Jugoslavije sta omogočila komunistični partiji nadaljnje revolucionarne ukrepe za vzpostavitev temeljev nove ureditve, predvsem razlastitev pollaščevalcev in vzpostavitev družbene lastnine nad proizvodnimi sredstvi. Posebnega poudarka je vredno dejstvo, da se je to dogajalo ob podpori velike večine prebivalstva – čeprav je pri tem nastajalo tudi veliko nepotrebne nasilja, kar je ZZB že večkrat javno obžalovala in obsodila. Ne v opravičilo, temveč kot pojasnilo je treba povedati, da se je jugoslovanska komunistična partija pri tem ravnala po vzorcih sovjetske revolucije in stalinizma, ker drugih pač ni bilo.

Zato moramo še posebej opozoriti na napad Stalinovega informbiroja na Jugoslavijo in Tita, saj pomeni začetek konca nasilniškega enostrankarskega režima pri nas. Po dveh letih nasilnih ukrepov za ohranitev režima (Goli otok), negotovosti in omahovanja so se od leta 1950 naprej začele temeljito spreminjati razvojne smeri jugoslovanskega socializma. Z gesloma »tovarne delavcem« in »oblast ljudstvu« se je začelo iskanje novih, izvernih poti s skupnim poimenovanjem »samoupravljanje«. V njegovih okvirih so se počasi in s težavami, pa vendarle uveljavljale težnje demokratičnega pojmovanja socializma. To pa je nova zgodba, ki ne spada v okvir te izjave, čeprav bi si tudi zaslužila vso pozornost – kot eden izmed mogočih izhodov iz krize neoliberalistično delujočega kapitalizma in njegove »demokracije«.

Svet ZZB meni, da je bilo vse to treba povedati v informacijo mlajšim rodovom, ki jih z vztrajnim ponarejanjem zgodovinskih dejstev zavajajo v zmoto – med drugim prav zdaj tudi s postavljanjem spomenika, ki bo simbolično izenačeval borce za svobodo in tiste, ki so se udinjali nacifašističnim okupatorjem.

Ljubljana, 4. april 2017
Svet ZZB NOB Slovenije

Rokerski koncert ali proustaško izživljanje

Na najavo, da bo v Mariboru pel Marko Perković Thompson, ki je znan po proustaških besedilih svojih pesmi, se je ogorčeno odzvalo precej članov in skoraj vsa združenja naše organizacije z zahtevo, da pristojni organi Republike Slovenije preprečijo to prireditev.

Na dosedanjih Perkovičevih koncertih smo lahko videli histerično divjanje množice obiskovalcev. Nenavadno je že, da oblasti sosednje prijateljske države dovoljujejo takšno obnašanje. Pojavlja se ustaška ikonografija, množično pozdravljanje z dvignjeno desnico in pozdrav »Za dom spremni«. Da v tem sodelujejo predvsem mladi ljudje, ki so rojeni po razpadu skupne države, vzbuja skrb nad prihodnostjo naših sosedov.

Takšne dejavnosti so v večini držav EU, predvsem v državah, ki imajo z več kot polstoletno demokracijo, z zakoni prepovedane. Oblasti tam na pojave neonacizma odločno reagirajo s policijo in sankcijami. Mar je v naši državi zaradi »demokratičnosti« prav vse dovoljeno?

Slovenski javnosti se zastavlja tudi vprašanje, kako naj v takšnem neonacističnem vzdušju skupaj pod evropsko streho živimo prebivalci naše nekdanje države, katerih predniki so bili žrtve ustaških zločinov.

Pozivamo pristojne organe Republike Slovenije, da ne dovolijo tega koncerta na slovenskih tleh!

Predsedstvo ZZB za vrednote NOB Slovenije

IZJAVA ZA JAVNOST ZZB NOB KRANJ

Združenje borcev za vrednote narodno-osvobodilnega boja Kranj je na svoji redni letni skupščini 29. marca 2017 sprejelo naslednjo izjavo:

Spoštovani gospod predsednik Republike Slovenije!

Kot najvišji politični predstavnik države nameravate na Kongresnem trgu v Ljubljani na vsak način kljub nasprotovanju velikega dela državljanov z izrazito pristranskim političnim diktatom lastnemu narodu, zaradi zadovoljevanja lastnih kratkoročnih političnih interesov, odkriti spomenik vsem žrtvam vojn. Te ga naj bi celo krasil verz partizanskega poeta Otona Župančiča »Domovina je ena, nam vsem dodeljena«. Kot je to že pred dnevi ugotovil naš predsednik dr. Tit Turnšek, je del tega verza iz Župančičeve pesmi, ki je navedena na grobnici Narodnih herojev v Ljubljani in se konča takole: »Svobodi vdani za borbo smo zbrani, in kaj je življenje, in kaj je smrt? Bodočnost je vera! Kdor zanjo umira, se vzdigne v življenje, ko pade v smrt.« Ta verz je bil prvotno namenjen v spomin borcem in padlim in ne narodnim izdajalcem in krvnikom lastnega naroda.

Tak napis naj bi po informacijah iz vašega urada določal 7.a člen zdajšnjega Zakona o vojnih grobiščih. Načrtovana arhitekturna zasnova spomenika je vse prej kot spomenik vsem žrtvam vojn, ker po našem mnenju izraža razdvojenost in dvojnost slovenskega naroda. Po našem globokem prepričanju odraža spet le novo in popolnoma nepotrebno spravno manipulacijo, ki v svojem bistvu sploh ni namenjen žrtvam vseh vojn. Narodovi izdajalci, ki so v najhujših trenutkih obstoja tega naroda vstopili v vrste nemških, italijanskih in madžarskih okupatorjev, so svoj narod in domovino brez kakršnega koli dvoma izdali in celo pomagali pri njegovem genocidu in etnocidu. Če se izrazimo blago, bo predvideni napis na spomeniku zaradi tega neprimeren in nedostojen ter žaljiv za vse borce, padle in žrtve nacifašizma ter za vse resnične domoljube, ki so v obdobju prve in druge svetovne vojne in v osamosvojitveni vojni

1991 branili svoj narod in domovino.

Postavitev takega spomenika bo najsrmatnejši akt v zgodovini človeške civilizacije, saj po vsej zemeljski obli od prazgodovine velja izdaja lastnega naroda za najbolj sprevrženo dejanje. Najbolj razvpiti izdajalec v katoliškem svetu je Judež Iškarijot in Vatikanu ne pride niti na misel njegova rehabilitacija v kakršni koli obliki.

Zgodovinsko resnico je najlepše zaobjel dr. Martin Premk v svojem letošnjem govoru v Dražgošah, ko je med drugim dejal (citaj): »Dogodke iz druge svetovne vojne se brez sramu zlorablja za politične boje, ki se skrivajo za neko »spravo«. Vsi ljudje bi bili že zdavnaj »spravljeni«, če bi se o drugi svetovni vojni govorilo pošteno in na podlagi dejstev, ne pa z lažmi in sejanjem sovraštva. Partizani, ki so se bojevali za svobodo in boljše življenje, ne potrebujejo nobene »sprave«, ki bi jih enačila s tistimi, ki so se bojevali za okupatorja. Če se že mora kdo »spraviti«, se morajo spraviti sami s seboj samo tisti, ki so prisegli Hitlerju, oziroma se morajo sprijazniti s tem, da so se med drugo svetovno vojno bojevali za nacističnega okupatorja in ne za svobodo.«

Postavitev spomenika žrtvam vseh vojn v tem političnem trenutku in v času narodove razdvojenosti je popolnoma nesprejemljiva in pomeni celo dodatno poglobljanje sovraštva in enačenja izdajalcev z osvoboditelji, kar je v popolnem nasprotju z zgodovinsko resnico.

Marjan Gorza, predsednik

IZJAVA ZA JAVNOST ZZB NOB SEŽANA

Člani Združenja borcev za vrednote NOB Sežana smo na svoji letni skupščini 29. marca 2017 sprejeli naslednje stališče o postavljanju spomenika žrtvam vseh vojn:

Spomenik, ki nastaja sredi naše bele Ljubljane, namenjen žrtvam vseh vojn, bo nosil verze pesnika Otona Župančiča: »Domovina je ena, nam vsem dodeljena, in eno življenje in ena smrt.« To je napis pesnika, ki ga je izrecno namenil grobnici narodnih herojev.

Namen snovalcev tega projekta je že v idejni zasnovi spomenik sprave. Na-

mera se dokaj dobro sliši, je pa brez pojasnila, kdo naj se s kom spravi. Partizanski strani sprava ni potrebna. Sprava je voda na mlin domobranski strani. Sporočilnost spomenika naj bi se glasila: vsi krivi, vsi nedolžni, kar vodi v enačenje boja proti okupatorju s sodelovanjem z okupatorjem. Kolaboracija dobi legitimno pravico – prav to, za kar si Nova slovenska zaveza že ves čas prizadeva.

Temu poskusu smo dolžni odkrito reči ne. To nam veleva tudi moralna zaveza do tisočernih padlih bork in borcev kot tudi do tisočev, ki so trpeli in življenja pustili po raznih taboriščih smrti, in to predvsem po zaslugi okupatorjevih oprod.

Kljub številnim spravnim pobudam slovenski narod ni bil nikoli bolj sprt, kot je danes. Pričevalci na državni televiziji, reprize vaških straž, poškodovanja in mazaštvo spomenikov NOB, sovražni govori – vse to s spravo res nima nič skupnega. Zato sprava ostaja zgolj pobožna želja. Bolj kot sprava bi naše politike morale skrbeti porajanje neofašizma v svetu in še posebej v Evropi. Skrb vzbuja, kako hitro izginjajo vrednote, na katerih temelji povojna Evropa, in kako nevarno se svet približuje tridesetim letom prejšnjega stoletja.

Predsedstvo Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije je na seji 4. aprila 2017 sprejelo, na podlagi 23. člena Statuta Zveze in 6. člena Pravilnika o priznanjih,

S K L E P

o podelitvi Zlate plakete najboljšim krajevnim organizacijam ZB

1.

Na razpis za odlikovanje najboljših krajevnih organizacij ZB smo prejeli 15 utemeljenih predlogov. Te predloge je obravnaval Odbor za priznanja na seji 17.3.2017 in ugotovil, da so vsi dovolj utemeljeni in predlagal predsedstvu, da Zlato plaketo podeli vsem predlaganim krajevnim organizacijam kljub temu, da je bilo z razpisom predvidenih pet krajevnih organizacij.

2.

Zlato plaketo Zveze prejmejo najboljše krajevne organizacije ZB:

-za uspešno promocijo vrednot, dogodkov in osebnosti narodnoosvobodilnega boja;

-za ugledno uresničevanje vloge ZB v svojem okolju in združenju;

-za ohranjanje številčnosti organizacije s sprejemom novih, zlasti mladih članov;

-za skrb za vzdrževanje in urejenost spomenikov in spominskih znamenj na svojem območju.

3.

Upoštevajoč 1. in 2. točko tega sklepa bodo Zlato plaketo Zveze prejele naslednje krajevne organizacije ZB:

1. Krajevna organizacija ZB NOB Vinica iz Združenja Črnomelj;

2. Krajevna organizacija ZB NOB Stična iz Združenja Grosuplje;

3. Krajevna organizacija ZB NOB Kano mlja iz Združenja Idrija-Cerkno;

4. Krajevna organizacija ZB NOB Preddvor, Kokra in Bela iz Združenja Kranj;

5. Krajevna organizacija ZB NOB Lenart iz Združenja Lenart;

6. Krajevna organizacija ZB NOB Škofljica iz Združenja Ljubljana Vič-Rudnik;

7. Krajevna organizacija ZB NOB Tabor - Ledina iz Združenja Ljubljana - Center;

8. Krajevna organizacija ZB NOB Laze iz Združenja Logatec;

9. Krajevna organizacija ZB NOB Lovrenc na Pohorju iz Združenja Maribor;

10. Krajevna organizacija ZB NOB Bodonci iz Združenja Murska Sobota;

11. Krajevna organizacija ZB NOB Kanal iz Združenja Nova Gorica;

12. Krajevna organizacija ZB NOB Straža iz Združenja Novo mesto;

13. Krajevna organizacija ZB NOB Mislinja iz Združenja Slovenj Gradec;

14. Krajevna organizacija ZB NOB Mirna iz Združenja Trebnje;

15. Krajevna organizacija ZB NOB Prebold iz Združenja Žalec.

4.

Odlikovanja bodo predsednikom (predstavnikom) krajevnih organizacij podeljena na slavnostni razširjeni seji predsedstva Zveze 26. 4. 2017.

Številka: 06-2/17

PREDSEDNIK
Tit Turnšek

V ZZB NOB Kranj 112 novih naročnikov Svobodne besede

Marjan Gorza, predsednik ZZB za vrednote NOB Kranj (na sliki) je na seji glavnega odbora slovenske borčevske organizacije odgovorni urednici Svobodne besede Jožica Hribar predal 112 naročilnic z imeni novih naročnikov revije Svobodna beseda. Ta izjemen podvig mu je uspel, ker se je osebno udeležil letnih skupščin večine od 20 krajevnih borčevskih organizacij, kolikor jih je v ZZB Kranj. »Na teh srečanjih sem predstavil vsebino revije in njen pomen

za naše članstvo, razdelil sem nekaj primerkov, saj mnogi člani revije niso poznali,« je povedal Gorza. Kranjsko borčevsko združenje šteje preko 1800 članov, novi naročniki Svobodne besede pa prihajajo iz naslednjih KO ZB: Šenčur, Besnica, Primskovo, Vodovodni stolp, Planina-Huje, Stražišče, Kokrica, Goriče, Žabnica, Preddvor, Naklo, Jezersko, Duplje, Cerklje, Visoko, Zlato polje in Center. Z današnjo številko revije torej postajajo naši naročniki, za darilo pa bodo prejeli še pesmarico Ob tabornem ognju.

Foto: Jožica Hribar

AKTIVNOSTI DELOVNIH TELES IN ORGANOV ZVEZE OD 1. 4. DO 30. 4. 2017

1. Predsedstvo

4. 4. Poročilo o uresničevanju sklepov in potrditev zapisnika prejšnje seje; Informacija s seje Glavnega odbora ZZB NOB Slovenije; Sklep o dodelitvi zlatih plaket najboljšim krajevnim organizacijam ZB; Finančne zadeve; Sodelovanje na Festivalu za tretje življenjsko obdobje; Informacija o Slovenski partizanski poti; Informacija o predlogu Zakona o nevladnih organizacijah in predlogih sprememb in dopolnitev Pravilnika o merilih za sofinanciranje dejavnosti društev ali zvez vojnih veterancev; Druga medsebojna obvestila in dogovori.

Člani predsedstva so se udeležili:

1. 4. skupščine ZVVS v Ajdovščini;
4. 4. projekcije filma Strah in pogovora o pojavih naraščajoče nestrpnosti v Kinu Bežigrad;
6. 4. slovesnosti v spomin na žrtve nacizma ob dnevu začetka 2. svetovne vojne na slovenskih tleh v Grahovem;
6. 4. skupščine ZB NOB Trbovlje;
8. 4. spominske slovesnosti »Dan slovensko – ameriškega prijateljstva in zavezništva« ob 73. obletnici strmoglavjenja ameriškega bombnika B-17 v Andražu nad Polzelo;
10. 4. podelitve Zlate plakete ZZB veleposlanici Marti Kos v prostorih nekdanjega koncentracijskega taborišča Buchenwald;
11. 4. žalne seje v spomin na Slavka Grčarja, podpredsednika Zveze;
12. 4. slovesnosti ob 72. obletnici preboja sremske fronte v Srbiji;
12. 4. skupščine ZB NOB Piran;
13. 4. sestanka z županom Mestne občine Nova Gorica, Matejem Arčonom v Novi Gorici;
17. 4. 10. tradicionalnega pohoda na Čebine ob 80. obletnici ustanovitve KPS;
18. 4. izobraževanja za vodstva in nove člane ZB v Novi Gorici;
19. 4. zaključne prireditve projekta »Moja rodna domovina« v organizaciji OZ VVS Mesta Ljubljane;
20. 4. izobraževanja za vodstva in nove člane ZB v Novem mestu;
22. 4. Šarhovega pohoda po poteh Pohorskega bataljona na Osankarici; v okviru Festivala miru;
22. 4. spominske svečanosti v počastitev 75. obletnice bitke na Medvedjeku;
22. 4. spominske slovesnosti pri spomeniku z grobnico padlim talcem in borcem v Radohovi vasi;
22. 4. spominske slovesnosti v spomin na boj Sočanovega bataljona v Saječah;
23. 4. slovesnosti ob odkritju obeležij partizanskima tiskarnama Trilof in Donas v hribovju Trnovca nad Medvodami;
26. 4. spominske slovesnosti ob obletnici smrti narodnega heroja Franca Pasterka – Lenarta v Železni Kapli;
26. 4. polaganja vencev pred grobnico narodnih herojev in pred Vidmarjevo hišo v Ljubljani;
26. 4. razširjene slavnostne seje predsedstva v Muzeju novejšje zgodovine v Ljubljani;
27. 4. državne proslave ob Dnevu upora proti okupatorju v Trbovljah;
- 19.-27.4. tradicionalnega pohoda »Novo mesto v žici« ob dnevu upora proti okupatorju in OF; prireditve in dogodkov ob Dnevu upora proti okupatorju in OF v: Novem mestu, Dravogradu, Izoli, Medani, na Ptujju in Malkovcu.....
- 30.-27.4. slovesnosti ob 72. obletnici osvoboditve in 42. obletnici spomenika padlim v NOB v Križu pri Trstu.

2. Kolegij predsednika

Vsak torek razen prvega v mesecu

3. Zgodovinska komisija

- 17.5. Razprava o brošuri vodstva ANPI (Nacionalnega združenja italijanskih partizanov) o slovensko – italijanski meji; Objava referatov s posvetovanj v Ajdovščini in Celju, aprila in maja 2015; Razno.

90 let
**Karla
Polanca**

// PIŠE: **Stanislav Ovnič**

Petindvajsetega februarja je praznoval visok življenjski jubilej, 90 let, naš član in dolgoletni predsednik Krajevne organizacije ZB Kotlje, Karol Polanc.

Luč sveta je zagledal dokaj nenavadno, v temni Lubasovi kleti leta 1927, kjer je mati služila kot dekla. Prinesla ga je iz kleti v predpasniku malo zatem, ko je šla po kis. Mati mu je umrla, ko je bil star komaj osem let, ter zapustila šest otrok, *pankrtov* po Prežihu, najmlajša sestra je imela takrat komaj tri mesece.

Po materini smrti je mladost preživel pri maminem stricu v Guštanju, sedanjih Ravnah na Koroškem. Svet otroštva in najstništva je vse do zrelih let preživel v hriboviti pokrajini med Uršljo goro in Peco. S stricem, lovcem, ki mu je uspešno nadomeščal očeta, je bil pogosto v gozdovih in na kmetijah na Strojni.

Kljub težki mladosti je Karol zrasel v velikega, postavnega, poštenega in delavnega človeka. V fabriki, kot so rekli sedanji železarni plemenitih jekel, se je že učil za livarja, ko se je začela druga svetovna vojna. Leta 1944 je odšel v partizane. Pridružil se je koroškim partizanskim enotam ter kot kurir in borec sodeloval v številnih akcijah na slovenskih in avstrijskih tleh. Po razpustitvi Koroškega bataljona,

ko so morali ob koncu vojne zapustiti Celovec, je bil premeščen v graničarsko enoto, ki je po vojni varovala mejo od Dravograda do Prekmurja oziroma do Gornje Radgone. Bil je tudi na Kosovu, kjer je zbolel za malarijo in bil 10. aprila 1947 demobiliziran. Po vrnitvi na Koroško se je zaposlil v železarni, kjer si je ob vztrajnem izobraževanju pridobil strokovno izobrazbo ter postal vrhunski strokovnjak v livarni in čistilnici litih izdelkov, tam je delal vse do upokojitve. Zato ni naključje, da so prav z njegovo pomočjo v železarni oblikovali in izdelali številne spominske plošče, ki so postavljene na pomembnih krajih po Mežiški in Dravski dolini in nas spominjajo na dogodke iz NOB.

Karla sem spoznal v železarni kot obratovodjo čistilnice pred dobrimi petinpetdesetimi leti. Pogosto je prihajal k mojemu mojstru, s katerim sta bila skupaj v partizanih. Vtisnil se mi je v spomin kot velik, širokopleč, strog mož.

Kot velik ljubitelj narave in ljudi se je že zgodaj zapisal tudi zeleni bratovščini. Številne lovske trofeje krasijo njegov dom. Posebno ponosen je na zgraditev lovske kočice na Strojni, v kar je vložil veliko ur prostovoljnega dela. V času njegove zaposlitve v železarni so Strojanci z njegovo pomočjo pridobili kar nekaj finančne pomoči za obnovo svojih kmetij. Za to so mu krajani še danes hvaležni in se med njih in njihove lovce, s katerimi obuja spomine, rad pogosto vrača.

Na Strojni pri Trotovem križu, kjer stoji spominsko znamenje v spomin na bitko in žrtve marca 1945, je skoraj trideset let organiziral vsakoletno veliko spominsko slovesnost. Svoj dom si je zgradil v novem naselju v Kotljah, kjer je vseh štirideset let aktiven tudi pri graditvi nove lokalne skupnosti. Vrsto let je bil predsednik krajevne skupnosti, dolga leta tudi predsednik Turističnega društva Kotlje. Njegova zasluga je ustanovitev vsakoletnega koroškega Hotuljskega pustnega karnevala.

90 let
**Irme
Černac**

// PIŠE: **Alojzija Zavnik**

Rodila se v Popetrah 17. januarja 1927 v družini Ražman kot najstarejša izmed devetih otrok. Družina je bila zavezna, zato so očeta skrbno nadzorovali italijanski karabinjerji. Po petju slovenskih pesmi v vaški gostilni so očeta zaprli in ga premeščali po zaporih. Izpustili so ga tik pred kapitulacijo Italije.

Po kapitulaciji Italije je Irma kot 16-letno dekle vstopila v partizanske vrste in z očetom zbirala orožje pobeglih italijanskih vojakov. Udeležila se je osvobajanja ujetnikov v koprskem zaporu in tedaj dobila italijansko puško. Ta ji je pozneje, ko je opravljala kurirske naloge, služila za osebno obrambo. Leta 1943 so jo na učiteljski konferenci v Truškah določili za delo s pionirji, učila jih je petja in z njimi nastopala na partizanskih mitingih.

Bitko za osvoboditev Trsta je doživela v tramvaju pri Sv.

Jakobu. Čez noč je prespala pri sorodnici v Trstu in se naslednji dan odpravila v domačo vas, kjer so jo že čakali aktivisti, da se skupaj spet odpravijo v Trst. Z osvoboditelji Trsta, predvsem s pripadniki 4. prekomorske brigade, so se odpeljali na prvomajsko proslavo v Ajdovščini.

Po vojni je do leta 1947 delala na področju socialnega skrbstva v okraju Koper. Po poroki se je preselila na kmetijo v Sv. Antonu, kjer se ji je leta 1949 rodil sin, nato pa se je zaposlila v gostinstvu. Od leta 1982 je članica borčevske organizacije, vključila se je v KO ZB NOB Sv. Anton in v njem opravljala različne naloge. Bila je blagajničarka, tajnica in več let tudi predsednica. Leta 1990 je bila izvoljena za članico izvršilnega odbora ZZB NOB Koper in to funkcijo je opravljala kar 16 let.

Leta 1993 je ustanovila Društvo upokojencev Sv. Anton, bila je več let njegova tajnica in nekaj let tudi predsednica. Postavila je temelje dobro organiziranega društva, ki je vsestransko dejavno. Zdaj je že več let predsednica KO ZB NOB Sv. Anton. Dobro pozna vse člane, zato ve tudi za njihove težave, ne pozabi na okrogle obletnice in organizira obiske bolnih in onemoglih članov doma ali pa v domu za ostarele. Še posebno je zavzeta pri organiziranju spominskih slovesnosti ZB doma in v sosednjih državah.

Za svoje požrtvovalno delo je dobila več priznanj, med drugim dve priznanji Združenja protifašistov, borcev za vrednote NOB in veteranov Koper in leta 2011 zlato plaketo ZZB NOB Slovenije.

90 let Tatjane Vomer

// PIŠE: Jožica Hribar

Tatjana Vomer, z dekliškim priimkom Gričar, je lani praznovala 90. rojstni dan. Ljubljanka, ki ji zdravje ne dopušča več aktivne udeležbe na spominskih prireditvah, se kljub visoki starosti še vedno živo spomni datuma, ki jo je zaznamoval za vse življenje. 29. avgusta 1943 se je skupina fantov in deklet, ki so organizirano delovali v odporu, napotila na komemoracijo na Žale, da bi počastili spomin na 31. avgust 1942, ko so na dvorišču pred tovarno Saturnus v Ljubljani Italijani ustrelili 22-letno Vido Pregarc, mladinsko aktivistko in delavko v tej tovarni. »Približno 50 se nas je zbralo na Žalah, ko so na nas planili italijanski vojaki na konjih, ki so se skrivali za obzidjem. Bili smo izdani, približno 20 so nas ujele, med drugim tudi pisateljico Branko Jurca, pesnico Anico Černejevo, Staneta Mahkoto in mene,« se tega dne še vedno

živo spominja. Imela je le 16 let.

Ob kapitulaciji Italije je večina njenih prijateljev iz Ljubljane odšla v partizane, zapornike, med katerimi je bila tudi sama, pa so prevzeli Nemci in znašla se je v Begunjah. V Begunjah je bila Tatjana najmlajša, tamkajšnje zapore pa si je zapomnila po hudem mrazu, lakoti ter po strelih in krikih, ki so prihajali iz celic, v katerih so bile zaprte ujeete partizanke. »Aretirali so me avgusta, ko sem prišla v Begunje, je bila zima, jaz pa v poletnih oblačilih. Bilo je obupno, delale smo v ledeno mrzli vodi, lačne, prezeble, umazane. Zaradi slabe higijene sem dobila neke vrste srbečico, za teden dni so me decembra povsem golo zaprli v samico z betonskimi tli in me z nečim namazali,« se še danes z grozo spominja.

Potem pa so nekega decembrskega dne poklicali v pisarno: njo, Angelo Grassi in še nekega fanta z Dolenjskega in jim v podpis pomolili papir v nemščini. Pozneje je izvedela, da so se s podpisom zavezali, da ne bodo govorili o tem, kar se je dogajalo v zaporu. Nato so jih izpustili. Šele pozneje je izvedela, da so jo izpustili zaradi posredovanja hotelirja Franca Paara, ki mu je njen oče nekoč prej rešil življenje.

Ko so Tatjano aretirali, je bila gimnazijka, po vrnitvi iz zapora ji niso več dovolili nadaljevati šolanja, naredila pa je stroje-pisni tečaj in se zaposlila v Veterinarskem zavodu v Mestnem logu. Leta 1948 se je poročila z veterinarjem Ivom Vomerjem in odšla za njim v Celje, leta 1967 se je družina vrnila v Ljubljano, kjer je dobil mož službo na Veterinarski fakulteti.

Oskrunjen spomenik na Bazi 20

Neznanci so pred dnevi oskrunili in poškodovali spomenik na Bazi 20, kar so potrdili tudi na Policijski postaji Dolenjske Toplice, ki so posredovali fotografije. Z rdečo barvo so popisali spomenik Ivanu Mačku Matiji in razbili spominsko ploščo nad spomenikom.

Priporočamo branje v reviji Borec

Pričevanje – taboriščni dnevnik Štefke Polak *Vesela žalost* s spremno besedo in opombami zgodovinarke dr. Rozine Švent (Borec št. 733–735). Štefka Polak je bila najprej zaprta v domobranskem zaporu, nato pa deportirana v taborišče Belzig, podružnico koncentracijskega taborišča Ravensbrück. Dnevnik je pisala v majhen zvezek v obdobju internacije. Zajema čas od 7. avgusta 1944 do prihoda v zbirni repatriacijski center v

Zrenjaninu, 8. julija 1945.

V isti številki revije je Alenka Auer-sperger objavila besedilo »Na Pajkežu«, v katerem obravnava prizadevanja nemške manjšine na Slovenskem za uradno priznanje »nemške manjšine« in za njeno kulturno in politično uveljavljanje. Besedilo je del avtoričine nove knjige *Glas drugega*.

V številki 736–738 priporočamo podlistek Darka Suvina z naslovom Memoari skojevca ter aktualno razmišljanje Samirja Amina »Vrnitev fašizma v sodobnem kapitalizmu«.

Buchenwald: spomin na 11. april 1941

Svobodo so si priborili sami

V srcu Nemčije, na hribu Ettersberg, dobrih deset kilometrov od Weimarja, so pred 80 leti zgradili eno najhujših koncentracijskih taborišč – Buchenwald. Njegove tipalke so segale v bližnjo in daljno okolico do Jene, Erfurta, Leipziga, Nordhausna in celo do Düsseldorfa in Kölna, kjer so bile podružnice. Ena izmed teh – Dora – je postalo celo samostojno taborišče. Skozi Hitlerjevo tovarno smrti v Buchenwaldu je v osmih letih šlo približno 250.000 ljudi 32 narodnosti. V taborišču jih je za vedno ostalo 56.000, 21.000 pa se jih je 11. aprila 1945 z dobro organizirano vstajo z napadom na SS-ovce in bodečo žico samo osvobodilo.

// BESEDILO IN FOTO: Jani Alič

Od 3872 Jugoslovanov, med katerimi je bilo največ Slovencev, jih je svoje drugo rojstvo dočakalo 607. Danes je živih še približno 20 nekdanjih internirancev iz Buchenwalda in Dore ter nekaj internirank, ki so trpele v podružnicah glavnih taborišč.

Ob 72. obletnici osvoboditve Buchenwalda se je na spominski slovesnosti na zbornem mestu nekdanjega taborišča 9. aprila zbralo približno 2000 ljudi z vsega sveta. Med 15 zbranimi preži-

nas je ostalo, ki še lahko povemo, kaj se je v resnici dogajalo v taboriščih, in se upremo tistim, ki hočejo zgodovino spreminjati,« je povedal **Tomaž Vuk**, ki je bil član delegacije ZZB za vrednote NOB Slovenije. Člani delegacije, vodil jo je član predsedstva in sin taboriščnika iz Buchenwalda Janez Alič, v njej pa so bili poleg Tomaža Vuka še član mednarodnega komiteja Buchenwald - Dora in sin taboriščnika iz Dore Boris Nemeč, Janez Maršič, sin taboriščnika iz Buchenwalda, Marko Kožuh, sin taborišč-

snosti pred vhodom v taborišče izročili zlato plaketo ZZB za vrednote NOB Slovenije. »Predlog za priznanje je dal koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja, in sicer za večletno delo in prizadevanje, da se ne pozabi trpljenje Slovencev in Slovencev v nekdanjih koncentracijskih taboriščih na ozemlju današnje Nemčije. Marta Kos Marko in vsi zaposleni na veleposlaništvu se udeležujejo spominskih slovesnosti ob obletnicah osvoboditve taborišč v Buchenwaldu, Dori, Ravensbrücku, Dachau, Neuengamme, Flossenburgu, Sachsenhausnu in drugih taboriščih. Priznanje Marti Kos Marko je tako tudi priznanje vsem na veleposlaništvu, s katerim izjemno dobro

Spominska slovesnost ob 72. obletnici osvoboditve taborišča Dora, kjer so v podzemnih rovih izdelovali rakete V-2.

sodelujemo vse od leta 2004. Delovanje veleposlaništva pripomore k ohranjanju tradicije in vrednosti NOB ter k javni promociji vrednot, dogodkov in osebnosti iz našega narodnoosvobodilnega boja,« je ob predaji priznanja povedal Janez Alič, Tomaž Vuk pa je ob pogledu na uro nad vhodom v taborišče dodal: »Svobodo smo si priborili ob 15.15, kar kaže ura na vhodu. Boj je trajal le nekaj ur. Pomembno vlogo pri osvoboditvi smo imeli Jugoslovani. In ni res, kar so govorili nekateri, da so nas osvobodili Američani. Njim smo predali ujete esesovce. To so nam priznali tudi ameriški vojaki, resnico pa so zapisali v poročilu tajnih služb ameriške armade in objavili leta 1996 v knjigi v nemškem prevodu Der Buchenwald Report.« Marta Kos Marko in člani borčevske delegacije so se udeležili tudi spominske slovesnosti ob osvoboditvi taborišča v Dori, kjer so položili venec pred spomenik pod krematorijem. ●

Delegacija ZZB za vrednote NOB Slovenije z veleposlanico Marto Kos pred vhodom v taborišče Buchenwald

velimi je bil tudi 88-letni Tomaž Vuk iz Mirna pri Gorici. »Na mesto trpljenja in groze prihajam že vrsto let. Prvič po osvoboditvi taborišča sem Buchenwald obiskal v organizaciji taboriščnega odbora že leta 1975. Prihajal bom, dokler mi bo služilo zdravje. Čutim nekakšno dolžnost, da pridem, da se poklonim spominu na vse umrle tovariše in da vse to prenašam na mlade generacije. Malo

nika iz Renicija, in Henrik Gregorič, so skupaj z veleposlanico Republike Slovenije v Nemčiji Marta Kos Marko položili venec pri spomeniku v nekdanjem taborišču in v spominskem parku na hribu Ettersberg, ki so ga zgradili leta 1958 in je eden največjih v Evropi.

Pred osrednjo spominsko slovesnostjo so člani slovenske delegacije veleposlanici **Marti Kos Marko** na krajši slove-

Celovec, Avstrija:

Memorial Kärtnen – Koroška, platforma proti oživiljanju fašizma, rasizma in antisemitizma, vabi na spominsko hojo v spomin na žrtve nacizma, ki bo v **petek, 28. aprila ob 16. uri** na grajskem dvorišču v Celovcu, Grajska ulica 8. Prikazali bodo odlomek iz predstave Tanzcafe Treblinka. Ob **17. uri** pa bo udeležence pri Deželnem sodišču pozdravil dr. Bernd Lutschounig, predsednik Deželnega sodišča, govornica pa bo dr. Brigitte Entner, sledilo bo branje poslovnih pisem.

Nanos:

Občina Vipava in ZZB NOB Ajdovščina vabita v **soboto, 29. aprila, ob 11.30** na Nanos, kjer bodo počastili obletnico nanoške bitke in dan upora proti okupatorju. Slavnostna govornica bo dr. Ljubica Jelušič, podpredsednica ZZB NOB Slovenije.

Sv. Anton, Koper:

V **soboto, 29. aprila, ob 16. uri** bo v dvorani združnega doma v Sv. Antonu pri Kopru potekala slovesnost v počastitev dneva upora proti okupatorju. Slavnostni govornik bo zgodovinar dr. Jože Pirjevec.

Ljubljana, Turjak:

Mestni odbor ZZB Ljubljana in Društvo Zarja spominov Velike Lašče vabita na spominsko slovesnost v Smrečju pri Turjaku, ki bo v **četrtek, 4. maja, ob 11. uri**. Slavnostni govornik bo Milan Gorjanc, član predsedstva ZZB NOB Slovenije. Kulturni program bodo izvedli Pevci izpod Rožnika.

Kočevje:

KS Kočevje mesto vabi na osrednjo prireditev v počastitev 72. obletnice krajevnega praznika in krajevne skupnosti, ki bo potekala na mestni ploščadi v Kočevju v **četrtek, 4. maja, ob 17. uri**. Slavnostni govornik bo dr. Vladimir Prebilič, župan občine Kočevje.

Vrhnika:

ZZB Vrhnika v sodelovanju z občino Vrhnika in Zavodom Ivana Cankarja za kulturo, šport in turizem vabi **6. maja ob 20. uri** v veliko dvorano Cankarjevega doma na Vrhniku na proslavo ob 72. obletnici osvoboditve Vrhnik. Slavnostna govornica bo ministrica za obrambo Andreja Katič. V kulturnem programu bodo nastopile članice Ženskega pevskega zbora Kombinac.

Kobarid:

ZB Kobarid, PD Kobarid, ANPI Nadiških dolin in Planinska družina Benečije vabijo na 2. pohod po poti Marka Redelonghija od Zapotoka v Benečiji do Brdc nad Breginjem. Pohod v spomin na narodnega heroja Marka Redelonghija bo v **nedeljo, 7. maja**, z začetkom **ob 7. uri** v vasi Zapotok. Pohodniki se bodo lahko pridružili **ob 10. uri** v Podbeli pri spomeniku NOB ali **ob 11.30** na slovesnosti ob Markovem grobu na pokopališču v Sedlu. **Ob 13. uri** bo spominska slovesnost pri

spomeniku na Brdcah, kjer je Marko sklenil svojo življenjsko pot. Informacije: Vojko Hobič, ZB Kobarid 040/234-051.

Orle, Ljubljana:

MO ZZB Ljubljana vabi v **ponedeljek, 8. maja, ob 11. uri** na Orle nad Ljubljano na spominsko prireditev v počastitev padlim v zadnjih bojih za osvoboditev Ljubljane. Avtobus izpred dvorane Tivoli bo odpeljal **ob 9.30**. Prijave sprejemamo na telefon: 01/4322-52-41 do 5. maja 2017.

Letuš:

Občina Braslovče, ZZB NOB Žalec in Krajevna organizacija ZB Braslovče vabijo v **torek, 9. maja, ob 11. uri** na deseto srečanje borcev in udeležencev NOB v počastitev dneva zmage nad fašizmom. Slavnostni govornik bo Andrej Marinc, član sveta ZZB NOB Slovenije. Prireditev bo potekala na igrišču v Letušu.

Poljana pri Prevaljah:

Združenje borcev za vrednote NOB Mežiške doline in koroške občine vabijo ob 72. obletnici zadnjih bojov druge svetovne vojne na proslavo Svobodi in miru, ki bo na Poljani v **soboto, 13. maja, ob 11. uri**. Slavnostni govornik bo dr. Martin Premk, v kulturnem programu bodo nastopila kulturna društva iz Mežiške doline.

Osilnica:

Združenje borcev za vrednote NOB Kočevje, OOOZB Osilnica in občina Cerknica vabijo na spominsko slovesnost, ki bo v **soboto, 20. maja, ob 11. uri** na trgu v Osilnici. Slovesnost je posvečena 1. partizanskemu napadu na italijansko postojanko v Osilnici in obletnici ustanovitve OF. Slavnostni govornik bo Milan Gorjanc, član predsedstva ZZB Slovenije.

Ljubljana, Janče:

ZZB za vrednote NOB Ljubljana, Moste - Polje in Litija - Šmartno vabijo v **nedeljo, 28. maja, ob 11. uri** na tradicionalno prireditev Janče 2017. Prireditev bo v počastitev 75. obletnice boja 2. grupe odredov, popestrili jo bomo z bogatim kulturnim programom in družabnim srečanjem. Slavnostni govornik bo Tit Turnšek, predsednik ZZB za vrednote NOB Slovenije.

Radio Kričac znova v etru

Radio KRIČAČ bo od 26. aprila do 10. maja 2017 znova oddajal na **FM 88.8 MHz**. V teh 15 dneh ga boste lahko spremljali tudi na spletni strani www.radiokricac.si in v podkastih.

Del sporeda bodo napolnili spomini na dneve, ko se je ustavljala OF; na mesece in leta v okupirani Ljubljani in v partizanskih enotah ter na s soncem obsijano zmagovito jutro tisto davno sredo 9. maja 1945. V programu bodo sodelovali udeleženci upora in narodnoosvobodilnega boja, partizani, aktivisti, taboriščniki, pa tudi današnji nezaposleni in delavci, potisnjeni v gmotno in

preživetveno negotovost, včasne in občasne zaposlitve – v prekamnost.

Ob osvoboditvi glavnega mesta, prazniku Ljubljane, ki je tudi dan osvoboditve Evrope, bodo v programu Radia Kričac sodelovali tudi častni meščani Ljubljane ter druge znane in vplivne osebnosti, tudi mladi ljudje s številnih področij družbenega življenja in ustvarjanja.

Podajmo si roke na Zelenem prstanu

Letos bomo mesto obhodili že 61., spominjajoč se 75. obletnice postavitve bodeče žice in v spomin na 72. obletnico osvoboditve. V čast Ljubljani si v **soboto, 6. maja, ob 12. uri** simbolično na Zelenem prstanu podajmo roke okrog zelene prestolnice.

V teku trojk po Poti spominov in tovarštva bo letos 6. maja v Ljubljani pod pokroviteljstvom ZZB za vrednote NOB Slovenije teklo kar 15 ekip, skupaj torej 45 tekačev.

Popravek

V zadnji številki Svobodne besede smo na straneh 14 in 15 objavili pogovor s Francem Jerončičem, pri tem pa smo žal ime vasi zapisali napačno. Gospod Jerončič živi v vasi Melinki pri Ligu nad Kanalom. Iz kraja izhaja priimek Melink in pred leti so v vasi pripravili srečanje ljudi s priimkom Melink, zbralo se jih je 70, počastili pa so 500. obletnico zapisa tega priimka. Na žalost v vasi ne živi več noben krajan s priimkom Melink, ker so se po prvi svetovni vojni večinoma izselili v Jugoslavijo. Na napako sta nas opozorila Gvido in Marjana Melink.

Popravek 2

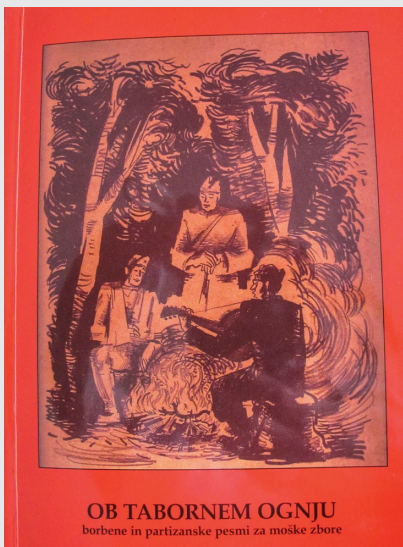
V 16. številki Svobodne besede se nam je na 22. strani v prispevku z naslovom Borci, po vojni aktivni športniki prikradla neljuba napaka, saj smo prelaz Vršič nehote povišali za 200 metrov. Prelaz Vršič je še vedno visok 1611 metrov. Za napako se opravičujemo. Uredništvo

Pri spomeniku v Jelenovem žlebu, ki so ga konec februarja neznanci hudo poškodovali, so tudi letos ob obletnici bitke prisluhnilni učni uri. Na fotografiji so z leve: praporščak Marjan Pečan, ki je umrl nekaj dni kasneje, Daniel Divjak, predsednik ZZB Ribnica, podpolkovnik Sergej Banin, predstavnik ruskega veleposlaništva, general Lado Kocjan, udeleženec bitke v Jelenovem žlebu, Tilka Bogovič, članica predsedstva ZZB NOB Slovenije in Jože Florijančič, predsednik ZZB Novo mesto. (Foto: Marko Burger)

**DARILO ZA NOVE
NAROČNIKE
REVIJE
SVOBODNA
BESEDA**

Novim naročnikom, ki se bodo do 30. junija 2017, za najmanj eno leto naročili na revijo Svobodna beseda, bomo podarili pesmarico »Ob tabornem ognju«, ki jo je uredil Mitja Gobec. Izbor pesmi je naravnani na skladbe, ki so aktualne še danes in na katere smo lahko ponosni. Ostajajo večni spomenik poezije in glasbe iz časa boja slovenskega naroda proti okupatorjem med NOB.

Naročila sprejemamo po pošti na naslov: ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, na tel.št. 01 434 44 45 ali po e-pošti: romana.jemec@zzb-nob.si

Na tem kosu blaga je zemljevid Evrope med 2. svetovno vojno z vrisanimi okupiranimi in »prijateljskimi« ozemlji. Zemljevid je materi Tineta Logarja (desno), urednika knjige Skočite, prekleto, skočite (izšlo pri Cankarjevi založbi) v bolnišnici v italijanskem Bariju ob koncu vojne podaril rešen ameriški pilot. Takšne zemljevide so zavezniški piloti in padalci dobivali pred svojimi poleti nad okupirana ozemlja v Evropi. (Foto: Jožica Hribar)

Naročam revijo SVOBODNA BESEDA

Izpolnjeno naročilnico pošljite na naslov:
ZZB za vrednote NOB Slovenije
Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana

Ime in priimek:

Kraj, ulica, poštna številka:

Telefonska številka: .....

Naročnino bom plačeval(a): (odgovor označite)

četrtletno 9 €,

letno

36 €.

Podpis: .....

NAROČILNICA

 <p>MARIJA TEREZIJA R. 13.5.1717 - U. 29.11.1780, VLADALA 1740 - 1780</p>		GORLJIV PLIN, KI NASTANE IZ KALCIJEVEGA KARBIDA IN VODE, ETIN		ZAČETEK GESLA	GRENAK ZELIŠČNI APERITIV	LINDA EVANS	NADALJEVANJE GESLA	STRNIŠČE	TURŠKI PISATELJ (HALDUN; IZ CRK: RENTA)	KONEC GESLA	KRATICA ZA ITALJANSKO POROČEVALNO AGENCIJO	
		ZENSKA, KI DA AVAL (MENIČNO POROŠTVO)										ANTON TROST
		OBRAT ZA IZDELAVO CEMENTA										
		NAŠA PISATELJICA PEROCI					HITROST, NAGLOST					
		TIRNICE, TRAČNICE					ZAGNANOST, POLET IGNAC PO DOMAČE					
PRAVOSLAVNA PODOBA GLAVNI ŠTEVNIK								RADKO POLIČ		KUHANJE ŽGANJA	ANSAMBEL IZ OSMIH PEVCEV ALI INSTRUMENTALISTOV	
SVOBODNA BESEDA	EMENTALSKI SIR	NAPITNINA (ZASTAR.)	ANTIČNI ZACETNIK ARIJANSTVA	TIBETANSKO GOVEDO	POZELENJE STOJEČA RIBIŠKA MREŽA		ANTON JANSKA KRAVICA		SVOBODNA BESEDA	IVO ŽIDEK IZVRSTEN ŠPORTNIK		
NOGOMETNO MOŠTVO									ŽARGON PORTUG. POLITIK (ANTONIO; IZ: ENEAS)			
MARATONSKI TEKAČ								SL. ROKOM. (URBAN) RASTLINA PROTI STRELI				
PRIPovedno PESNIŠTVO						NABIREK	PREBIVALKA FINSKE			NEKDANJI VZHODNI SLOVAN		
NAJVEČJI PTIČ, KI PA NE LETI				VILKO NOVAK		STAROGR. BOG VODA ZEMELJSKI POL				SANJE, SNI KITAJSKA PLANOTA		
TOMO JURAK			PREBIVALEC IRSKE	SOL DUŠIKOVE KISLINE IGRALEC ALEKSIČ				POZNAVALEC ESTETIKE ENICA				
VEROVANJE, DA JE V STVAREH DUŠA							SLOVENSKI PEVEC (VILI) IZVOR				MADŽARSKA OBLIKA IMENA PAVEL	
LIRIČNI PESNIK					POGORJE TRNOVSKE GA GOZDA (IZ: VEČNA) NEZNANEC				OBUPANOST			
JUNAK ENEIDE				NATIS					LESEN ZAMAŠEK ZA SODE			
MEVŽA, TEPEC, CAČEK				ALK					ITALEC			

Rešitve križanke pošljite do 18. maja 2017

Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

**SVOBODNA
BESEDA**

Izžrebanim reševalci križanke iz
17. številke revije *Svobodna beseda*:

1. **Martina Kralj**, Linhartova 19, 1000 Ljubljana
2. **Tanja Đapa**, Senčna pot 5, 6320 Portorož
3. **Jože Užmah**, Koseskega ulica 15, 2000 Maribor

Rešitve križanke:

UČKA, RESA, SERVIETEK, OBARVANJE, DIJAK, AA, GANK, AS, LK, ISKRILLO, EPP, TANA, NARAVOVARSTVENIK, DLAN, ROLO, IRANCI, IDS, IDRIJEC, REJA, JANŠA, EKSTAZA, AKIM, BC, TA, ATLAS, NOKOTA, ANŽEJ, ETA, ČN, HRS, LIEGE, NED, ETNOGRAF, RODBINA, KIAR, AGA, ANAGRAM.

Geslo: ČEBINE - ROJSTNI KRAJ KPS

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov:
ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva 6, 1000 Ljubljana, s pripisom
»nagrada križanka«, do 18. maja 2017.

Ime in priimek: _____

Naslov: _____

Geslo 18. številke SB: _____